

CEP ÜNİVERSİTESİ

Anarko-Kapitalizm

PİERRE LEMIEUX

İletişim Yayınları • PRESSES UNIVERSITAIRES DE FRANCE

CEP ÜNİVERSİTESİ

Anarko-Kapitalizm

L'anarcho-capitalisme

PIERRE LEMIEUX

Çeviren

ÇİĞDEM GELEGEN

İletişim Yayınları • PRESSES UNIVERSITAIRES DE FRANCE

İletişim Yayınları

CEP ÜNİVERSİTESİ

İletişim Yayıncılık A.Ş. adına sahibi: Murat Belge
Genel Yayın Yönetmeni: Fahri Aral
Yayın Yönetmeni: Erkan Kayıı
Yayın Danışmanı: Ahmet İnsel
Yayın Kurulu:
Fahri Aral, Murat Belge, Tanıl Bora, Murat Gültekingil,
Ahmet İnsel, Erkan Kayıı, Ümit Kıvanç
Tuğrul Paşaoğlu, Mete Tunçay
Görsel Tasarım: Ümit Kıvanç
Kapak İllüstrasyonu: Gürcan Özkan
Dizgi: Remzi Abbas
Sayfa Düzeni: Filiz Burhan
Baskı: Şefik Matbaası (iç) / Ayhan Matbaası (kapak)
İletişim Yayıncılık A.Ş. • Cep Üniversitesi 137 • ISBN 975-470-380-9
1. Basım: İletişim Yayınları, Ocak 1994
Temmuz 1988 tarihli 1. baskısından çevrilmiştir.

© Que sais-je?, Presses Universitaires de France, 1988
108, Boulevard Saint-Germain, 75006, Paris France
© İletişim Yayıncılık A.Ş., 1994
Klodfarer Cad. İletişim Han No.7 34400
Cağaloğlu İstanbul, Tel. 516 22 60 - 61 - 62

Önsöz

Günümüzde bilgi bir yandan en önemli değer haline gelirken diğer yandan da artan bir hızla gelişiyor, çeşitleniyor. Ama katlanarak büyüyen bilgi üretiminden yararlanmak, özellikle gündelik yaşam kaygılarının baskısı altında, zorlaşıyor. Her şeye rağmen bilgiye ulaşma çabasını sürdürenler için de imkânlar pek fazla değil.

Ayrıca, özellikle Türkiye gibi ülkelerde bir konuda kendini geliştirmek ya da sırf merakını gidermek için herhangi bir konuyu öğrenmek isteyenlerin şansı çok az. Üniversitelerimiz, toplumumuzun yetişkin bölümüne katkıda bulunmak için gerekli imkânlardan yoksun.

Cep Üniversitesi kitapları işte bu olumsuz ortamda, evlerinde kendilerini yetiştirmek, otobüste, vapurda, trende harcanan zamandan kendileri için yararlanmak isteyenlere sunulmak üzere hazırlandı.

20. yüzyıl Fransız kültür hayatının en önemli ürünlerinden olan, bugün yaklaşık 3000 kitaplık dev bir dizi oluşturan "Que sais-je" (Ne Biliyorum) dizisini İletişim Yayınları Türkçe'ye kazandırıyor.

İletişim'in Cep Üniversitesi, bu büyük dizi den seçilmiş , Türkiyeli okurlar için özellikle ilgi çekici olabilecek eserlerin yanısıra, Avrupa'nın başka yayınevlerinin benzer bir çerçevede yayımladığı kitapları da içeriyor.

Ayrıca Türkiye'nin siyaset, kültür, ekonomi hayatıyla ilgili konularda özel olarak bu dizi için yazılmış telif eserler "üniversite"nin "öğrenim programı"nı tamamlayacak.

Cep Üniversitesi'nin her kitabı alanının öndegelen bir uzmanı tarafından yazıldı. Kitaplar, hem konuya ilk kez eğilen kişilere hem de bilgisini derinleştirmek isteyenlere seslenebilecek bir kapsam ve derinlikte. Bilginin yeterli ve anlaşılır olması, temel kıstas. Cep Üniversitesi kitaplarını lise ve üniversite öğrencileri yardımcı ders kitabı olarak kullanabilecek; öğretmenler, öğretim üyeleri ve araştırmacılar bu kitaplardan kaynak olarak yararlanabilecek; gazeteciler yoğun iş temposu içinde çabuk bilgilenme ihtiyaçlarını Cep Üniversitesi'nden karşılayabilecek; çalıştığı meslek dalında bilgisini geliştirmek isteyen, evinde, kendi programlayabileceği bir mesleki eğitim imkânına kavuşacak; ayrıca, herhangi bir nedenle bir konuyu merak eden herkes, kolay okunur, kolay taşınır, ucuz bir kaynağı Cep Üniversitesi'nden temin edebilecek.

Cep Üniversitesi kitapları sık aralıklarla yayımlandıkça, benzersiz bir genel kültür kitaplığı oluşturacak. İnsan Hakları'ndan Genetik'e, Kanser'den Ortak Pazar'a, Alkolizm'den Kapitalizm'e, İstatistik'den Cinsellik'e kadar uzanan geniş bir bilgi alanında hem zahmetsiz hem verimli bir gezinti için ideal "mekân", Cep Üniversitesi.

İLETİŞİM YAYINLARI

İçindekiler

GİRİŞ 7

I. KISIM
Anarko-Kapitalizmin Ekonomik Öğretileri 13

I. BÖLÜM
Doğal Düzen 13

II. BÖLÜM
Kamu Mallarının Özel Üretimi 19

III. BÖLÜM
Polis, Mahkemeler ve
Özel Ulusal Savunma 38

II. KISIM
Anarko-Kapitalizmin Felsefi Öğretileri 64

IV. BÖLÜM
Rasyonel Egoizm Düşüncesi - Ayn Rand 64

V. BÖLÜM
Mülkiyet Hakkı Düşüncesi - John Locke 66

VI. BÖLÜM
Mutlak Bireysel Haklar Düşüncesi:
Robert Nozick 70

VII. BÖLÜM
Somut Bireysel Haklar Teorisi: Murray
Rothbard'ın Liberal Etiği 81

VIII. BÖLÜM
Soyguncu Devlet Teorisi - Lysander Spooner 98
III. KISIM
Eleştiri ve Tartışmalar 104
IX. BÖLÜM
Liberal Eleştiriler ve Anarko-Kapitalist Yanıtlar 104
SONUÇ 118

GİRİŞ

Tanım - Anarko-kapitalizm, kelimenin tam anlamıyla, Devlet müdahalesi olmaksızın, ekonomik yönden başarılı ve yasal yönden talep edilen kapitalist toplumu içeren bir öğretidir.

Anarko-kapitalizm, kapitalist ekonominin yaratıcı anarşisini tüm alanlara yayabilmesiyle Ortodoks pro-kapitalist öğretilerden ayrılır: kamu güvenliğine ait hizmetlerin (polis, mahkemeler, ulusal savunma) halka sunulması sözkonusu olduğunda dahi, Devlet, yerini serbest ve rekabetçi birleşmelere bırakmak zorundadır. Anarko-kapitalizm klasik anarşizmden iki noktada ayrılır: ilk olarak, anarko-kapitalizm özel mülkiyeti yadsımaktan çok, değişik bireysel etkinlikleri uzlaştırmak amacıyla özel mülkiyet üzerine kurulmuştur. İkinci olarak, bütün bireylerin hakça eşitliğini ortaya koymakla birlikte toplu özgürlüğün neden olduğu ya da oluşturduğu maddi eşitsizlikleri kabul eder. Böylece anarko-kapitalizm iki öğretinin birleşimi ve sınırı olarak tanımlanabilir. Anarşizmin özgürlüğü ekonomiye yayılır ve kapitalist özgürlük toplumda yaşamın temel şartlarını ele geçirir.

Öncüleri - Kapitalizmin ve anarşizmin birleşimi olarak anarko-kapitalizm, ilk öncülerini, bir yandan klasik liberal ekonomistler arasından, diğer yandan bireyci anarşistler arasından bulmuştur.

Klasik liberal ekonomistler, özgürlüğün düzeni oluşturduğuna ilişkin temel işleyişi ortaya koyduktan sonra, eserlerinde bu işleyişin temellerini açıklamaya çalışmışlardır. 1714 yılında yayınlanan "Arıların Efsanesi" (Fable des Abeilles) adlı eserinde Londralı doktor Bernard de Mandeville

(1670-1733), özel girişimlerin her birinin kamu yararına olduklarını ele almıştır. Adam Smith (1723-1790) "Ulusların Zenginliği" (Richesse des Nations) (1776) adlı eserinde, bu düşünceyi yeniden işlemiştir: birey kendi çıkarını ararken, bilinmeyen bir el tarafından toplumun çıkarı için çalışmaya itilir. Adam Smith İngiltere'de teorilerini açıkladığı sırada, Fransa'da François Quesnay (1694-1774), Pierre Mercier de la Rivière (1720-1793), Robert Jacques Turgot (1727-1781) gibi ekonomistlerin bulunduğu köktenci fizyokratlar okulu gelişmiştir. Fizyokratlar, doğal hakkın, mantığın ve doğanın egemenliğini, egemen olanın keyfi otoritesinin yerine koymak istemişlerdir. Özgürlük, ticaretin ve endüstrinin serbestliğini anlatan "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" özdeyişi ile bütünleşir.[1] Egemen olan kişisel çıkardır. Düşüncelerini doğa temeli üzerine oturtan Mercier de la Rivière "Dünya kendi kendine gider" diyerek savundukları öğretiyi açıklamıştır. Jean Baptiste Say (1767-1832), Charles Dunoyer (1786-1863) ve Frédéric Bastiat (1801-1850) gibi 19. yüzyıl Fransız liberal ekonomistleri, ekonomik akımı anarko-kapitalizmin yakınlarına getirmek için liberal gelenek içerisinde bir tercih alanını ellerinde bulundururlar.

Öncüler arasında anarko-kapitalizm ile bazı durumlarda benzeşen ikinci büyük düşünce akımının savunucuları da vardır: İngiliz William Godwin (1756-1836) ve Herbert Read (1893-1968), Alman Max Stirner (1806-1856), Fransız Pierre-Joseph Proudhon (1809-1864), Amerikalı Ralp Waldo Emerson (1803-1882), Henry David Thoreau (1817-1862), Josiah Warren (1798-1874), Lysander Spooner (1808-1887) ve Benjamin Tucker (1854-1939) gibi isimler tarafından tanımlanan bireyci anarşizm sözkonusudur. Benjamin Tucker anarşistleri şöyle tanımlar: "Anarşistler cesur Jefferson'cu demokratlardır. En az hâkim olanın en iyi yönetim olduğuna ve en az hâkim olan bir yönetimin var olmadığına inanırlar."

1 Albert Schatz'a göre bu özdeyiş serbest değişimin savunucusu Argenson'un "Bırakınız yapsınlar" sözüne dayanır.

İlk Anarko-Kapitalist: Gustave De Molinari - İki akımın birleşimi olan anarko-kapitalizm, çağdaş anlamda ilk anarko-kapitalist olan Belçika kökenli Fransız ekonomist Gustave de Molinari tarafından başarıyla tanımlanmıştır. Gustave de Molinari (1819-1912) bireysel egemenliğe denk olan bireysel hakkın tanımlayıcısı doğal kanunun varlığına inanır. Tamamıyla Locke yanlısı bir yaklaşım ile şunları yazar:

"Bireyin malları ve kendi kişiliği üzerindeki egemenliği, sahip olduğu mülkiyeti kullanma özgürlüğü ile bir anlam kazanır. Yine aynı egemenlik, mülkiyetini ve özgürlüğünü kendisi ya da başkaları tarafından garanti altına alabilme hakkını içermektedir. Bir birey ya da bireyler topluluğu, herhangi bir ihtiyacın tatminini sağlamak amacıyla oluşturulan bir kurumun temellendirilmesi için egemenliğine başvurduğu takdirde, ürünlerinin ve hizmetlerinin bedelini kendi isteği doğrultusunda saptamak gibi, bu kurumu, kişisel çıkarının dürtüleri doğrultusunda işletme ve yönlendirme hakkına sahiptir. Bu üreticinin bağımsız hakkıdır. Fakat bununla birlikte, bu hak doğal olarak başkalarının hakları tarafından sınırlanır."

Bu şekilde ifade edilen hak teorisine, Molinari klasik liberal ekonomistlerin elde ettikleri sonuçları ekler. Talep edilen her şey piyasa üzerinde üretilmiş olabilir. Bir sosyalist, bir muhafazakâr ve bir ekonomist yani bir liberal arasında geçen Sokratik bir diyalog olarak tanımlanan "Saint-Lazarre Caddesi Akşamları" (Dans les Soirées de la Rue Saint-Lazarre) adlı eserinde Molinari, topluma egemen olan değişmez doğa kanunlarının temeli niteliğindeki mülkiyetin, çalışma özgürlüğünün, insanların birbirlerine karşı tanıdıkları bağımsızlıkların, bütün bireylerin çıkarlarını desteklediğini, serbest değiştirmenin her zaman için başarılı bir ekonomik olay olduğunu, paranın üretimi de dahil olmak üzere bütün üretim alanlarında Devlet müdahalesinin zararlı olduğunu açıklar. Kamu malları ve yollar özelleştirilebilir: girişimciler, bireylerin ihtiyacı olan kentleri, yolları ve diğer kamu mallarını oluşturmak için gayrimenkul şirketler

kurarlar ve buralara yerleşecek olan müşterilerden kira talep ederler.

Adalet ve pazarın başarısı, korunma ya da kamu güvenliği ile ilgilidir. Radikal bir ekonomist olarak tanınan Molinari, 1849 yılında yazdığı iki eserinde anarko-kapitalist tezini açıklamıştır. "Saint-Lazarre Caddesi Akşamları" eseri ve ekonomistlerin gazetesinde yayınlanan "Güvenliğin Üretimi" (Production de la Securité) adlı ünlü makalesinde şöyle yazmıştır:

"Komünizmin özgürlüğe oranla daha tercih edilir olması durumunda Devlet ya da komün içerisindeki bütün endüstrilerin ortak bir el tarafından organize edilmesi gereklidir.

Özgürlüğün komünizme oranla daha çok tercih edilir olması durumunda ise ortak bir el tarafından organize edilmiş bütün endüstrileri serbestleştirmek, sigara üretimini, taşımacılığı ve dinsel ibadeti özgür kılmak gereklidir."

Güvenliğin üretiminde yönetime tekel tanımak serbest rekabet avantajlarının temel prensibi ile uyuşmaz. Güvenlik alanındaki Devlet tekeli genel olarak komünizmle sürekli olarak da terör ya da iç savaşla sonuçlanır. Pazarın güvenliği geliştirmesi ve organize etmesi sağlanarak yönetim tekeline karşı savaşmak gereklidir.

Topluma karşıt olarak, bireylerin ihtiyaçlarına, toplumsal içgüdülerine yanıt veren doğal bir işleyiş niteliğindeki yönetimin temeli, her bireye bütün mallarının ve varlığının sahipliğini garantilemek, kimi bireylerin işlediği şiddet eylemlerinin yol açtığı güvenlik gereksinimini karşılamak gibi görevleri olan bir kurum olmasıdır. Dolayısıyla yönetim gereklidir, fakat bununla birlikte serbest rekabet avantajlarının temel prensibi yönetimin rekabetçi olmasını gerektirir. "Güvenliğin üretimi diğer bütün her şey gibi serbest rekabetin kurallarına bağlı olmalıdır." "Bir tek yönetim, halkın bir ünitesini oluşturmak için, bir bankadan, bir eğitim kurumundan, bir bakkal dükkânından, ya da bir dinden daha gerekli olamaz." Güvenlik endüstrisini yönetebilen ve gü-

nümüzde de yöneten diğer bütün ilkeler tekelin ve komünizmin tekelleridir. Hiçbir mantık güvenlik endüstrisini yönetmek işlevini doğrulamaz, serbest rekabet her zaman için tekelciliğe ve komünizme tercih edilir.

Molinari yönetim konusunda şöyle yazar: "Yönetimler, bireylerin kendi kendilerini yönetebilmesinden daha iyi bir şekilde yönetmeyi bilmezler." Diğer bütün mallar ve kamu hizmetleri gibi, güvenliğin pazar üzerinde serbestçe sağlanabileceği bir toplum tasarlarlar. Birey kendine yönelik saldırıları önceden haber almak ve bu gibi saldırıları önleyebilmek için, güvenliği üreten ve toplumda güvenliği sağlayan şirketlerden kendi tercihine göre güvenlik hizmetleri satın alacaktır. "Her birey kendisine en uygun koşulların bulunduğu ve kendisine en çok güveni veren şirkete abone olur." Birey kaçınılmaz bir biçimde kendi kendini korumayı tercih edecektir, fakat iş bölümünün avantajları, burada da diğer alanlarda olduğu gibi etkisini gösterecektir. Tüketiciler değişik ekonomik koşullar ile adaletin törel garantilerini sunan üreticiler üzerinde hak iddia edeceklerdir. Her birey mülkiyetlere ve insanlara yönelik kötü muameleden kendini de sorumlu gördüğü durumlarda, kendi güvenlik şirketinin ilkelerine uymayı ve adaletin işlemesini kolaylaştırmak amacıyla verilen hizmetlerde ortaya çıkabilecek birtakım güçlükleri kabul edecektir. Molinari, doğal olarak ülke tekellerinin güvenlik piyasasında da belirebileceğini düşünmüştür. Fakat her üretici, pazara girebilmek için müşterilerden en ufak bir hoşnutsuzluk belirtisi bekleyen rakipleri önünde, kendi müşterisinin bağlılığını elinde tutmak isteyeceği için ne adaleti ne de göstermiş olduğu başarıyı tehlikeye atacaktır. "Güvenlik bedelinin yüksek artışı durumunda, tüketiciler ihtiyaçlarının karşılığını yeni bir girişimciden sağlayabilme olanağına sahip olacaklardır." Molinari'nin de yazdığı gibi: "Güvenliğin üretimi, maddi olmayan bu ihtiyacın tüketicileri lehinde, serbest rekabet kurallarına bağlı olmak zorunda olduğu takdirde, hiçbir yönetim bir başka yönetimin kendisiyle rekabet etmesini engelleyemez, bir

başka deyişle güvenlik tüketicilerini sadece kendilerine başvurmaya zorlayamaz."

Savaş ve zulüm, kendilerini ayakta tutan tekelci organizasyon tarafından yok edilecektir. "Nasıl ki savaş tekelciliğin doğal sonucuysa, barış da özgürlüğün doğal sonucu olacaktır." Tüketicilerin güvenlik üreticilerine devrettikleri otorite, yarar adına benimsenmiş ve kabul edilmiş bir otorite olmakla beraber, kesinlikle terör yoluyla empoze edilmiş bir otorite olmayacaktır. Molinari 1849 yılında yayınlanan makalesinin son bölümünde şöyle yazar: "Yönetimin ticari özgürlüğü tanıtmak için kurulmuş olması gibi, şirketlerin de bir gün yönetim özgürlüğünü tanıtmak için kurulacaklarına kesinlikle inanmamaktayız."

Bugünün liberalleri anarşizm ve kapitalizm arasındaki bu birleşimi, liberal düşünceler yelpazesi, anarko-kapitalizmin en son nokta olduğu görüşünü savunan büyük akımı benimsediği takdirde devam ettirirler.

BİRİNCİ KISIM

ANARKO-KAPİTALİZMİN EKONOMİK ÖĞRETİLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞAL DÜZEN

Avusturya Ekolü - Klasik görüşe alternatif olarak gelişen anarko-kapitalizmin ekonomik öğretileri, 19. yüzyılda yaşamış Carl Menger (1840-1921), Eugen Böhm-Bawerk (1851-1914), Friedrich von Mises (1851-1926), 20. yüzyılda yaşamış Ludwig von Mises (1881-1973) ve Friedrich Hayek gibi bir grup Avusturyalı ekonomistin öğretileriyle özdeşleşmiştir. 20. yüzyıl ortalarında bu ekolün son temsilcileri Friedrich Hayek, Ludwig von Mises, Ludwig Lachman, Gottfried Haberler, Fritz Machlup, kısmen de Joseph Schumpeter ve Birleşik Devletler'de yaşayan Murray Rothbard, Israel Kirzner, Gerald O'Driscoll, Mario Rizzo olmuştur.

Avusturyalı ekonomistler dört temel düşünceyi benimsemişlerdir. İlk olarak bir malın ekonomik değeri özneldir. Bireysel tercihler, doğal olarak, dışarıdan bir gözlemci için sınırsız ve bilinmezdir, yine aynı bireysel tercihler bireyin somut ve psikolojik değerlendirmeleri sonucu ortaya çıkar. İkinci olarak, bilgisizlik insan davranışının ve insan konumunun bir parçasıdır. Rekabetin yeni klasik hipotezine karşıt olarak ekonomi ile ilgilenen bir insan sosyal ve ekonomik işleyişler konusunda bilgiden yoksundur. Üçüncü olarak, eşitsizlik ekonominin doğal bir durumudur. O'Driscoll ve Rizzo bu konuda şöyle yazmıştır: "Dünya hiçbir zaman tam bir denge halinde değildir." Dördüncü olarak da, kazançları gerçekleştirmek ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için yeni olanaklar keşfeden ve bu olanakları işleten

girişimci, pazar ekonomilerinde aktif düzenleyici görevindedir.

Ekonomide Devletin alması gereken rol konusunda, anarko-kapitalistler Avusturya ekolü teorilerinin sonuçlarını iyi bir şekilde kullanmışlardır. Planlayıcıların, sadece pazarın üretebildiği bilgilere ihtiyaç duymaları nedeniyle merkezileşmiş planlama pazarın yerini alır. Öznel değerlendirmeler ve bunlardan doğan fiyatlar planlayıcının hiçbir zaman tahmin edemeyeceği düzeydedir. Rekabet, makroekonomik dengesizlik ve tekel durumlarında kendini düzenleyebilir. "Facto" tekeli serbest piyasa üzerinde bulunduğu takdirde, varlığı, üretimi organize etmek için gerekli en başarılı metodu tanıttığının kanıtıdır. Durum böyle değilse, tüketicilerin talepleri ve piyasanın üretimi arasındaki dengesizliği kullanan girişimciler, tekelci ile rekabete gireceklerdir. Aynı şekilde ticaret üzerindeki sınırlayıcı bir uzlaşma, tüketicilere avantajlar sunduğu takdirde varolabilecektir: başka bir deyişle, girişimciler en ufak bir hoşnutsuzluk belirtisi gösteren müşterileri kendilerine çekmenin yollarını bulacaklardır.

Hayek'e göre ekonomik düzenleme - Hayek sosyal düzeni iki farklı kategoriye ayırır: belirlenmiş birtakım amaçları gerçekleştirmek için belli bir otorite tarafından yönetilen ve bilinçli olarak kurulmuş somut bir düzen; ikinci olarak da zamanla oluşan, önceden belirlenmiş bütün amaçlardan bağımsız, soyut kurallar üzerine kurulu zorlamasız düzen. Başarılı olmak için sosyal düzen doğal ve zorlamalardan uzak olmalıdır. Piyasa rekabetinin sonuçları şu şekilde özetlenebilir:

1- Gelir getirici bir talebin konusu olan bütün hizmet ve mallar üretilmiş olacak.

2- Bütün bu hizmet ve mallar piyasanın en başarılı üreticileri tarafından üretilecek.

3- Olabildiğince düşük fiyatlara satılacak. (Sözkonusu bütün taleplerin ve üretimin güçlükleri verilerek.)

Bu şekilde düzenlenen sadece ekonomi değil, toplumun bütünüdür. Serbest sosyal kuruluşlar topluma aittir: ortala-

ma değer bilgisizliğimize bir uyum verirler ve bizlerden hiç kimsenin bireysel olarak elde edemeyeceği bilgilerin topluma girmesini sağlarlar. Toplumlardaki serbest kuruluşlar, başarılı olanlar yararına başarısız olanları eleyen doğal seleksiyon süreci yoluyla oluşturulmuştur.

Makroekonomik Düzenleme - Makroekonomi, ekonomik olayları bireysel olarak inceleyen mikroekonomi kavramının içerdiği bilgilerin toplamıdır. İnsanların birbirlerinden bağımsız olarak aldıkları kararların sonuçları, kararlara tepki niteliğinde gösterilen bireysel davranışlar ve insanlararası bilgi trafiği iletişim yoluyla düzenlenir. Sonuç olarak bir ülkedeki makroekonomik dengesizlik, ülkenin bütün pazarlarında yer alan girişimcilerin aynı anda aynı hatayı işlediklerini (çok sayıda yatırım yapmak), hatalarından hiçbir sonuç çıkaramadıklarını ve hiçbir girişimcinin, diğerinin hatalarını kendi lehine kullanamadığını gösterir. Aynı hataların, politik müdahalelerin, pazarın bilgi ve sinyallerini yanlış yorumlamaları sonucunda da görülmeleri olasıdır.

Girişimcilerin, yüzeysel ekonomik gelişimini başlatarak, tüketici taleplerinin olanak verdiği yatırımlara yöneldiklerini varsayalım. Girişimciler, ürettikleri mala yönelik gerçek talebin önceden belirlenmiş gelişimini göremedikleri takdirde, üretim faktörleri bedellerinin, (anamal ve işçilik) artırma nedeniyle yükseldiklerini göreceklerdir. Bu durumda yapacakları ilk hareket yatırımlarını azaltmak olacaktır. Diğer taraftan yüksek ücretlerde iş bulamayan çalışanlar ya düşük ücretle çalışacaklar ya da endüstriyi değiştireceklerdir, ve bu durum çalışmak isteyen kesim ile işveren kesiminin kontratları sonuçlandırmasına değin devam edecektir. Düzenleyici makroekonomik sistem ile enflasyon ve durgunluk yenilmiş olacaktır. Milton Friedman ve diğer monetarist iktisatçılar, merkez bankaları o dönemde kurulmamış olsaydı ve Amerikan Merkez Bankası Federal Reserve System, ekonomik durgunluğun ilk dönemlerinde para hacmini düşürmemiş olsaydı, otuzlu yılların bunalımının 19. yüzyılın ekonomik durgunluklarından daha farklı olmayacağı görü-

şünü benimsemişlerdir.

Avusturyalı ekonomistler, dış etmenlerin neden olabildiği tehlikeli dönemlerin tersine, ekonomik krizlerin doğrudan Devlet müdahalesi sonucunda ortaya çıktıklarını savunmuşlardır. Keynes teorisi yoluyla Devlete verilen makroekonomik dengeleme görevi sınırda yok olur.

Herhangi bir ekonomik kriz şu aşamaları takip eder: Paranın Devlet tarafından çıkarılması sonucu görülen kredi artışı ya da aynı sonucu veren dış bir etmen nedeniyle başlar. Değerli metallerin yeni yataklarının keşfi sonucunda görülen madeni paradaki artış örnek olarak gösterilebilir. Para hacminin genişlemesi, bankaların rezerv sistemleri ya da bankaların ödeme güçleri konusunda Devletin verdiği garanti yoluyla yansıtılır. Kredide görülen artış faiz oranlarının düşüşüne yol açar. Daha önce yarar getirmeyen yatırımlar verimli hale gelir ve yeni girişimlere başlanır. Girişimlere gösterilen talep ilk etapta anamal fiyatlarının ardından ücret enflasyonuna yol açar. Bütün bunların ardından talepte görülen artış, tüketim maddelerinin fiyatlarında da enflasyonu doğurur. Talebin artışına yanıt vermek için, girişimler faiz oranları üzerinden yeni bir artırıma girerler. Talepteki artış, diğer faktörlerin fiyatlarında görülen artışla birlikte girişimleri yatırım ve üretimdeki başlangıç düzeyine döndürmeye teşvik eder. Ekonomik döngünün gelişim evresinin ardından bir durgunluk dönemi başlar. Bütün faiz oranları ve fiyatlar aynı düzeyde artarak sistem başlangıç noktasına geri döner.

Kredinin Devlet yoluyla sağlanan aralıksız artışı, faiz oranlarını ve enflasyonu olduğu düzeyde tutarsa böyle bir düzenleme işlemez. Faiz oranlarının düşük olduğu durumlarda bütün olanaklar anamalların ve tüketim maddelerinin üretimi doğrultusunda kullanılır. Bütün fiyatlar eşit düzeyde hatta aynı ritmde artmadığı için, enflasyon başarısız yatırımlara ve tasarrufun dengesiz dağılımına yol açar.

Girişimler, tüketicilerin tasarruf edebileceği miktardan daha yüksek düzeyde yatırımlar gerçekleştirirler. Bununla

birlikte bu yatırımların değişik sektörlerdeki dağılımı pazar tarafından talep edilen malların toplamını karşılayamaz. Kredinin artışı devam etse bile, böylesi bir yüzeysel gelişme, talebin artışlarını karşılayamayan, kâğıt üstünde bir olay olması nedeniyle, gelişimini durdurmak zorundadır.

Pazarın makroekonomik düzenlenmesi ve Devlet müdahalesinin ekonomik dengeyi bozucu karakteri, serbest bankacılık sisteminin ve özel paraların ekonomik krizleri önceden haber verdiği görüşünü içeren teori tarafından gösterilmiştir. Yeni İngiltere'yi ve 19. yüzyıl İskoçya'sını karakterize ederek bu bölgelerde büyük oranda makroekonomik denge oluşturan sistem, belli ölçüde serbest bankacılık sistemi olmuştur.

Devlet parasının geçerliliğini kabul etmeyi zorunlu kılan zorla sürüm kurallarının ortadan kaldırıldığını ve Devletin garanti-mevzuat bankalarının serbest bırakıldıklarını varsayalım. Böylesi bir serbestliğin ardından piyasada yeni bir talep belirir. Bu talebe yanıt olarak, bankalar kendi paralarını (banknotlar ve mevduatlar), her biri kendine özel ticari markanın altında piyasaya çıkarır. Kambiyo (değeri) ya da değişik paraların birbirleriyle bağlantılı değerleri piyasa üzerinde görülür. Tüketicilerin gözünde değeri düşen bir değişim ortalaması yararlılığını kaybettiği için, parayı her çıkaran parasının alım gücünün sabit kalmasına özen gösterir. Parayı her çıkaran, parasının tek sorumlusu olduğu andan itibaren, hizmeti talebe uyar hale getirerek, piyasa üzerinde paranın değerini denetlemek teknik olarak olanaklı hale gelir. Parasının değerinin kaybolduğunu görmek istemeyen bir banka, para stokunu "open market" işlemleri yoluyla başarılı bir şekilde denetlemek zorundadır. Kötü paranın iyi parayı yok ettiği görüşünü dile getiren Gresham kanunu, para eşitliğinin Devlet tarafından saptandığı durumlarda önem taşır: İnsanlar en iyiyi biriktirmek amacıyla, Devlet tarafından fazla değer biçilen paranın işlemleri içerisinde kendilerince bir düzen oluştururlar. Tüketiciler iyi paraları kendi gerçek değerleri doğrultusunda kullanmada

özgür olsalardı, kötü paralar yok olacak ve kullanımları bitecekti.

Kendiliğinden düzen teorilerinden sosyal ve ekonomik hayat şartlarının düzeni ve oluşumu görüşleri doğar. Hayek, Devlet içinde kendiliğinden düzeni ayakta tutabilecek ve bu düzenin eksiksiz bir biçimde sağlayabileceği diğer hizmetleri verebilmek için bir organizasyonu gerekli görmüştür. Anarko-kapitalistler bütün bu görüşlerden doğal düzenin teorisini türeteceklerdir.

İKİNCİ BÖLÜM
KAMU MALLARININ ÖZEL ÜRETİMİ

Ortodoks ekonomi teorisine göre, özel değiştirmeler ve mallar sözkonusu olduğunda ekonomi düzenleyici nitelikteyken, kamu mallarının özel bir durum oluşturduğu "externolités"ler[2] sözkonusu olduğu andan itibaren aynı ekonomi düzenleyici niteliğini kaybeder. Kamu malları üzerine ileri sürülen Ortodoks teorisi anarko-kapitalistler ve liberaller tarafından büyük ölçüde yadsınmıştır. Anarko-kapitalistler ve liberallerin görüşlerine göre, kamu malları Devlet müdahalesi olmaksızın üretilebilir: kamu mallarının üretimi özel mekanizmalar tarafından gerçekleştirilebilir. Öte yandan, kamu mallarının Devlet yoluyla üretimi özel mekanizmalar tarafından gerçekleştirilen üretime oranla daha başarılı olamaz.

Özel Taleplerin İkincil Yapımları - Kamu malları üretimini üzerine alan doğal mekanizmaların birçoğu pazarda yer almaktadır. Bazı kamu mallarının üretim maliyeti bireylere sağladıkları yararlara oranla çok daha yüksek düzeydedir. Bireyler, sözkonusu kamu mallarını, hiçbir karşılık bekle-

2 "Externolité"ler piyasanın sorumlu kişilerine ve sahiplerine tahsis etmeye, dolayısıyla hesaplarına işlemeye yetkili olmadıkları maliyet ve kazançları temsil eder. Kamu malları iki temel prensibe sahiptir. "Non-rivolité" ve "non-excluabilité." "Non-excluabilité" hiç kimsenin, malın tüketiminin beraberinde getireceği kazançlardan yoksun bırakılamayacağını ve piyasa haricinde tüketilmesinin ötesinde kamu malının her seferinde çok sayıda bireye yarar sağlayacağı görüşünü temsil eder. Böyle bir durumda gizli kaçakçı problemi gündeme gelir: Hesabı herhangi bir tanıdığı ödediği takdirde olabildiğince çok kamu malının kullanımından faydalanacağını her birey gerçek tercihlerini gizlemeye teşvik edilir ve sağladığı olanaklara oranla çok düşük bir bedeli olmasına rağmen mal finanse olamaz. Kamu mallarının çağdaş teorisi ekonomist Paul Samuelson tarafından açıklanmıştır.

meden etkinliklerinin ikincil yapımları olarak herkese sunar, bu sırada sırf kendileri için bu malları finanse etmiş olurlar. Yapısının dış görünüşünü güzelleştiren ya da yeşil sahasını çiçeklendiren mal sahipleri bir kamu malı üretirken aynı anda kendilerine de bir özel mülkiyet sağlamış olurlar. Herhangi bir kamu malından yüksek düzeyde yarar görüp, bu malın oluşumu için kaynaklar sağlayan bireyler sözkonusu malı, kendileriyle eş düzeyde gereksinim duymayan bireylere karşılıksız sunarlar: toplumsallaşmanın ve pazar işleyişinin ayrılmaz bir parçası olan bu olaya güçlünün zayıf tarafından sömürüsü denir.

İyiyüreklilik ve Bilim-Sanat Koruyuculuğu - İyiyüreklilik ve bilim-sanat koruyuculuğu, kamu malları üretimini gerçekleştiren özel mekanizmaların bir bölümünü oluşturur. İyiyüreklilik özgeci motiflerle, bilim-sanat koruyuculuğu da kamu tarafından tanınma isteği ile bağdaştırıldığı halde ikisi arasındaki ayrım her zaman için net değildir.

Koruyucu Devlet tarafından gösterilen merhametin kamulaştırılmasına rağmen, önemli sonuçlar, kamu malının oluşumuna katkıda bulunan iyiyürekli çalışmalar tarafından alınmıştır. Yoksullara adli yardım amacıyla atılan Devlet temellerinin azaltılmasının ardından, New York Barolar Birliği, kâr amacı gütmeksizin, otuz büyük yasal yazıhanenin ve yirmi iş kovuşturma acentasının, bir avukat tarafından yılda otuz saat adli hizmet verilmesini kabul ettiği özel adli yardım programını uygulamak amacıyla bir ortaklık oluşturmuştur: yasal yazıhanelerden yalnız bir tanesi sözkonusu programa katılmayı reddetmiştir.[3]

Yapımını gerçekleştirdikleri kamu mallarını topluma sunan bilim-sanat koruyucuları arasında yer alan Paul Getty, girişinin serbest bırakılmasını istediği, dünyanın sayılı zengin müzelerinden, California Malibu bölgesindeki J. Paul Getty müzesini inşa etmiştir.[4] Eski bir petrol kralı tarafından

3 *Wall Street Gazetesi*, 2 Mayıs 1984.

4 Milyoner Müze, *The Guardian*, 5 Ekim 1976.

kurulan "W. M. Keck Foundation", "Susam Sokağı" adlı en iyi çocuk programını içeren eğitici televizyon kanalının finansmanına katkıda bulunmuştur. Aynı kuruluş, dünyadaki en büyük astronomik teleskobun yapımı için 70 milyon dolar vermeyi düşündüklerini de daha önceden belirtmiştir.[5] Tıbbi araştırmalar, sürekli olarak özel bağışlardan yararlanırlar. Buna bağlı olarak, Cornell Üniversitesi Tıp Fakültesine, sürdürdükleri araştırmaya katkıda bulunmak amacıyla, adını bildirmek istemeyen bir yardımsever tarafından 50 milyon dolarlık bir bağışta bulunulmuştur.[6]

Fransa'da özel yardım ve bağışların tümü senede 7 milyar frank düzeyine erişmiş ve kanser gibi birçok araştırma sektörünün finansmanına temel kaynak olarak verilmiştir.[7]

Ticari İkincil Yapımlar - Kamu malları topluma genel olarak reklam ya da ticari faaliyetlerin ikincil yapımları olarak sunulurlar. Ticari reklam, televizyon yayınları aracılığıyla kamu malını finanse eder. Ticari reklamlar ya da kamu izlenimi sonucunda, özel şirketler şenlik ateşlerini, yurtsever bayramları kamunun yararlanacağı bahçeleri ya da alanları finanse ederler. Los Angeles kentindeki 1984 yılı olimpiyat oyunları ve 1986 yılında yüzüncü yılı kutlanan Özgürlük Anıtının restorasyonu aynı şekilde özel şirketler tarafından finanse edilmiştir.

Kamu mallarının üretimini gerçekleştirmede katkıları bulunan bütün mekanizmalar, alışılagelmiş ekonomik faaliyetlerin dolaylı yoldan ortaya çıkardığı ikincil yapımlardır. Bununla birlikte bütün bu mekanizmalar, kompleks yapıda olan kamu malları çoğunlukta olmak üzere bütün kamu mallarının üretimini gerçekleştiremezler. Böylesi bir üretim için, kendiliğinden sürecin kamu malları üretiminde uzmanlaşmış üç büyük kategorisi yer alır: Girişimci, kendiliğinden ortaklıklar ve istek doğrultusunda kuruları birleş-

5 *Globe and Mail* (Toronto), 4 Ocak 1985 ve *Wall Street Gazetesi*, 4 Ocak 1985.

6 *Wall Street Gazetesi*, 9 Aralık 1983.

7 *Le Monde*, 16 Mayıs 1987.

meler.

Girişimci - Girişimci, en karmaşık durumlarda bile, kamu mallarının üretiminde tamamıyla başarılı bir mekanizma geliştirmiştir. Sözkonusu kamu malları tüm toplumun talebine yanıt verebilecek kadar yeterli düzeyde üretilmemiş olsa da, düşük düzeydeki üretimler başarıyla sağlanmıştır. Tatmin edilememiş talepler sürecinde, üretimde keşfedilen yeni teknolojiler ve elde edilen kazançlarla, girişimciler pazar üzerinde zekânın ve insan inisiyatifinin tüm olanaklarını kullanmışlardır.

Ekonomik ve parasal istikrar, kamu malının yeterli derecede esnek bir tanımlaması verildiği sürece, bir kamu malı olarak düşünülebilir. Oysa, daha önce de gördüğümüz gibi girişimciler kamunun talep ettiği istikrarlı paraları kamuya arzedeceklerdir.

Mill, Sidgwick ve Pigou gibi birçok ekonomist, denizcilik alanında uygulanan işaret düzeni ile ilgili çalışmaların, kamu malının sınırsızlığını tanımladığını ileri sürmüşlerdir. Oysa, Ronald Coase İngiltere'de 19. yüzyılın başlarına kadar farların özel girişimciler tarafından yapıldığını ve denetlendiğini göstermiştir. Devlet, mülkiyet haklarının korunumu amacıyla, bireyler arasında imzalanan kontratları denetleyerek uyguladığı müdahaleyi, limana girdikleri zaman, gemilerden geçiş parasının alınmını sağlamakla uygulamıştır. Her hal ve kârda, gemi işleticilerinin gizli kaçakçıları tesbit etmek amacıyla hazırladıkları kara listeler ve onlara karşı gösterdikleri direniş, sözkonusu kamu malından faydalanan kullanıcıların ödemelerini garanti altına alacaktır. Bunun da ötesinde, liberaller böylesi bir problemin modern teknoloji yardımıyla nasıl çözümlenebileceğini açıklamışlardır: far sahibi farına kodlanmış ışık düzeni taktırır ve ilgili kullanıcılara denizde bulundukları zaman çalıştırabilmeleri için bir uzaktan kumanda aleti kiralar.

İnşaat ve ticaret izni, gürültü ile başedebilme gibi günümüzde kentsel düzenlemelerle çözümlenebilen karışıklıkların kaynağı niteliğindeki kentsel yapılanmadaki bozuk-

luklar, çok daha karmaşık yapıda bir problem olarak karşımıza çıkar. Buna karşılık, girişimciler toplumun talep ettiği düzenli kentsel yapılanmaları topluma arzetmeye çalıştıklarına göre pazar böylesi bir problemi başarıyla çözümleyebilir. Bu çözüm, site niteliğinde grup evler inşa ederek, kullanım hakkına sahip bireysel alıcılara devredilen mülkiyetlerin inşaatını üzerine alarak ve satın alınan mülkiyetin önemli bir bölümünü oluşturan düzenli yapılanmayı koruma amacı doğrultusunda çalışarak sağlanabilir. Bernard Siegan, kentsel düzenleme uygulamalarının pratik olarak bilinmediği Houston kentinde, mülkiyetlerin, kentsel düzenlemelerin yerini tutan kişiye özel kullanım hakları altında nasıl değerlendirildiğini göstermiştir. Herhangi bir bölgede sahip olduğunuz kullanım hakkı sizin taleplerinize yanıt vermiyorsa, kendi tercihleriniz doğrultusunda düzenlenmiş bir başka bölgede daha değişik bir mülkiyet satın alabilirsiniz. Pazarın çeşitliliği bu noktada da kendisini gösterir: kullanım haklarının niteliği, sözkonusu hakları değiştirmek ve yenilemek için gerekli prosedürlere göre olduğu gibi, bölgelere göre de değişir. Bununla birlikte, temel düzenlemeler, başlangıçta, ilgili mülk sahipleri tarafından oybirliğince kabul edilmiştir.

Su basma ihtimali yüksek bir vadide bulunan arazilerin kontrol altında tutulabilmesi için yapılan çalışmalarda rastlanan sorunlar da çok önemli bir yer tutmaktadır. Su basmalarının neden olduğu zararların karşılanmasıyla birlikte her birinin değerinin 100 frank artacağı 10 farklı toprak parçası düşünelim. Vadinin daha yukarı kesimlerinde yapılacak bir barajın maliyeti 500 franktır, yani barajın çalışmaya başlamasıyla birlikte önlenecek 1000 franklık 10 ayrı toprak parçasının gördüğü toplam zararın yarısı kadardır (bu zararların, su basma ihtimali olmaksızın, her bir toprak parçasında görülen artışa eşit oldukları düşünülecektir). Böyle bir durumda üretimi gerçekleştirilen malın sağladığı kazançlar hemen göze çarpar: toprak parçalarında görülen toplam zarar barajın maliyetinden daha fazladır. İşte bu

konumda barajın yapımı tüm insanlığa yarar sağlamıştır. Fakat bununla birlikte, Ortodoks teorisine göre, sözkonusu malın sağladığı avantajlara sahip olmak imkânsız ise, hiç kimse böyle bir malın üretimini üzerine almaz.

Oysa, David Friedman'ın da göstermiş olduğu gibi, üretimi üzerine alan bir girişimci, malı üretirken kazançlar elde edebilir. 10 toprak parçasını piyasa değeri üzerinden satın aldığını ya da günlük piyasa değeri doğrultusunda her biri üzerinde bir alım yetkisi satın aldığını varsayalım. Ardından kendisine 500 franka mal olacak barajın inşaatını tamamlar ve satın aldığı toprak parçalarını (ya da her birinin alım yetkisini) 1000 franktan satıp 500 franklık bir kazanç elde eder. Sözkonusu toprak parçalarının yarısından fazlasını kendi mülkiyetine geçirse dahi yine bir kazanç sağlayacaktır. Bununla birlikte, kâr miktarının azlığına ve fiilen sözleşme yapan tarafların sayısına göre anlaşmalar daha da zorlaşır. Mülk sahiplerinin sayısı arttıkça teklif edilen fiyat üzerinden yeni bir arttırma yapmak için, ileri sürülen fiyata karşı red duvarları kurulmadan ve birtakım entrikalar çevrilmeden önce yeterli miktarda toprak parçası satın almak zorlaşacaktır. İşte bu konumda gizli kaçakçı problemi tekrar gündeme gelir.

"Gizli kaçakçı" problemini çözümlemek için girişimde bulunan müteşebbise daha farklı bir yol önerilir: şartlı sözleşme. Her mülk sahibine, diyelim ki 75 frank karşılığında baraj yapmayı üzerine aldığını belirten bir sözleşme önerir, sözkonusu sözleşme bütün mülk sahiplerinin onayına bağlıdır. Her bir mülk sahibi 25 frank kazandığı için (mülkiyetinin değerinde görülen 100 franklık artış, eksi barajın yapımı için gerekli olacak 75 frank) ve kendi tarafından gelecek bir olumsuz tepkinin diğerleriyle yapılan sözleşmenin iptaline yol açacağını bildiği için, hepsi de sözleşmeyi imzalayacak ve kesinlikle kanun dışı yollara başvurmayacaklardır. Sözleşme bedelleri ve görüşmelerde alınan başarısız sonuçlar, fiilen sözleşme yapan tarafların sayısı ile paralel olarak artmasına rağmen, bu tür bir şartlı sözleşme ulusal

savunma sektöründe görevli özel ajanslar tarafından teklif edilebilir. Fakat kamu malları üretiminin doğal sürecini henüz bitirmiş değiliz.

Sosyal Baskılar ve Doğal İşbirliği - Kamu mallarının özel üretimi amacıyla uygulanan bir diğer uzun süreç, sosyal baskılar ve bireylerin birbirleriyle kurdukları doğal işbirliğinin sağladığı kazançlar içerisinde gelişir.

Mancur Olson bu konu ile bağlantılı iki farklı görüş ileri sürmüştür. İlk olarak, bir kamu malına benzer genel bir çıkarı paylaşan bireyler (özgürlüğün artışı gibi bütün bireyleri ilgilendiren bir kamu malı ya da gümrük koruması gibi yabancı mal ve hizmetlerin ülke topraklarına girişini sınırlamada güdülen ortak bir çıkar sözkonusu olabilir) ortak çalışma yürütmek için birleştikleri zaman gizli kaçakçılar yüzünden birtakım zorluklarla karşılaşacaklardır. Üstüme düşen sorumluluğu ve harcamam gereken zamanı ya da parayı bir başkasına yüklediğim halde ortak çalışmadan faydalanıyorum: öyleyse sözkonusu ortaklığın yürümesi için tarafımdan yapılması gerekenleri yapmıyorum. İkinci olarak, ortaklaşa yürütülen çalışmalarda çıkabilecek böylesi bir problemi çözümlemek amacıyla, gruplar, üzerine düşen görevi yapan ve kendi payına düşen miktarı düzenli olarak ödeyen bireylere özel kolaylıklar sunacaklar ya da kanun dışı yollara başvurmayı tercih eden bireylere bedellerini ödeteceklerdir. Mancur Olson'un tanımladığı seçmeli kışkırtmalar ortak çalışmadan faydalanan bireyleri ortaklığa katılmaya teşvik eden özel malları (özel bilgiler ya da birçok ortaklığın kendi üyelerine sağladığı toplu sigortalar) ve gizli kaçakçıların cesaretlerini kırmaya yönelik uygulanan sosyal baskıları (kınama, kara listeler, direniş) içerirler. Dolayısıyla, sosyal baskılar kamu malları üretiminde ve gizli kaçakçıların denetiminde önemli bir yer tutar: bireyler, kendileri dışında kurulan kooperatifleri korumak amacıyla kendilerinden beklenenleri yerine getirirler. Hayatta başarılı olabilmek için, kendi dışındaki insanlarla birlikte, kooperatifleşmenin oluşumuna ve korunumuna katkıda bulunan bireyin sağladığı

yarar, kamu malları üretiminin ve serbest işbirliğinin en önemli faktörlerinden birini oluşturmaktadır. Bu gerçek, Mancur Olson'un seçmeli kışkırtmalar kavramını güncelleştiren ve benimseyen Robert Axelrod tarafından büyük ölçüde kanıtlanmıştır. Axelrod tarafından yöneltilen genel soru şöyledir: "Bireyler, parasal teşvik olmaksızın kooperatifleşmeye katkıda bulunacaklar mı?" Ünlü "Suçlunun ikilemi" yoluyla tanımlanan kamu malları kategorisinde dahi, serbest, doğal ve devamlı bir kooperatifleşmenin, egoist bireylerin tutumlarından doğduğunu kanıtlamıştır. Geleceğin varlığı, ilişkilerin geçici olmaması ve kooperatifleşmeye katılmayanlara karşı ayrım gözetecek güçte olunması, üzerinde durulması gereken koşullardır.

"Suçlunun ikilemi" kuşkusuz, kamu malının içinde bulunduğu en kötü durumu tanımlar: bireylerin katılımıyla oluşan kooperatifleşmenin herkese yarar sağladığı, fakat kâr-zarar temelinin, aldatma ve hilenin her bireyin kendi lehine olduğu düşüncesi üzerine kurulu bir durumdur. Bireyler kendi çıkarlarını en aza indirmeye çalışmadıkça düzenli bir kooperatifleşme oluşmayacaktır. Axelrod, kooperatifleşme süreci uzun bir gelişme dönemi geçirdiği takdirde, böylesi bir kötümser sonucun tersine dönebileceğini kanıtlamıştır. Birbirleriyle kuracakları ilişkilerin uzun süreli olacağının bilincinde olan bireylerin, gelecekte sözkonusu ortaklık için bazı kayıplar vermeyi gözden çıkarmaları; onların yararına olacaktır. Dolayısıyla, toplumda her bireyin kooperatifleşmeyi denemesi kendi lehinedir.

Bireyler arası ortaklığı oluşturmak için uygulanabilecek en başarılı kurallar hangileridir? Kooperatifleşmenin olmadığı bir toplumda, ortaklıklar nasıl doğar ve daha sonraki tarihlerde nasıl devam eder? Axelrod, sosyal bilimler uzmanlarının, toplumsal ilişkiler konusunda geliştirdiği 60 değişik stratejiyi içeren bilgisayar üzerinde simülasyon uygulayarak bu sorulara yanıt vermiştir. Her strateji diğer stratejilerden herhangi biriyle birçok defa çarpışır ve her birinin skoru "Suçlunun ikilemi" sonuçlarının şifresi doğ-

rultusunda hesaplanır. Sonuç olarak en başarılı stratejinin, Toronto Üniversitesi'nde görevli Prof. Anatol Rapoport tarafından programlanmış "TIT FOR TIT" adındaki strateji olduğu ortaya çıkmıştır. Sözkonusu stratejinin içerdiği kurallar başarılı ve bireyin çevresiyle olan günlük ilişkilerinde uyguladığı kurallara benzer:

1- Her zaman için yaşama hiçbir art düşünce beslemeksizin, kooperatifleşerek başlamak.

2- Bir sonraki turda kooperatileşmeyi reddederek, kooperatifleşmeye katılmayan bireylerin bulundukları bölgelere doğrudan misillemeler yapmak. (Son defaki akşam yemeği davetinizi kabul etmeyen arkadaşınızı tekrar yemeğe davet etmeyin.)

3- Pişman olmuş bir hileciyi hemen bağışlamak.

4- Başkalarının başarılarını kıskanmamak.

5- Çevredekiler tarafından anlaşılamayacak düzeyde zor davranışlar sergilememek.

Doğrudan doğruya ödemelerin yapılmadığı durumlarda dahi, bireylerin ortaklaşa kurdukları kooperatifleşmeler bütün katılımcılara yarar sağlayacaktır.

Axelrod çıkabilecek çok az sayıdaki olumsuz durum dışında "TIT FOR TIT" stratejisinin değişmediğini, hiç kimse ya da hiçbir grubun sözkonusu stratejiyi değiştirmede yetki sahibi olmadığını matematiksel olarak kanıtlamıştır. Başka hiçbir strateji birey için daha üstün bir başarı gösteremez. Kooperatifleşmemiş barbarlar toplumunda, kendi aralarında kooperatifleşen bireyler topluluğu yaşam düzeylerinin üstünlüğünü topluma kanıtlar ve toplum üzerindeki etki ile çok sayıda barbarın kooperatifçiliği benimsemesini sağlar. Simülasyonlar, kooperatifleşmeyi içermeyen stratejilerin, doğal seleksiyonunun ekolojik süreci boyunca kademe kademe kaybolduklarını göstermiştir. Doğal işbirliğinin başarılı ve düzenleyici olduğu görüşünü savunan liberal ve Hayek'çi düşünceye yeniden dönülmektedir.

Gönüllü Dernekler - Gönüllü dernekler, kamu mallarının üretimi alanında uzmanlaşmış bir başka büyük mekaniz-

mayı geliştirirler. Prof. Robert Sugden'e göre, özel malların üretimi ticari girişimlerin denetimi altında gerçekleştirilirken, kamu mallarının üretimi "gönüllü sektör" olarak adlandırılan, kâr amacı gütmeksizin çalışan yardımsever derneklerin denetimi altında gerçekleştirilir.

Sugden kamu mallarının klasik öğretisini yeniden ele alır. Bireysel tercihlerin ekonomik teorisi, malın kullanım değerini yani yararını bireylerin gerçekleştirdikleri seçimler doğrultusunda tanımlar (bireysel tercihler seçimler sonucu ortaya çıkmıştır), seçimleri ise malın kullanım değeri ya da yararını göz önünde bulundurarak tanımlar (bana en fazla yararı olacak malı seçerim). Bunun yerine, malın kullanım değerini ya da yararını, bireylerden gelen istek ve talepler doğrultusunda tanımlamak kuşkusuz daha anlamlı olur. Fakat bununla birlikte, bir kamu malı birçok bireyin zaten talep ettiği herhangi bir maldan başka bir şey değildir. Diğer taraftan, herhangi bir derneğe üye bireyler kendi amaçlarının gerçekleşmesini istedikleri için, dernek bir kamu malı ile bağdaştırılabilir. Kamu malları ve gönüllü dernekler teorilerinin aralarında varolan bağ buradan kaynaklanmaktadır. Sugden şöyle yazar: "Benim düşünceme göre, gönüllü organizasyonlar teorisinin, kamu mallarının özel üretimi teorisi içinde çözümlenmesi gerekir."

Sugden, kamu mallarının klasik teorisinin, anlamsız sonuçlar doğurduğunu ileri sürmüştür. Gerçek anlamda, yardımseverlik gibi, kimi kamu mallarının özel üretimi, başarıyla gerçekleştirilebilir. Ancak bununla birlikte, bu görüş, topluma sunulmak için üretilen kamu mallarının pazar üzerinde yeterli miktarda bulunmadığını ileri süren teori ile bağdaşmamaktadır. Özel tüketim ile kamu tüketimine gönüllü katılım arasındaki gelir dağılımının dengede olduğu her birey, 1 frankın değerini, herhangi bir kamu malının üretimi için kullanıldıktan sonra kazandığı değere göre hesaplar. Yani, 1.000.000 bireyin yaşadığı bir toplumda, herhangi bir kamu malının üretimine katkı olarak 1 franklık bir aidat ödeyen her birey, sözkonusu malın üretiminden

1.000.000 franka yakın bir kazanç elde edecektir. Yardımseverlik gibi birçok kamu malının, böylesi bir düzende çok düşük düzeyde bulunması inanılması zor bir düşüncedir.

Klasik anlayışa göre, kamu mallarının finansmanı için ayrılan bireysel gelirler yine bireysel tercihlere göre değişir. Oysa gerçek anlamda, bireysel tercihlerin benzerliğinden dolayı çok büyük ölçüde değişim göstermeyen gelirlerin küçük bir bölümü sözkonusu finansman için ayrılır. Aynı klasik görüş, herhangi bir kamu malının üretimine daha önce ortak olan ve diğer katılımcıların, sözkonusu malın üretimi için ayırdıkları toplam aidatın 1000 franktan az olduğu durumlarda tamamlanmış üretim dolayısıyla elde ettiği kazancın 1000 frankın üzerinde olduğu bir bireyin, elde ettiği tüm kazancı sözkonusu kamu malının üretimini yeniden yürütebilmek için kullandığını ileri sürer. Neden olarak da bireysel tercihlerinin değişmemesini gösterir. Böylesi bir tutum tamamen gerçek dışıdır.

Kamu mallarının klasik teorisinin sergilediği başarısız sonuçlara alternatif olarak, kamu mallarının üretimini, üyelerini, kendilerine özel mallar vermek suretiyle kazanan ortaklıklar yoluyla açıklayan Olson'cu teori geliştirilebilir. Buna karşılık olarak Sugden bazı sorularyöneltir: Ortaklıklar, kamu mallarını finanse etmek için üretilen özel mallar üzerinden hangi yolla yeterli düzeyde kazanç sağlayabilirler?

Elde edilen kazançlar, özel mal sağlayan diğer derneklerin meydana getirdiği rekabet ortamı içerisinde neden yok edilmemiştir? Yardımsever dernekler belli bir iş deneyimi sonucu oluşan özel malları üyelerine sağlıyorlarsa, nasıl oluyor da ticari girişimler, yardımsever derneklerin kullanmak amacıyla ellerinde bulundurdukları rezervi yok edip sözkonusu iş talebinden yararlanmıyorlar? Kâr amacı gütmeksizin çalışan dernekler üyelerini çeşitli yollarla kendilerine çekiyor ve onlara yararlı ilişkiler kurmalarında yardımcı olacak avantajları sağlayarak kazanç elde ediyorlarsa, sözkonusu kazançlar, aynı amacı güden ve bu doğrultuda aynı sosyal avantajları sağlayan girişimciler tarafından neden yok

edilmiyor?

Sugden'e göre, kamu malları ve kamu mallarının üretimini gerçekleştiren gönüllü derneklerin yararlı ve gerçekçi teorisi, bireylerin, sadece özel kazanımlar arayışı tarafından yönlendirilmediği düşüncesinden hareket etmelidir. Bireyler, kendilerini tüm toplumun talep ettiği fakat sadece ticari pazarlarda üretilen (yoksullara yardım gibi) kamu mallarının üretimine katkıda bulunmaya teşvik eden sosyal anlaşmalara ya da ahlâki kurallara uyarlar. Böylece kamu malları özel teşebbüs yoluyla üretilebilir ve gizli kaçakçı problemi çözümlenmiş olur.

Robert Sugden'in teorisi Mancur Olson'dan alınmış bir bölümle tamamlanabilir. Bir derneğin anlaşma maliyeti dernekte bulunan potansiyel üyelerin sayılarına göre değişir. 1000'er üyelik farklı iki derneğin anlaşması, 2000 üyelik bir derneğin üyelerinin kendi aralarında anlaşmasından daha kolaydır. Derneklerin piramitçi yapılanmalarından elde edilen başarılar, sözkonusu derneklerin federalizminden kaynaklanmaktadır. Dernek federasyonları, bölünmüş dernekler tarafından ortaya atılan problemlere çözüm getirebilirler. Herhangi bir mahalle derneği mahalle oturanları için park yapabildiği gibi, aynı türden bir dernekler federasyonu, ulusal ekolojik rezervleri düzenleyebilir ve aynı zamanda koruyabilir.

Rothbard'a Göre Kamu Mallarının Gerçekdışılığı - Murray Rothbard'ın kamu mallarının varoluşunu yadsıyan radikal eleştirileri, Robert Sugden'in sorgulamalarının devamı niteliğindedir.

Rothbard kamu mallarına yönelik ilk eleştirisini, kamu mallarının tanımlanmasında yapılan yanlışlıklardan hareket ederek ortaya koymuştur. Rothbard'ın düşüncesine göre kamu malları üzerine yapılan tanımlamalar eksik ve yanlıştır. Toplumda kamu malları iki şekilde tanımlanır: gevşek ya da belirsiz tanımlamalar yapıldığında sözkonusu kamu mallarını uygarlaşmadan görüntü güzelliğine kadar toplumu ilgilendiren her alanda bulmak mümkündür. Öte yandan net

bir biçimde yapılan tanımlamalarla, iyi bir malın kalitesine sahip olan, az bulunurluluk, yararlılık gibi nitelikleri olan ve toplumdaki bireyler tarafından hiçbir sakınca görülmeden tüketilebilen malları bulmak zorlaşır. Bir şenlik ateşi dahi, seyirciler sözkonusu mala gösterdikleri ilgiyi yitirmeye başladıkları andan itibaren kamu malı özelliklerini kaybeder. Rothbard bu konuda şöyle yazar: "Sonuç olarak, kamu malı da dahil olmak üzere, hiçbir mal, kolektif tüketim malları topluluğunun yerini dolduramaz. Gerçek anlamda, bir mal kolektif tüketim malları içinde ise, gerçek bir mal niteliğinde değildir, sadece insan rahatlığının gereksinim duyduğu doğal bir koşuldur."

Rothbard kamu mallarının varoluşuna karşı getirdiği ikinci eleştiriyi bireysel tercihlerden yola çıkarak geliştirmiştir. Rothbard'a göre bireysel tercihler tamamıyla öznel-dir. Dolayısıyla birey kendi dışında kalan bireylerin tercihlerini, onların somut seçimlerinden ve hareketlerinden yola çıkarak öğrenebilir. Tercihler ve seçimler arasındaki fark tamamıyla nettir: hareketleri belirleyen isteklerdir, hareketler istekler doğrultusunda tanımlanabilir. Fakat bununla birlikte, bizler diğer bireylerin isteklerini bilemeyiz, buna bağlı olarak kişiye özgü istekler yine kişiye özgü, birey tarafından hareketlerden yola çıkılarak bilinebilir. Seçimler açığa vurulan tercihlerdir. Rothbard bu konuda şöyle yazar: "Somut seçimler bir insanın bireysel tercihlerini açığa vurur." Dolayısıyla bireyin, herhangi bir kamu malını finanse etmek ve ardından tüketmek istediği durumlarda, hareketlerinin bunun tersini yansıtabildiğini bilimsel yönden doğrulayabiliriz. Bunun sonucu olarak da, kamu mallarının varoluşunu doğrulamaya hiçbir mantıklı ve gerçekçi düşüncenin olanak vermediğini söyleyebiliriz.

Kamu malları, varoldukları sürece, toplumsallaşmanın yararlarını ve yine toplumsallaşmanın beraberinde getireceği kaçınılmaz sonuçları tanımlar. Hepimiz şu anın ve geçmişin gizli kaçakçılarıyız. Benzerlerimizin eğitim ve toplumsallaşma alanlarında gösterdikleri çalışmalardan

durmaksızın yararlanmaktayız. Gizli kaçakçılara yönelik eleştiriler, karşılık beklenmeden yapılan bağışları ya da sağlanan kolaylıkları kabul etme ve diğer bireylere verme hakkına sahip olunmadığı, bazı bireylerin sözkonusu bağışları ve kolaylıkları diğerlerine sağlamaya zorunlu oldukları gibi birtakım açığa vurulmamış törel gerçekler üzerine kuruludur. Gerçek anlamda, çok sayıda özel mal, hizmet ve teşebbüs kamu etkilerini taşır. Ancak, bununla birlikte, toplumun her kesiminde bulunabilen ve insan doğasının temel gereksinimlerini karşılayan doğal koşullar dışındaki gerçek mal ve hizmetler, bireylerin özgür kooperatifleşmeleri sonucu üretilmiş olacaktır.

Avusturya ekolünün öznel değer, yaratıcı dengesizlik ve girişimciler konusunda geliştirdiği düşünceler, üretimlerinde Devlet müdahalesini gerektiren kamu malları kavramını büyük ölçüde yıkar. Tercihlerin, bireyin somut seçimleri doğrultusunda belirlendikleri ve sübjektif nitelikte oldukları düşünülürse, bir bireyin, finansmanını sağlamadığı bir mal için ödemeler yapması işlevini doğrulayan bir mantığın varolamayacağı sonucuna varılır. Rothbard düşüncesine göre kamu malları kimi yerde olanaksız, kimi yerde anlamsız ve önemsizdir.

Kamuya Ait Bölgelerin Özelleştirilmesi - Özel mülkiyet haklarının oluşumuna Devletin engel olması durumunda, kamu malları olarak değerlendirilen bütün malların özelleştirilmesi gerekir. Yollar, caddeler ve meydanlar gibi kamuya ait bölgeler Devletleştirildikleri için birer kamu malı olarak değerlendirilirler. Devlet müdahalesinin bir gerekçesi olarak yansıtılan kamu mallarının özelleştirilmesi, sözkonusu malların neden olduğu problemlerin büyük çoğunluğunu çözümleyecektir.

Kamu mallarının sahip oldukları bazı özellikleri (rekabetsizlik, tekelsizlik) taşımayan ulusal yollar ve otorutlar, Devlet müdahalesinin yokluğunda, geçiş ücreti alma yoluyla özelleştirilecek ve finanse edilecektir. Otorutları devamlı kullanan abonelerin yararlandığı, faturaların düzenlenmesi

için geçişleri otomatikman kaydeden telemetrik vericiler yoluyla ödemelerin sağlandığı periyodik abonman sisteminden alışılmış nöbetçi kulübelere kadar çok çeşitli geçiş parası alım şekli düşünülebilir. Bir kamu malının herhangi bir öğesi varolduğu takdirde, ortaklıklar ya da diğer üretim mekanizmaları, özel üretim ve finansmanı gerçekleştireceklerdir.

Pazar üzerinde uygulanan özel üretimin içerdiği çeşitli formüller doğrultusunda, caddeler ve kamuya ait bölgeler özelleştirilebilir. Konut inşaatı ile ilgilenen bir girişimci, caddeleri yapıp, cadde üzerinde inşa edilecek mülklerle birlikte satar. Cadde üzerinde yer alan konutlardan herhangi birini satın alan alıcı, caddenin kullanımı için verilmesi gereken kirayı, satın alma sözleşmesinde belirlenen koşullar doğrultusunda periyodik olarak ödeyecektir. Caddenin mülk ortakları, caddeyi, sözleşmede adı geçen koşulları göz önünde bulundurmak suretiyle kullanabilirler.

Bazı caddeler, kullanımını sözkonusu caddeler üzerindeki konutlarda oturan bireylere kiraladığı ve kendisinin içinde oturmadığı mülk sahibine ait olabilirler. Bu durumda, gelecekteki mülk sahibi evi inşa ederken ya da satın alırken, caddenin kendi tarafından kullanılabilirliğini sözleşmeli yoldan sigorta ettirmelidir. Herhangi bir konut üzerine alınan kullanım hakkı, konutun yakınlarında bulunan caddelerin sözleşmeli yoldan garanti altına alınmış kullanılabilirliğini içerir. Caddenin kirası sabit kalabileceği gibi, sözleşmede belirlenmiş hükümlere göre ve cadde üzerinde bulunan mülkiyetlerin değerine paralel olarak değişebilir. Caddeler daha bakımlı olması ve müşterilerinin taleplerine daha iyi yanıt vermesi, sahiplerinin oturanlardan alacağı kira bedelini yükseltir. Mülk sahibi, cadde üzerinde bulunan konutların değerini en yüksek düzeye çıkaracak ölçüde caddesini kontrol altında tutmasaydı, daha ileriki tarihlerde satıldığında kâr sağlaması ve bakımının bizzat kendileri tarafından sağlanması amacıyla, caddeyi gösterdiği randımandan daha yüksek fiyata satın almak oturan bireylerin

lehine olacaktı.

Cadde üzerinde oturan bir bireyin, mülkiyetinin sınırladığı alanın kullanım hakkına sahip olabileceği bir durum sözkonusu olduğunda, birey caddenin özel mülkiyetinin getireceği avantajlardan yararlanabilecektir. Böyle bir durumda birey mülkiyetinin değerini en yüksek düzeye çıkarmak amacıyla yine mülkiyetinin sınırladığı alana özenle bakmaya başlayacaktır. Cadde üzerinde bir ticarethaneye sahip olduğunuzu ve fahişelerin sizden mülkiyetiniz önünde hayat kadınlığı yapma hakkını satın almak istediklerini varsayalım. İsteklerini, size teklif ettikleri meblağın bazı müşterilerinizin neden olduğu ticari kayıplardan ya da kayıplar nedeniyle mülkiyetinizin değerinde görülen düşüşten daha yüksek olup olmamasına göre kabul ya da reddedersiniz. Komşunuz vermiş olduğunuz kararı onaylamadığı takdirde, istenmeyen faaliyetleri yasaklayan düzenlemeler kontrolündeki ve caddenin kullanımı konusunda denetim hakkı tanınmış bir mülkiyeti seçme hakkı onun olacaktır. Bununla birlikte, yine aynı komşu, gelen müşterileri karşılama hakkınızı kendisine devretmeniz için size sürekli farklı öneriler de getirebilecektir.

Kamu caddelerinin kullanıcıları arasında devamlı olarak çıkan anlaşmazlıklar, caddelerin özel mülkiyeti sayesinde kolaylıkla çözümlenecektir. Her cadde, tüketicinin taleplerine yanıt veren hizmetler ve sözleşmeler doğrultusunda kullanılacaktır. Böylesi bir özelleştirmenin ardından, farklı mülk sahiplerinin denetimi altında birçok cadde olacak, yeni semtler ve yerleşim bölgeleri kurulacaktır. Kamu düzenlemelerinin yerini rahatlıkla tutabilen özel mülkiyet kavramı, özel şehircilik uygulamaları sonucunda görülen başarıların değişik bir görünümünden başka bir şey değildir. Cadde sahiplerinin yarattığı rekabet ortamı, kullanıcılara yönelik seçme olanağını beraberinde getirecektir. Herhangi bir caddenin sahibi, mülkiyetinin kullanım şartlarını, ilgili kullanıcılara daha önceden belirlenen sözleşme hükümleri doğrultusunda açıklayacaktır.

Çevre Kirliliği - Liberal ekonomistler gibi anarko-kapitalistler de, çevre kirliliğinin, özel mülkiyet kuramının uygulamaya geçirilmemesinden dolayı ortaya çıkan problemlerin kanıtı olduğunu savunmuşlardır. Çevre kirliliği, başka birinin mülkiyetine onun onayı olmaksızın, gürültü yaparak, havayı kirleterek ya da çöp atarak zarar verme sonucu ortaya çıkan rahatsız edici bir görüntüdür. Dolayısıyla, çevre kirliliği, mülkiyete yönelik bir saldırı hatta bir cinayettir. Bununla birlikte, herhangi bir mülk sahibinin, mülkiyetine yönelik böylesi bir saldırıyı engellemeye her zaman için hakkı vardır.

Nehirlerin kirlenmesi, nehirler üzerinde alınacak mülkiyet haklarının olmayışından kaynaklanır ve aynı hakların bireylere sağlanması ile birlikte çözüme kavuşur. Bir nehrin sahibi bizzat kendisi onaylamadıkça, mülkiyetinin değerinin, kirletenler tarafından düşürülmesini kesinlikle kabul etmeyecektir.

Nehir kıyısında oturan bireyler, nehir içinde kendi mülkiyetlerinin sınırladığı bölgelere sahip olabilselerdi, çöp ve atıkların kendi bölgelerine gelmemesi için mücadele edecek ve ortaklaşa bir karara vardıktan sonra da kirleten bireylere yönelik yasal kovuşturma açabileceklerdi. Sonuç olarak, çevre kirliliğini önlemek için, nehir kıyısında oturan insanlardan herhangi birinin, para karşılığında nehrin kirletilmesine olanak verilmesini içeren teklifleri reddetmesi yeterlidir. Aksi takdirde, nehrin kirlenmesine neden olan kâğıt fabrikasının sorumluları, çöpleri sorun çıkarmadan nehre atmak için gerekli onayı elde etmek amacıyla ödeme yaptıklarında problem her iki tarafın taleplerinin bir noktada buluşması ile son bulur. Mülk sahipleri talep ettikleri parayı elde eder, kâğıt fabrikası da çöpleri rahatlıkla nehre atabilir.

Hava kirliliği, havaya sahip olmanın olanaksızlığı yüzünden biraz daha zor ve karmaşık bir problem olmasına karşın, çözümü yine özel mülkiyet uygulamaları içinde aranmalıdır. Kurbanının onayını satın almadığı sürece, hiç kimse bir di-

gerinin mülkiyetine zarar veremez. Anlaşmalarda tarafların görüş birliğine varamamasından ötürü gündeme gelen pazar uygulamalarını yerleştirmek amacıyla liberal ekonomistler, pazar tarafından kabul edilen kirleticilerin maksimum sayısını bir defa belirledikten sonra, kirletme haklarının sözkonusu kirleticiler arasında değiştirilmesi üzerine kurulu bir sistemin uygulanması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya olan hayvan türleri problemi de diğer problemler gibi özel mülkiyet yokluğundan kaynaklanmıştır. Bir türün örneği niteliğindeki hayvanlar diğerlerine oranla daha çok kaybolma tehlikesiyle karşılaşır.

Tür örneği olan hayvanların piyasa değerlerinin yükselmesi, laboratuvar, hayvanat bahçeleri ve müzelerin sayısındaki artışa paraleldir. Hayvanların yaşadıkları ve barındıkları alanları kendi mülkiyetine geçiren bireyler, mülkiyeti dahilinde yaşayan hayvanları çok daha iyi bir şekilde koruyabilirler. Tehlike içinde olan hayvanlar, birtakım nedenlerden dolayı sahiplenilmemiş alanlarda yaşasalardı, spekülatörler arzın yetersizliğinden yararlanmak amacıyla, bir an önce hayvan türlerini yakalamaya başlayacaklardı. Düzenleyici pazar ekonomisinde, ortaya çıkan problemler, sözkonusu problemlerden kazanç elde edildiği ölçüde çözümlenecektir. Bu nedenle eski ve hiçbir işe yaramayan otomobillerin kaybolma tehlikesi yoktur. Bununla birlikte, tehdit altında yaşayan hayvan türleri Devlet koruması altında oldukları ya da örneklerin ticareti koruyuculuk bahanesiyle yasaklandığı takdirde, düzenleyici pazar ekonomisi kısa vadeli olacaktır. Özel mülkiyet çevre kirliliğinin bir nedeni değil sonucudur.

Devletin Başarısızlığı - "Public Choice" ekolü, Devletin ekonomik alanda gösterdiği başarısızlığı şu cümlelerle ifade etmiştir: "Pazarların mükemmel olmadığını ve talep edilen malların pazar üzerinde her zaman kullanılabilir halde bulunamayacağını kabul etsek bile, Devletin politik ve bürokratik süreçlerinin gerektiği kadar başarılı olmadığını kesin-

likle söyleyebiliriz."[8]

Birey, politik yaşantısında, ekonomik alanda varolan kişisel çıkar gibi birtakım motivasyonlar ile yönlendirildiğinde, politik pazar bireyin mantıklı seçimlerinin bir sonucu olarak doğar. Oysa oy mekanizmaları ile politik ve bürokratik mekanizmalar, politik alanda verilen özel hizmetlere ve kamu mallarına duyulan talepleri güçlükle iletirler. Pratik anlamda, toplumdaki tüm bireylerin aleyhine olan bir gelir dağılımını ele geçirecek çıkarlar, başarıyla düzenlenmiş ve politik yönden etkili çıkarlardır. Böylesi bir "rent seeking" tüm topluma büyük ölçüde zarar getirir.

Kamu malları varoldukları takdirde, serbest toplumda bireysel girişimler yoluyla üretilebilirler. Kamu malları teorisine yönelik yapılan eleştirilere katkıda bulunan anarko-kapitalistler bu düşüncenin beraberinde getireceği bütün sonuçları açıkça belirtirler.

8 Anarko-kapitalist ve liberal terminolojide Devlet kavramı, hiyerarşik bağlarla birbirlerinden ayrılabilen lokal ortaklıklardan merkezi yönetime bütün kamu güçlerini kapsar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
POLİS, MAHKEMELER VE ÖZEL ULUSAL SAVUNMA

Ortodoks ekonomisine göre, polis, mahkemeler, cezaevleri ve ulusal savunma aracılığıyla sağlanan kamu güvenliği, kamu malını temsil eder ve Devletin varlığına ilişkin ileri sürülen en son kanıttır. Locke anarşisinin egemen olduğu doğal yaşamda bile basit anlaşmazlıklar kaçınılmazdır, daha da kötüsü, bireylerin büyük çoğunluğu birbirlerinin haklarına saygı duysa da, ufak bir azınlık doğal hakkı hiçe sayar. İstikrarsız Locke anarşisinin bir kaos içinde yıpranmasını önlemek için sivil hakemlik ve bireysel haklara yönelik saldırıları önlemek için koruma mekanizmaları gereklidir. Gustave de Molinari gibi çağdaş anarko-kapitalistler, güvenliğin üretimi çalışmalarında pazarın gösterdiği başarının Devletin gösterdiği başarıdan çok daha üstün olduğunu savunmuşlardır. Anarko-kapitalist teorinin odak noktası bu düşünce içinde yer alır.

Doğal yaşamda, her bireyin, kendi haklarını diğerlerine karşı korumaya ve doğa kanununu kendi düşünceleri doğrultusunda uygulamaya hakkı vardır. Sivil toplum ilkel yaşamdan şu noktada ayrılır: ilkel toplumda hak ve hukuk bizzat bireyler tarafından uygulanır, buna karşılık sivil toplumda bireyin yerini hakemler ve topluma benimsetilen kurallar alır. John Locke bu konuda şöyle yazar: "Anarşinin birkaç büyük savunucusu dışında hiç kimsenin desteklemediği, hiçbir zaman söylendiğini duymadığım ve görmediğim bir düşünce olan sivil toplumla doğal yaşamın tekliği ve birliği düşüncesini dile getirmedikçe, bu durumu kabul etmek zorundayız."[9] Murray Rothbard, David Friedman,

9 Anarko-kapitalist görüşler arasında büyük bir öneme sahip olan Locke'un düşünceleri 5. Bölüm'de anlatılacaktır.

Morris-Linda Tannehill gibi anarko-kapitalist düşünürler bu sınırı aşmış ve doğal yaşamın başarılı bir toplum yarattığını savunmuşlardır.

Özel Hakemler - Morris ve Linda Tannehill, adalet ile ilgili olarak şu düşünceyi ileri sürmüşlerdir: "Adalet, eğitim ve sağlık sektörleri gibi ekonomik bir mal niteliğindedir." Çağdaş anarko-kapitalister, Morris ve Linda Tannehill'in savundukları düşünceyi doğrulamak amacıyla, Gustave de Molinari'nin bir yüzyıl öncesinde çatısını kurduğu özel hakemlik teorisini 20. yüzyıl koşullarına uyarlayarak öne sürmüşlerdir. Bu konuda çalışmalar yapmış anarko-kapitalistler arasında, Murray Rothbard'ın geliştirdiği teori en eksiksiz ve en etkili olanıdır. Bu yüzden, diğer yazarların düşüncelerine ayrılmış birkaç bölüm dışında, yazıda yer alan tezler çoğunlukla Rothbard'ın tezleri olmuştur.

Sivil mahkemelerin özelleştirilmesi tamamıyla mantıklı ve gerçekçi bir düşüncedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, taraflar arasında çıkan herhangi bir anlaşmazlığın çözümlenmesi amacıyla serbest olarak başvurulabilen milyonlarca özel hakem vardır. Rothbard, Devlet mahkemelerinin sergiledikleri başarısızlıklar karşısında, özel hakemliğe dayalı toplumların daha gelişmiş olduklarını saptar. Amerikan Hakemler Birliği, her yıl, milyonlarca anlaşmazlığı çözümleyen özel profesyonel hakemleri bir araya getirir. Amerikan döviz büroları ile müşterileri arasında çıkan anlaşmazlıkların büyük bir çoğunluğu, Ulusal Döviz Büroları tarafından kuruluşu sağlanan özel hakemlik mahkemesi aracılığıyla çözümlenmiştir.[10]

Devletlerarası özel hukuk, iktidar baskısı, zorunlu mahkemeler ve tekelci güçlerin olmadığı durumlarda başarıyla işler. Ulus-Devletler, Locke'un doğal yaşam düşüncesinin egemen olduğu anarşik ortamlarda birbirleriyle ortak bir

10 Bkz. Scott McMurray ve Bruce Ingersoll, Arbitreiter Can Be Better Then Litigerrer When Investers and Brokers Don't Agree, *Wall Street Gazetesi*, 30 Nisan 1986. Amerikan döviz büroları ya da "stock brokers"lar rekabetçi firmaların kullanımına özel, uzman bürolardır.

yaşam sürdürmüşlerdir. Değişik ülkelerin insanları da aynı şekilde, anarşinin egemen olduğu ortamlarda ortak bir yaşam sürdürebilirler. Bununla birlikte, böylesi bir yaşam şekline ve prenslerine karşı giriştikleri savaşlara karşın, bu ülkelerin insanları büyük yasal engeller olmaksızın düzenli ekonomik ilişkiler geliştirmişlerdir. Yabancı uyruklu biri tarafından zarara uğrayan birey, herhangi bir ülkenin mahkemesi önünde adaleti sağlayabilir. İşte bu konumda, özel hakemlik mekanizmaları devreye girer. Örnek olarak, 1923 yılında kurulan, Uluslararası Ticaret Odası'nın hakemlik kuruluna incelenmek üzere 5000'in üzerinde dava verilmiştir. Sadece 1984 yılında 296 yeni dava kaydedilmiş ve bu davalardan 137 tanesi üzerinde bir karara varılmıştır. Anlaşmazlıkların büyük bölümü 200.000 ile 10.000.000 US doları arasındaki, yüzde 9'u 50.000 US doları altındaki, yüzde 14'ü ise 10.000.000 US doları üzerindeki meblağları içermekteydi.[11]

Devlet tekelinin yokluğu, ulusal sınırlar nedeniyle birbirlerinden ayrılan bireyler arasındaki uyumu engellemediğine göre, Devlet, aynı ülke topraklarında yaşayan bireyler arasındaki özgür ve düzenli ilişkileri sağlamak için hiçbir şekilde gerekli değildir. Rothbard bu konuda şöyle yazar: "Kuzey Montana yurttaşları ile sınırın diğer tarafındaki Saskatchewan yurttaşları ortak cumhuriyet olmaksızın birbirleriyle uyum içinde yaşayabilselerdi, Kuzey Montana ile Güney Montana yurttaşları kendi aralarında bu birlikteliği sağlayabilirlerdi."[12]

Özel hakemlik mekanizmasının sadece günümüzde kullanılmadığı geçmişte göstermiş olduğu ekonomik başarılarla kanıtlanabilir. Amerikan yasası, özel hakemin kararlarını zorunlu kılsaydı, bu zorunluluk sürekli gündemde kalırdı: anlaşmazlık içinde olan tarafları yasal olarak başvuruya

11 *Uluslararası Ticaret Odası Yıllık Raporu 1984*, Paris, 1985, sayfa 26.

12 Kuzey ve Güney Montana ABD'nin sınır komşuları, Saskatchean ise Kanada-Amerika sınırının öbür yakasında, Kuzey Montana'nın kenarı boyunca uzanan Kanada kasabasıdır.

zorlamadığı dönemlerde yani 20. yüzyılın başlarından da önce, özel hakemlik mekanizmaları geçerliliklerini kanıtlamışlardır. Ortaçağa girildiğinde, İngiliz ticaret hukuku temelinin, özel ticaret mahkemeleri tarafından atıldığı saptanmıştır. Aynı şekilde, deniz hukuku ve kamu geleneği hukuku, hukuki alanlarda yaptıkları değerlendirmelerin doğru olduklarına inandıkları için tarafların rahatlıkla başvurabildiği özel rekabetçi hakemlerin verimli eserleri olmuştur.

Devletin denetimindeki sivil mahkemeler olmadığı takdirde, bireylerin nelerle karşılaşabileceği kolayca tahmin edilebilir. Öncelikle, anlaşmazlık içinde olan taraflar, günümüz işadamlarının çoğunlukla yaptığı gibi, bir çözüm yolu bulmak için kendi aralarında görüşmeler yapmayı deneyeceklerdir. Taraflar bir anlaşmaya varamadıkları zaman, davalarını ortaklaşa kabul edilmiş özel bir mahkeme ya da hakeme devretmek için görüşmelere devam edeceklerdir. Görüşmelerin sonunda anlaşmaya vardıkları takdirde, iki tarafın da imzalayacağı sözleşme yoluyla, yapacakları başvuru hakeme önceden bildirilecektir. Böylece dava özel hakeme devredilmiş olacaktır. Özel hakemlere başvurulmadığında, görüşmelerden sonuç alınması ya da taraflardan birinin üstünlüğü elde etmesi riskli ve zor olduğu için, sözkonusu hakemlik mekanizmalarına başvurmak her iki tarafın da lehine olacaktır. Morris ve Linda Tannehill bu konuda şunları söylemişlerdir: "Pazar işleyişinin en önemli unsuru olan kişisel çıkarlar, tarafları, anlaşmazlıkları çözmek için özel hakemlere başvurmaya teşvik eder." Tarafsızlık, doğruluk ve başarı ilkelerini benimseyerek müşterilere yaklaşmayı deneyen özel rekabetçi mahkemeler, pazarın taleplerine yanıt verebildikleri ölçüde gelişeceklerdir.

Morris ve Linda Tannehill, özel hakemliğe başvuruyu topluma yerleştirmede yetkili bir mekanizma düşünmüşlerdir. Sözleşmelerin uygulanmasında öne sürülen Devlet garantilerinin çöküşü ile birlikte, yeni kazançlar için fırsat kollayan sigorta şirketleri, sözleşmelere uyulmadığı takdirde zarar gören bireyleri sigortalayacaklardır. Sözleşmenin kur-

bani olan müşterisinin gördüğü zararı karşılayan sigortacı, sözkonusu zararı sorumlu taraf yoluyla ödetmek durumundadır. Sigortacının üzerinde durması gereken nokta, herhangi bir sözleşme darbesinin olmadığını kanıtlamaktır. Sigorta şirketlerinin hakem mahkemelerine başvurmada ve sigortaladıkları sözleşmeler kapsamına hakemlik prosedürünü yerleştirmede gösterdikleri ilgi buradan kaynaklanmaktadır. Kimi sigorta şirketleri programlarına kendilerine özgü bir yargı kurulu yerleştirmişlerdir. Böyle bir kurul, aynı şirkete başvuran iki ayrı sigortalı arasında çıkabilecek anlaşmazlıkları kaldırmak için düşünülmüş çözümden başka bir şey değildir.

Özel hakemlerin kararları Devlet yetkisi olmaksızın nasıl uygulanabilir? Ortaçağ ticaret hukuku kapsamında (eski İrlandalılar'da olduğu gibi) ticari direniş ve kara liste gibi sosyal yaptırımlara karşı duyulan korku, mahkeme kararlarına saygıyı sağlamada yeterliydi. Dava vekili hakemin verdiği karara uymayan bir tüccar, kendisiyle birlikte diğer tüccarların kurmuş olduğu örgütlenmeden soyutlanırdı. Sözkonusu sosyal yaptırımların karmaşık bir ticari yapılanmaya sahip toplumlarda, hukukun gelişimini başarıyla sağladıkları görülmektedir. Günümüzde ticari ve insanlararası ilişkilerin büyük bir bölümü, başkasının güvenini yitiren bireyin hiçbir şekilde ilerleyemeyeceği görüşünün yanı sıra, güven ve doğruluk temelleri üzerine kuruludur. II. Bölümde yer alan Robert Axelrod'un teorisi, bireyin başarısında başkalarının desteğinin ne denli gerekli olduğunu kanıtlamaktadır. Sonuç olarak, kara listeler hazırlama ve ticari direnişler yapma imkânları, kişisel kredi değerleri ve ticari bilgilenmenin artışı ile paralel olarak genişler. Kuzey Amerika'da bulunan "Ticari Ahlâk Masası" adı altında özel kuruluşlar, şirketlerin ödeme güçleri ve ekonomik durumları üzerine araştırmalar yaparak üyelerine bu konuda bilgi verirler. Sözkonusu kuruluşlar, yanıltıcı reklam gibi ticari entrikalara karşı savaşırlar ve uyguladıkları ahlâki yaptırımlar, suçlu girişimcileri, zarar görmüş müşterilerinin zararını karşılamaya

teşvik etmede yeterli olur.[13]

Böylelikle, çağdaş Devletlerin sivil mahkemeleri yerine zorlayıcılıktan uzak ve rekabetçi niteliğe sahip özel mahkemeler getirilmiş olacaktır. Özel mahkemelerin müdahaleleri, anlaşmazlık içinde olan taraflar talep ettikleri zaman devreye girecektir. Birey ya da toplum, sözleşmeye dayalı ilişkilerinde, kendine olan güvenin yok olması cezasıyla karşılaşmamak için, sözkonusu özel mahkemelerin kararlarına uymak durumunda olacaktır.

Polis Hizmetlerinin Özelleştirilmesi - Bireyin, pasif direniş niteliğinde, evini demir parmaklıklarla koruma altına alarak ya da bir yere saklanarak, aktif direniş olarak da saldırganlara karşı mücadeleler vererek (yasal savunma) ve suçlulara karşı adli yollardan misillemelerde bulunarak, kendisini, olabilecek saldırılara karşı koruması gereklidir. Şüphelilerin kimliklerinin araştırılması ve haklarında yapılacak yasal kovuşturmalar, sanıkların yargılanması ve cezalandırılması, sözkonusu saldırganlara karşı alınabilecek adli önlemlerdir. Başarılı bir korunma ve güvenlik ortamı, ceza mahkemeleri ve polis hizmetlerini gerektirir. Anarko-kapitalist düşünce kapsamında, sözkonusu hizmetler piyasadaki rekabetçi girişimler tarafından sağlanır.

Malların ve bireylerin güvenliği, tüketicilere yarar sağlamasından ve üretimi için birtakım olanakların kullanılmasından ötürü adalet gibi ekonomik bir maldır. Amaç, güvenlik hizmetlerinin sağladığı avantajlar ile bu avantajların bedellerini karşılaştırdığında bireyin gerçek anlamda talep edebileceği yeterli ölçüde bir güvenlik sisteminin her bireye sağlanabilmesidir. Pazar, bireylerin bu alandaki taleplerini belirlemede ve karşılamada Devlete oranla daha başarılı bir konumdadır. Verilen hizmetler ile karşılığında ödenen ücretler arasındaki uçurum, sözkonusu Devlet hizmetlerine gerekli önem ve desteğin verilmediği sonucunu doğurmak-

13 Bkz. Earl C. Gottschalk, Some Mail Order Offers Sound Too Good To Be True - These Three, for example, *Wall Street Gazetesi*, 10 Mayıs 1987.

tadır: sahibi olduğu caddeye daha düzenli çalışan polis birliklerini yerleştiren bireyin vergi yükümlülüğü artmaz. Fakat, daha düzenli bir güvenlik sistemi talep eden bireyin ödemesi gereken vergi miktarı, güvenlik sisteminin düzeniyle paralel olarak artmalıdır. Bu nedenle, maliyetlerinin vergi mükelleflerince karşılandığı kamu hizmetlerini talep edebilmeli ve sözkonusu hizmetlerden olabildiğince çok yararlanmalıdır. Vergi mükellefinin, ödediği vergiler oranında kamu hizmetlerinden faydalanamaması, Devletin güvenlik hizmetleri sektöründe kronik bir yokluk çektiği ve sözkonusu hizmetlerin talepleri doyuramadığı düşüncesini doğurur. Bu şartlar altında, Devletin keyfi karne yöntemini uygulaması gerekir. Bireylere sağlanan güvenlik hizmetlerinin bazıları yetersizdir ve çok az birey, herkesin bedelini kolaylıkla ödemeye hazır olduğu güvenlik hizmetlerinden faydalanabilir.

Bununla birlikte, diğer bütün tekeller gibi, Devletin güvenlik sektöründe oluşturduğu tekel başarısız sonuçlar sergilemektedir. Bu nedenle, özel korunma hizmetlerine başvuru, Devletin onayladığı bütün bölgelerde yerleşmiş durumdadır. Rothbard, ABD'de, bireysel silahlanma ve alarm sistemlerinin yanı sıra, gardiyanlık, gece bekçiliği ve özel polis hizmetlerini içeren güvenlik harcamalarının yarıdan çoğunun özel şirketler tarafından karşılandığını ortaya koyar. ABD'de, sinema, alışveriş merkezleri ve parklar gibi kamuya açık özel bölgelerin sahipleri, güvenliğin sağlanması amacıyla, elemanlarının silahlandırıldığı özel polis şirketlerine başvururlar. Sözkonusu şirketlere ünlü Pinkerton örnek olarak gösterilebilir.

Bu bölümde, bir yüzyıl öncesinden bu yana, San Francisco kentinde resmi polislere yardım eden "Patrol Special" adındaki özel polis şirketinin göstermiş olduğu başarıdan sözedilecektir. Patrol Special şirketi çalışanları resmi görevliler gibi silah ve üniforma taşır, kentin kendisine tahsis edilmiş bölgelerinde çalışanlarını gruplar halinde görevlendirir ve şüphelilerin tutuklanması için düzenli çalışmalar başlatır. Resmi polislere yardımın yanı sıra, görevli olduğu

bölgelerde, Devletin sunduğu hizmetlerden çok daha uzmanlaşmış olanları için kendisine ödemeler yapan müşterilerine hizmetlerini satar. Sık sık resmi polislere yardım eli uzatmalarına karşın, özel polislerin temel zorunlulukları müşterilerine yöneliktir. Birey, ayda 10 dolarlık bir aidat karşılığında, evinin tümden gözetim altına alınmasını sağlayabilir. Aylık ödenti 30 dolara yükseldiğinde, görevliler, ev bahçesinde düzenli olarak dolaşıp evi tamamen kontrol altına alırlar. Bireyler mülkiyetlerinin eksiksiz ve devamlı korunumu için ayda 1000 dolara kadar aidat ödeyebilirler. Özel polislerin 1899 tarihinden bu yana bölge polislerinin yetkisi altında çalışmaları, çalıştıkları bölgelerin sürekli olarak sınırlandırılması ve güvenlik piyasasına girebilmeleri için varolan 62 bölgeden herhangi birinin sorumlusunun onayını almaları gerektiği için, San Francisco kentindeki polis korumasının özel piyasası tam anlamıyla serbest değildir.[14]

İtalya'da soygun, terörizm ve Devletin bu alanda göstermiş olduğu başarısızlık, güvenlik sektörü için düşünülen özel önlemlerin ve harcamaların büyük oranda artmasına neden olmuştur. İtalya'da, özel gece bekçilerinin görevlendirildiği bölgelerde, 1985 yılında patlak veren olayı önlemek için 950 milyar lira tutarında bir harcamada bulunulmuştur. Sigorta şirketleri, müşterileriyle yaptıkları sözleşmelerin tehlikeli durumlarda geçersiz olabileceği düşüncesiyle, birçok bölgeye özel gece bekçilerinin yerleştirilmesini talep etmişlerdir.[15] Anarko-kapitalizm özel güvenlik hizmetlerini topluma yaymakla yükümlüdür.

Anarko-kapitalist düşünceye göre, polis, herhangi bir kamu malının sahip olduğu hiçbir niteliği taşımaz. Kamu malları tüketimindeki rekabetsizlik polis hizmetleri için geçerli değildir. Toplumda yaşayan her birey, polis hizmetlerinden aynı anda faydalanamaz, bir tarafın daha çok fayda-

14 1977 yılının verileri. Bkz. *Time Magazine*, 24 Ocak 1977 ve *San Francisco Chronicle*, 11 Ocak 1977.

15 Jacques Duplovich, İtalya: Özel Polisler Ordusu, *Le Figaro*, 23 Kasım 1986.

landığı durumlarda, diğer tarafın faydalanabileceği hizmet sayısı azalır. Polis hizmetleri dahilinde, herhangi bir bölgede yaşayan bireylerin hepsinin, tüm hizmetlerden aynı anda, aynı oranda faydalanmasını sağlayan bir mekanizma yoktur. Güvenlik sistemi özel bir işleyiştir: maaşı her ay Devlet tarafından ödenen polis, bireyleri teker teker korumak zorunda değildir.

Toplumlarda polisin varlığı, bireyler üzerinde caydırıcı bir etki yaratır. Fakat aynı etki, bireyler kendilerini ve mülkiyetlerini korumak amacıyla silahlandıkları zaman da ortaya çıkabilir. Her birimiz, toplumun bizlere sağladığı genel avantajlardan faydalanan kişileriz, ama bu, herkese verilen haklardan daha fazlasını talep eden bireylerden gelebilecek zorlamalara uzak olduğumuz anlamına gelmez.

Evinin koruma altında tutulması amacıyla talep ettiği hizmetlerin bedelini ödemekle yaptığı somut seçimler dışında, bireyin kendine özgü tercihleri üzerine hiçbir şekilde yorum yapılamaz. Güvenlik endüstrisinin Devletleştirilmesi, bireyin talep ettiği hizmetlerden faydalanmak amacıyla yaptığı ödemeyi engellediği ölçüde, polis koruması, bir kamu malı olarak gündeme gelir.

Tamamıyla rekabetçi bir niteliğe sahip olan güvenlik sistemi somut olarak nasıl işler? Serbest kooperatifleşmeler tarafından üretilen malların niteliklerini ve kalitesini önceden tahmin edemesek de, serbest piyasada, üreticinin, ücretini ödemeye hazır her bireye hizmet sağlayacağını rahatlıkla düşünebiliriz. Koruma şirketleri ve ceza mahkemeleri, Devletin yokluğunda pazar üzerinde ürettikleri hizmetleri talep eden bireylere sundukları ölçüde gelişeceklerdir. Bazı şirketler, talep edilen güvenlik hizmetlerini topluma sunarken, diğerleri bu alanda uzmanlaşacaklardır. Suça karşı verdikleri mücadelede kesin kazançlar elde eden sigorta şirketleri rekabetçi piyasaya atılırlar. Morris ve Linda Tannehill, sözkonusu şirketlerin karşıladıkları zararları, bizzat zararlara neden olan suçlulara ödetebilmek amacıyla, haklarında soruşturma açabilecek ve onları takip ederek yaka-

layabilecek güvenlik polislerini görevlendirdiklerini düşünürler. Rothbard, sigorta şirketleri tarafından başarıyla üretilerek topluma arz edilen güvenlik hizmetlerinin, önceden belirlenmiş periyodik ödemeler karşılığında verilen hizmet garantisi ya da sigorta şeklinde tanıtıldıklarını ileri sürer. Bireyler ortaklaşa güvenlik şirketleri kurabilirler. Öte yandan bireylerin büyük bir bölümü işbölümünün avantajlarından faydalanıp bu işi güvenlik sektöründe uzmanlaşmış görevlilere devretmeyi tercih ederken, diğer bölümü, kendi güvenliğinin kendisi tarafından sağlanmasını tercih edebilir.

Birey ya da bireyler, kendi mülkiyetlerinde oturdukları takdirde, tercihleri doğrultusunda seçtikleri polis şirketinin hizmetlerinden faydalanarak korunurlar. Mülkiyet başkasına aitse, içinde oturan kiracı, ev sahibi ya da ev sahibinin bağlı olduğu şirket tarafından korunur. Kiracı, ev sahibinden gelebilecek bir saldırı durumunda, her zaman için, bağlı olduğu kendi güvenlik şirketine başvurabilir. Alışveriş merkezleri, caddeler ve sinemalar gibi kamuya açık özel bölgelerde birey, "müşterimi elimde tutmak istiyorsam, onu en iyi şekilde korumalıyım" düşüncesini taşıyan, sözkonusu bölgenin sahibi tarafından görevlendirilmiş şirketin koruması altında olur. Sonuç olarak, birey kendi mülkiyetinde; kendine özgü yollarla korunacak, dışarda ise bulunduğu mülkiyetin sahibi tarafından korunacaktır.

Bazı acil durumlarda, müdahale eden polis şirketi, saldırıya uğrayan bireyin güvenliğini sağlamakla sorumlu şirket olmayabilir. Rothbard, burada da kişisel çıkar mekanizmalarının devreye girdiğini açıklar. Örneğin, bir soyguncu sizin yokluğunuzdan faydalanıp kilidi kırarak zorla evinize giriyor. Mülkiyetinizin bulunduğu caddenin sahibi tarafından görevlendirilmiş bir polis görevlisi, soyguncunun eve zorla girmesine tanık oluyor. Sözkonusu polis görevlisi, işvereninin çıkarı doğrultusunda, sizin bağlı olduğunuz şirkete durumu bildirir ve şirketiniz tarafından gerekli müdahale yapılır. Caddenin sahibi, cadde üzerindeki evlerde oturan müşterilerine iyi bir hizmet vermek ister. Aksi takdirde,

cadde üzerindeki mülkiyetlerin değeri düşer ve bunun sonucu olarak da cadde çok düşük fiyata kiraya verilir. Caddenin kullanım hakkına sahip olduğunuza dair imzaladığınız sözleşme bile, acil durumlarda, güvenlik şirketinin hizmetlerinden faydalanmanıza yardımcı olur. Cadde, üzerinde oturan mülk sahiplerine ait olduğu zaman hiçbir problem gündeme gelmez.

Durumu biraz daha karmaşık hale getirelim. Mülkiyetine zarar verilen bireyin bağlı olduğu güvenlik şirketi, soyguna tanık olan görevli tarafından bilinmediği takdirde, müdahale etmek bireyin lehine olacaktır. Bireyden gelecek müdahale, doktorların ve hastanelerin acil durumlarda hastalara uyguladıkları müdahaleye benzer: doktor, acil durumdaki hastayla ilgilenir ve hasta iyileştikten sonra da faturayı gönderir. Aynışekilde birey de öncelikle soyguncuyu yakalamak ve gördüğü zararı ödetmek için mücadele verir ve harcamaları bağlı olduğu şirket tarafından karşılanır. Böylesi bir karmaşık durumda, bağlı olduğunuz şirketin ödemeleri size yapması diğer güvenlik şirketlerine yapmasından daha mantıklıdır.

Liberal anarşi kapsamında, yoksullara verilecek güvenlik hizmetlerinin yetersiz olması sözkonusu değildir. Yoksul kesimlerde oturan bireyler, vergi yükümlülükleri ağır olduğu halde, kamu polisleri tarafından yeterli düzeyde korunabiliyorlar mı? Yoksulların büyük bir bölümü bugün için, otomobil, televizyon, buzdolabı gibi gereksinimlerini karşılamayı başarmış olsalardı, resmi polisi finanse etmek amacıyla kendilerinden alınan vergilerle daha iyi polis hizmetlerinden faydalanabilirlerdi. Düşük gelirli bireylerin oturduğu bir bölgede karşılıksız güvenlik hizmeti veren bir şirketin yapmış olduğu ticari reklam, yoksullara, her ay ödedikleri vergilerle çok daha iyi ve özel polis hizmetlerinden faydalanabileceklerini anlatmada önemli bir rol oynar.

Kamu güvenliğinin sağlanması amacıyla üretilen Devlet hizmetleri, sadece özel girişimciler tarafından oluşturulabilen piyasa işleyişinin temel koşullarından yoksundur.

Sözkonusu koşullar başarılı bir güvenlik sistemi, serbestlik ve piyasa rekabetidir. Devlet hizmetleri bu üç temel koşul üzerine kurulmadığında, Devlet, güvenlik sektöründe başarılı bir konuma sahip olamaz. Rothbard'ın düşüncesine göre, güvenlik hizmetleri de dahil olmak üzere, piyasa tarafından üretilen bütün mal çeşitleri "sine qua non"* durumlara dönüşür. Beslenme piyasanın temelidir: gıda sektöründe bir altyapı geliştirilmezse piyasa varolamaz. Bu durum kâğıt sektörü ve gelecekteki bilgisayar sektörü için de geçerlidir. Rothbard, bireylerin, tüketimde marjinal faydayı göz önünde bulundurmaksızın karara vardığını ve zorluğun buradan kaynaklandığını açıklar. Birey, senede düzenli olarak 100 kg ekmek tüketmeye karar vermek yerine, satın aldığı herhangi bir francalayı tercih eder. Aynı durum güvenlik sektörü için de geçerlidir. Bireysel tercihler, tüketim mallarının marjinal faydaları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Böylelikle tüketimde yaşanan problem, herhangi bir malın üretimi ya da stoku ifadeleriyle ortaya çıkmaz. Bazı bireyler tarafından satın alınan polis hizmetleri, piyasanın işleyişi için, bakkaldan alınan gıda maddesi kadar gerekli olmayabilir.

Çağdaş anarko-kapitalistler, polis korumasının bir tekel oluşturabileceği görüşüne inanmazlar. Sonuçta, hiçbir güvenlik şirketi, bir diğerinin güvenlik sektöründe tekel olmasına olanak vermez. Herhangi bir polis şirketi kendisine ayrılmış bölgelerde egemenliğini kursa bile, hiçbir güç, sözkonusu bölgelerde oturan bireylerin taleplerine başka bir şirketin yanıt vermesini engelleyemez. Özel polis şirketleri arasında varolan rekabet, kamu güvenliği sektöründe bir gelişmeyi ve ilerlemeyi beraberinde getirir.

Rekabetçi güvenlik şirketleri arasında büyük boyutta bir savaş çıkabileceği düşüncesine karşılık anarko-kapitalistler iki yanıt ileri sürerler: bir taraftan, ülkelerarası savaşlar, özel şirketler arasında çıkabilecek anlaşmazlıklardan daha yıkıcı ve tehdit edicidir. Diğer taraftan, bir evet ya da hayır için

(*) Sine qua non: Olmazsa olmaz.

güvenlik şirketlerinin birbirlerine savaş ilan etmeleri kendi çıkarlarına uymayacağı için, anlaşmayı ve haklarını sivil mahkemeler ya da ceza mahkemeleri yoluyla elde etmeyi denerler.

Özel Ceza Mahkemeleri - Güvenlik sektörü, kimlik saptama, kovuşturma, şüphelileri takip etme ve suçlulara gerekli cezaları verme gibi yargı faaliyetlerini içermektedir. Locke'un doğal yaşam düşüncesinin egemen olduğu toplumlar gibi anarko-kapitalist toplumlarda da, her bireyin saldırgana karşı kendini savunma hakkı, tazminat davası açma ve saldırganı cezalandırma hakkı vardır. Her bireyin kendine saldırana karşı mücadele verme ya da üçüncü bir kişinin bu alanda vereceği hizmetlerden faydalanma serbestliği vardır. Fakat bununla birlikte, böylesi bir serbestlik birtakım riskleri de beraberinde getirir. Birey kendi davası üzerinde çalışırken herhangi bir hâkim kadar tarafsız olamaz, bu da tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle herhangi bir saldırı durumunda, bağımsız ve bölünmez mahkemelerin hükümlerine güvenmek, saldırıya uğrayan bireyin ya da koruma şirketinin lehine olacaktır. Hakkını mücadele ederek elde etmeye çalışan birey, kendini temize çıkarması için kurbanı tarafından mahkemeye verilebilir. Dava sonucu alınan karar nadir de olsa taraflı ise, cezayı veren hâkim, başkalarının hakkına saldırı suçundan yargılanacaktır.

Adalet mekanizmasını toplumlara yerleştirme gereksinimi özel ceza mahkemelerine duyulan talepleri beraberinde getirir. Rekabetçi ceza mahkemeleri müşterilerine, saldırganlara karşı dava açma olanaklarını sunacak, şüpheliler üzerinde araştırmalar yaparak suçluluğu kanıtlanmış bireylere gerekli cezaları verecektir. Ceza mahkemeleri arasında varolan rekabet, her birine, adaletin bölünmezlik ve başarı ilkelerini korumayı öğretir. Adli şirketler, diğer bütün özel girişimler gibi müşterileri tarafından finanse edilir: bununla birlikte, mahkemeye verilen suçluları, haklarında açılan davaların masraflarını ödemeye zorunlu kılmak gerekmektedir. Bazı özel ceza mahkemeleri, hizmetlerini,

içinde polis şirketlerinin de bulunduğu abonelerine satar, diğerleri ise ufak kitlelere hitap eder.

Cinayet, hırsızlık ya da saldırı kurbanı bir birey ele alalım. Bağlı olduğu polis şirketi, yaptığı araştırmalardan sonra şüphelinin kimliğini belirler. Taraflı aynı zamanda baştan savma bir adalet mekanizmasının ekonomik bedelinden ve getireceği risklerden çekinen davacı, daha önceden üye olduğu ya da o anda tercih ettiği mahkeme aracılığıyla kimliği belirlenen şüpheliye karşı dava açar. Saldırıya uğrayan birey ya da bağlı olduğu polis şirketi tarafından talep edilen ceza kovuşturmasını hangi mahkemenin üstleneceği koruma sözleşmesinde yer alan maddelere bağlıdır. Kurban ölü ya da hareket edemeyecek durumda ise, dava işleri bağlı olduğu polis şirketi tarafından yürütülür. Davalı, kendisine yöneltilen suçlamalara karşılık olarak savunma amacıyla hakkında açılan davayı üstlenen mahkemeye gelir. Bununla birlikte, mahkemeye gelip davayı düzenli olarak takip etmeye zorunlu değildir. Böylesi bir zorunluluk sadece cinayet suçundan yargılanan bireyler için geçerlidir. Dava süresince suçu kanıtlanmayan şüpheli, tutuklu olmasına rağmen, daha sonra suçsuz bulunursa, hapse girmesine neden olan davacı aynı kovuşturmalardan geçer. Bununla birlikte, herhangi bir birey, dava süresince davalıya tanınan serbestliğin beraberinde getireceği tehlikeli durumların sonuçlarını üstlendiği takdirde, aksi ispat edilinceye kadar davalı suçsuz kabul edilecektir. Buradan şöyle bir sonuç çıkarılabilir: işlenen suça tanık olan birey de dahil olmak üzere suçla ilgili hiç kimse ne mahkeme önüne çıkmaya ne de tanıklık etmeye zorlanamaz.

Birinci davanın sonunda iki durumdan biri gerçekleşir. Bir taraftan davalı temize çıkar ve ceza problemi gündeme gelmez: davacı tercih ettiği mahkeme önünde davalıya yönelik bir mahkumiyet elde edemediği için adalet sağlanır ve davalı serbest bırakılır. Diğer taraftan davalı suçlu kabul edilir ve başkalarının haklarına saldırdığı gerekçesiyle cezasını çekmeye mahkum edilir. Davalı mahkeme kararını ve

kendisine verilen cezayı kabul ederse hiçbir problem gündeme gelmez. Adalet yerini bulur.

Davalı, kendisinin tercih etmediği ceza mahkemesinin kararını kabul etmezse neler olabilir? Mahkeme tarafından verilen cezanın infazını engellemek amacıyla, davayı kendi tercih ettiği mahkeme önüne getirir. Davalı tarafından imzalanan koruma sözleşmesine göre, davayı mahkeme önüne getirme işleıniyle bizzat bağlı olduğu polis şirketi ilgilenebilir. Mahkeme masraflarının bir bölümünü ödemek zorunda olan sigorta şirketi de, davayı mahkeme önüne getirebilir. Her iki durumda da, davalı tercih ettiği mahkemenin verdiği kararları baştan kabul etmek zorundadır. İkinci duruşma bitiminde de iki durumdan biri gerçekleşir. Ya davalı ikinci defa suçlu kabul edilir, mahkumiyeti kendi seçtiği mahkeme tarafından verilir ve karara hiçbir şekilde karşı gelemez. Ya da davalının tercih ettiği mahkeme, iki mahkeme arasında çıkan uyuşmazlık nedeniyle ilk kararı düşürür.

Aynı uyuşmazlık bir başka şekilde de ortaya çıkabilir: örneğin iki defa ya da n defa suçu kanıtlanmış davalı, davayı bir kere daha başka bir mahkemenin önüne getirebilir. Mahkemeler arasında çıkan uyuşmazlıklar nasıl çözümlenebilir? Bu sorunun yanıtı, ilk etapta silahlara başvurmaktansa neden mahkemelerin tercih edildiği sorusunun yanıtıyla aynıdır: basit anlamda kişisel çıkarlar. Anlaşmazlıklarını savaş alanında çözümleme düşüncesi hiçbir protagonistin* lehine olmamıştır. Silahlı mücadele bireye ve özel şirkete çok pahalıya mal olur. Şirket elindeki adamları silahlı mücadeleye teşvik etmek için daha fazla para ödemek zorunda kalır ve eğer anlaşmazlık büyük boyutlara çıkar, üstüste birçok çatışmayı kaybederse, şirket başarısını riske atar. Sürekli olarak silahlı mücadelelere katılan bir polis şirketi, eylemlerinin yarattığı etkinin günden güne önemini kaybettiğini görecektir. Müşterileri kaygı duymaya başlayacak ve onlar tarafından terk edilme tehlikesiyle karşı karşıya olacaktır.

(*) Protagonist: Lider ya da öncü anlamında.

Anlaşmazlıklarını barışçı yollarla çözümlemek birey ve polis şirketleri gibi kâr elde etme amacını güden mahkemelerin ve ticari girişimlerin lehine olacaktır.

Davacı ve davalı arasında varolan problem çözümlenmediği takdirde, anlaşmazlık içinde olan iki mahkeme, davayı son duruşmanın yapılacağı yargıtay mahkemesine devreder. Adli şirketlerin, hizmet sözleşmelerinde yargıtay mahkemelerine başvuruyu koşul olarak ileri sürmeleri olasıdır. Böylelikle anlaşmazlıklar, davacı ile davalının seçimlerine ve anlaşmazlıkların düzeyine göre değişen nihai çözümünü bulmuş olur. Son duruşma mahkemesi sözkonusu tarafların ortak kararları doğrultusunda seçildiği için, bu mahkemenin verdiği karar en son karar olur ve hemen uygulanır. İki taraf son duruşma mahkemesinde de anlaşmaya varamazsa neler olabilir? Devletin olmadığı bir toplumda, verilen kararın son ve kesin karar olup uygulandığı kırılma noktası nedir?

Temel liberal yasa tarafından kabul edilmiş mantıklı ve akla yatkın kırılma noktası, iki mahkemenin ortak kararı doğrultusunda verilir: iki farklı mahkemenin birbiriyle rekabet etmesinden doğan uyuşmazlık, sözkonusu mahkemeleri ortak bir karar almaya yöneltir. Ortak karar ile dava yargıtay mahkemesine devredilmiş olur. Yargıtay mahkemesinde kararın verildiği ve uygulanmaya başlandığı an kırılma noktasıdır. Rekabet ve beraberinde getirdiği anlaşmazlığın olmadığı durumlarda, ikinci mahkemenin bir önceki mahkemenin aldığı kararı onayladığı an da kırılma noktasıdır. Çünkü birey tercih ettiği mahkemenin kararlarına uymak zorundadır. Sözkonusu iki taraf vardır: davalı ve davacı. Her iki taraf da kendi mahkemesini tercih etme hakkına sahiptir. Taraflar arasında herhangi bir anlaşmazlık çıktığı takdirde, son duruşma mahkemesi devreye girer. Sonuç olarak, davasını tercih ettiği mahkeme önüne getiren birey, sözkonusu mahkemenin verdiği karara uymak zorundadır.

Böylelikle dava, iki tarafın tercihleri doğrultusunda baş-

vurulan yargıtay mahkemesinin önünde sonuçlanmış olur. Bir taraftan, daha önceki mahkemelerde suçlu ya da suçsuz görülen davalı son duruşmada yargıtay mahkemesi aracılığıyla aklanır. Diğer taraftan, suçlu olduğu kanıtlanıp gerekli ceza verilerek yargılama sonuçlanmış, adalet yerini bulmuş olur.

Yargıtay mahkemesinin davalıya yönelik kararı kuvvetli bir uygulama gerektirir. Daha önceden belirtilen kara liste gibi sosyal baskılar, suçlular üzerinde ağır ve asosyal cezalara oranla daha az etki bırakır. Özel polis şirketleri saldırıya karşı bireyi korumanın dışında, suçlulara yönelik alınan mahkeme kararlarının uygulanmasında da önemli bir rol oynarlar.

Yargıtay mahkemesi tarafından verilen kararın uygulanmasında üstlenileri sorumluluk, dava öncesi yapılan sözleşmeye dayalı anlaşmalara bağlıdır. Piyasanın çeşitliliği bu konumda da önemli bir rol oynar. Sözkonusu sorumluluk kimi durumlarda davacının bağlı olduğu polis şirketi tarafından üstlenilir. Diğer durumlarda son kararı veren mahkemeye bağlı polis şirketi sorumluluğu yüklenir. Tannehill'lerin de düşünmüş oldukları gibi çıkarları, herhangi bir saldırı durumunda müşterisinin zararı karşılamaktan ibaret olan sigorta şirketleri bu konuda müdahale edebilirler. Son olarak, bireylerin bir bölümü, ileride karşılarına çıkabilecek risklere rağmen, kendi lehlerinde sonuçlanan davalarda alınan kararların uygulanmasını sorumlulukları altına alabilirler.

Liberal hukukun uygulanması alanında, biriyler ya da karşıt düşüncelere sahip güvenlik şirketleri arasında çatışmalar çıkabilir. Fakat anarko-kapitalist düşünce kapsamında, uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümlenmesinde gözetilen maddi çıkarlar nedeniyle, özel güvenlik şirketleri arasında çıkabilecek çatışmalar az sayıda olur. Az da olsa çıkan çatışmalar ülkelerarası savaşlara oranla çok daha sınırlı ve çok daha az yıkıcı olacaktır. Özel güvenlik şirketleri, müşterilerini ya da diğer suçsuz insanları başka bir şirketle

uyuşmazlığa sürükleyebileceği hiçbir haktan yararlanamayacaklardır. Ülke topraklarının paylaşılamamasından dolayı çıkan ülkelerarası savaşların sergilediği kitlesel yıkım hiçbir şekilde kabul edilemez.

Yasadışı yollarla kurulan güvenlik şirketleri ve mahkemelere gelince, çok az sayıda kurulabilecek, bunların birçoğu da piyasa üzerinde iyi bir konuma sahip olamayacaklardır. Müşterisini elinde tutmak ve incelemeye aldığı davalarda adı geçen tanıkların kendisine yardımda bulunmasını sağlamak amacını güden özel mahkemelerin toplumda iyi bir konuma sahip olmaları gerekir. Hiç kimse, toplum tarafından bilinmeyen yasadışı bir mahkemenin verdiği kararları benimsemeyecektir. Hiç kimse yasadışı güvenlik şirketi ile ortaklık etmeyi kabul etmeyecektir. Bununla birlikte, yasadışı güvenlik şirketleri birtakım zorlayıcı yöntemlerle topluma yerleşmeye çalıştıkları takdirde bireyler ve diğer yasal güvenlik şirketleri sözkonusu şirketlere karşı başarıyla mücadele edeceklerdir. Yasadışı şirketler kendi aralarında birleşip bir kartel oluştursalar dahi, piyasanın yasal şirketlere sağladığı kolaylıklardan faydalanamayacaklardır. Sonuç olarak anarko-kapitalist öğretinin egemen olduğu bir toplumda, polis ve yargı hâkimiyeti toplumda gerçek bir kontrol ve denge sistemi oluşturur. Yasadışı şirketler, Devlet yetkilerini ele geçirebildikleri ölçüde hâkimiyeti sağlayacaklardır.

Yasadışı bir güvenlik şirketinin, Devlet hâkimiyetine dönüşebilecek bir fakto tekeline sahip olduğunu varsayalım. Olabilecek en kötü durum ortaya çıkar: Devlete geri dönüş. Her şeye rağmen, anarko-kapitalizm deneyine giriştiğimizde kaybedecek hiçbir şeyimiz, kazanacak ise çok şeyimiz olacaktır.

Özel Hukuk - Anarko-kapitalizm düşüncesi üzerine kurulu özel güvenlik sistemi, yasak olan her şeyi açıkça ortaya koyan ve yasal savunma ile saldırıyı ayırdetmeye olanak veren bir kurallar dizisini içermektedir. Devlet hâkimiyetinin olmadığı bir toplumda bireysel hakların korunumu ve sosyal

düzen birtakım kuralları gerektirir. Sözkonusu kuralların oluşumu ve gelişim süreci nasıl olmalıdır?

Anarko-kaptalistlerin büyük bir bölümü, doğal nesnel hukukun kurallara temel oluşturduğu düşüncesini benimser. Doğal hukukun oluşumu iki duruma bağlıdır. Bir taraftan, doğal düzenin ya da İngiliz Kamu Geleneği Hukuku niteliğinde bir hukuki yapılanmanın kendiliğinden gelişimi yoluyla açıklanan doğal yasanın ürünüdür. Diğer taraftan, anarko-kapitalist doğal hukuk, üzerinde hukuki yapılanmaların ve kuralların şekillendiği mantığa açık temel prensiplerin ürünüdür. Başka bir deyişle, hukukun gelişimi, liberal hukukun akılcı prensipleri ışığında gelenek-görenek hukukunu düzenleyen ve yasaları tanımlayan özel mahkemelerin geliştirdikleri tüzebilime bağlıdır.

Saldırmazlığın ve özel mülkiyetin liberal prensipleri üzerine kurulu hukukun, doğal ve anarşik gelişiminin olabilirliğini kanıtlamak amacıyla, anarko-kapitalistler, 17. yüzyılda İngilizler tarafından fethedilişine kadar yani 1000 yıl süresince Devlet hâkimiyeti olmaksızın yaşamış Kelt İrlandası'nı tanıtırlar. Kelt İrlandası, insanların özgürce üye olmayı tercih ettiği politik klanlar adı altında yüzlerce "tuatha"dan oluşmuştu. İstenildiği takdirde bir klandan ayrılıp diğer bir klana girilebilirdi. Klan şefinin yetkileri, toplantıları yönetmek ve savaş durumunda insanları mücadeleye yönlendirmekle sınırlıydı. Hukukun temelleri ve gelenekler, hiçbir klana üye olmayıp, hiçbir politik otorite ile bağlantısı olmayan "Filids" adı altında profesyonel hâkimler tarafından açıklanırdı. Filidslerin verdiği hükümleri uygulamak bireylerin yükümlülükleriydi. Klanda yaşayanların yaptıkları kara listeler kararlara uymayı reddeden bireyleri cezalandırmaya yetiyordu. Bununla birlikte sözkonusu bireyler kararlara uymadıkları takdirde, kendilerine karşı yapılan haksızlıkların çözümü için filidslere başvurma hakkından yoksun bırakılıyorlardı.

Özel Ulusal Savunma - Anarko-kapitalist toplumlarda her birey söz sahibidir, özel mülkiyetin dokunulmazlığı vardır ve sahip olduğu toprak parçası ile mülkiyetini korumak her

bireyin kendi sorumluluğu altındadır. Bu bağlamda, hâkimiyetin Devletin elinde olduğu ileri sürülse dahi hiçbir problem gündeme gelmez, çünkü her bireyin kendisi ve mülkiyeti üzerinde taşıdığı belli yükümlülükler vardır.

Örneğin, egemen güçler tarafından denetim altına alınan ülke topraklarının giderek azalmasıyla birlikte göç problemi de yavaş yavaş silinmektedir. Bir yabancı -eğer hâlâ bu terimin bir anlamı varsa- üzerine bastığı toprak parçasının sahibi ya da sahipleri tarafından kabul edildiğinde, sözkonusu bölgenin yerlisi kadar istediği yere gidebilme hakkından faydalanır. Girişimci tarafından kendisine iş verilen bireyin girişimde söz sahibi olma hakkı gibi, davet ettiğiniz her bireyin evinizde bulunma hakkı vardır. Caddeler ve kamuya açık özel bölgelerin sahipleri ile ev sahipleri mülkiyetlerinde, yabancı ülkelerden göç ederek gelen mültecilerin varlığını kabul ettikleri takdirde, sözkonusu mültecilerin bu bölgelerde yerleşme hakları doğar. Hiçbir mülk sahibi tarafından kabul edilmemeleri durumunda ise sınırdışı edilirler. Özel mülkiyet, mal ortaklığının beraberinde getirdiği problemleri bu alanda da çözümlemektedir.

Farklı bireylere ait özel mülkiyetlerin bir birleşimi olarak tanımlanan ülke topraklarının yabancı Devletlerden gelebilecek saldırılara karşı korunması, başka bir deyişle toprak savunması ya da genel anlamda "ulusal savunma" problemi somut bir biçimde gündeme gelmektedir. Ulusal savunma polis koruması ile iç içedir: hizmetlerini satın aldığınız güvenlik şirketi, ülke sınırları içinde örgütlenen terör grupları da dahil olmak üzere olabilecek bütün saldırılara karşı sizi korumakla yükümlüdür.

Klasik itiraz, ulusal savunma sektöründe verilen hizmetlerin kamu malı niteliğini taşıdığı düşüncesi üzerine kuruludur. Ulusal ordunun yabancı Devletlerden gelebilecek saldırılara karşı geliştirdiği savunma hizmetleri, caydırıcı etki taşımaya başladığı andan itibaren bir kamu malı niteliğini taşır. Savunma hizmetleri kapsamında uygulanan caydırıcı etki bütün bireylerin aynı anda korunumunu sağlar. Bu-

nunla birlikte, yabancı Devletlerden gelebilecek saldırılar herhangi bir bölgeyi tahrip ettiği anda tehlike ülke geneline yayılır. Yabancı Devletlerden gelen saldırı ülke içinde herhangi bir bölgeye isabet edebildiği için risk genel bir anlam kazanır. Saldırdığı bölgenin belirgin ve lokalize olduğu, ülke sınırları içinde yalnız ve yasadışı çalışan saldırganlar üzerinde uygulanan caydırıcı etki daha belirgin (hedefli) olur, öyle ki iç güvenliğin kamu malı görünümü silikleşir. Ulusal savunma kamu malı ile benzer nitelikler taşır.

Rothbard bu düşünceyi reddeder. Devletleştirilmiş olmasından dolayı ortak mülkiyet olarak kabul edilen ülke topraklarının imhası, problemin niteliğini değiştirir. Herhangi bir saldırı durumunda mülkiyetinin zarar görmesini istemeyen mal sahibi onu en iyi koşullarda korumak ya da korunmasını sağlamak durumundadır. Özel mülkiyete dayalı bir rejimde özel ordu, müşterisi olmayan bireyin mülkiyetini düşmanı yakalamaya yaradığı ölçüde korur. Stratejik konumundan dolayı bir yarar sağlaması dışında, hiçbir şey sözkonusu mülkiyetin korunacağını garanti edemez. Özellikle mal sahibinin istediği şekilde ve düzeyde korunacağı hiçbir şekilde garanti edilemez. Gizli kaçakçı, işgalci ile güvenlik şirketi arasında geçen çatışma boyunca mülkiyetinin, düşmanı geri püskürtmek için stratejik bir konuma sahip olmasından dolayı korunduğunu anlayacaktır. Dolayısıyla her birey, ulusal savunma sektöründe verilen özel hizmetlerin bedeli ile kötü korunma ya da hiç korunmamanın beraberinde getireceği riskleri tartıp karar vermek zorunda kalacaktır.

Daha genel anlamda ulusal savunmayı kamu malı olarak tanımlayan klasik düşünce, Rothbard tarafından eleştirilir. Sözkonusu düşünce gizli kaçakçının gerçek dışı problemi haline gelebilir. Bizler uygarlaşmanın gizli kaçakçılarıyız ve burada kınanması gereken hiçbir şey yoktur. Özel mülkiyete dayalı bir rejim olanakların elverdiği ölçüde gizli kaçakçıların toplumdan atılmasını sağlayabilir. Bununla birlikte bilinen gizli kaçakçıların isteyerek katkıda bulunmadıkları ulusal

savunma hizmetlerinden faydalanacaklarını hiçbir şey garanti edemez.

Böylesi bir durum gerçekleştiği takdirde, diğer güvenlik hizmetleri gibi ulusal savunma hizmetlerinin de piyasa tarafından sunulması hiçbir şekilde engellenemez. Dışarıdan gelebilecek saldırılardan ve tehditlerden kaygı duyan bireyler, tercihleri doğrultusunda ulusal savunma hizmetlerini satın alırlar. Ulusal savunma hizmetleri kamu malı niteliklerini taşıdıkları takdirde, II. bölümde anlatılmış olan kamu mallarının özel üretim mekanizmaları devreye girer: ortaklıklar, kendiliğinden kooperatifleşmeler, sosyal baskılar ve girişimciler. Morris ve Linda Tannehill özel üretim mekanizmaları dışında, sigorta şirketlerinin de kendileri tarafından sigortalanan malları korumak durumunda olacaklarını ileri sürmüşlerdir.

Rothbard anarko-kapitalist toplumların, yabancı Devletlerin saldırılarına daha az maruz kalacaklarını açıklar. Anarko-kapitalist toplumlarda Devlet niteliğini taşıyan bir yönetim ya da hâkimiyet sözkonusu olmayacağı için, Devletlerarası anlaşmazlıklardan kaynaklanan bir çatışma gündeme gelmeyecektir.

Bununla birlikte anarko-kapitalist toplum, bir Ulus-Devlet niteliğinde olmadığı için hiçbir Ulus-Devlet tarafından tehdit edilmeyecektir. Üstelik toplumda yaşayan söz sahibi bireyler hiçbir Devletin denetimi ve güdümü altında olmayacaklardır.

Yabancı Devletler hükümet idaresinde örgütlenmemiş toplumları ele geçirmek ya da barış içinde yaşayan halklara saldırmak eğiliminde olmayacaklardır. Ulusal savaşı doğrulayan ve olanaklı kılan yine Devlet olduğu için, birinin yok oluşu diğerinin çöküşünü beraberinde getirecektir. Sonuç olarak, işgalci bir Devlet, kendine karşı gerillalarıyla, çok sayıda polis şirketiyle, silahlı ve savunmaya hazır bireyleriyle mücadele veren özgür bir toplumu egemenliği altına almak amacı karşısında geri çekilecektir.

Değişik Hukuki Yapılanmalar - Rothbardçı ya da Tan-

nehillci anarko-kapitalistler,[16] mahkeme kararlarının parametrelerini belirleyen bir doğal hukukun varolduğunu ileri sürerler. Morris ve Linda Tannehill bu konuda şöyle söyler: "İnsan ilişkilerini yöneten tarafsız kanunlar sosyal düzenin sağlanması için gereklidir." Tüzebilim ya da hukuk bilimi, meta-ekonomik adli temelden yola çıkarak başarılı yasal düzenlemeleri ve kuralları geliştirir. Hukuk piyasaya ve bireylerin öznel tercihlerine yanıt vermez, fakat bunların temelini oluşturur.

Hukuk, diğer mal ve hizmetler gibi bireylerin farklı talepleri ve tercihleri göz önünde bulundurulmak koşuluyla niçin piyasa üzerinde üretilmez? Çok sayıdaki müşterinin taleplerine yanıt veren özel mahkemeler neden her biri için değişik yasal düzenlemeler ya da kurallar geliştirmezler? Bireysel tercihler doğrultusunda değişik hukuki yapılanmaları ve yargı sistemlerini oluşturmazlar? Hukuki yapılanmalar, her bireye uygulanabilecek liberal hukuku oluşturmak yerine, bireylerin değişik taleplerini karşılamak için bir araya gelebilirler. David Friedman'ın ileri sürdüğü yararcı anarko-kapitalizm bu temeller üzerine kuruludur.

David Friedman'ın piyasanın oluşumundan önce hiçbir doğal hukuku benimsemediği kesin değildir. İnsanların, hayatlarını duyumsadıkları gibi yaşamalarına olanak veren liberalizmin temel düşüncesi ile kendisini tanımlayan Friedman, böylesi bir serbestliği özel mülkiyet kavramı ile bağdaştırır. "The Machinery of Freedom" "radikal bir kapitalizme rehber" başlığı altında bireysel tercihlere üstün gelen ahlâki ve hukuki temellere kural koyma görevini vermemiştir. Friedman'a göre hukuki sistemler, serbest piyasa üzerinde kâr elde etme amacı göz önünde bulundurulmak koşuluyla üretilebilirler. Friedman şöyle devam eder: "Anarko-kapitalist rejimlerde, her birey, olabildiği ölçüde kendi kanununu kendisi koyabilir."

Ölüm cezası örneğini ele alalım. Ölüm cezasına karşı olan

16 Ayn Rand'ın felsefesi için bkz. 4. Kısım.

bireyler, kendileriyle aynı görüşleri paylaşan mahkemeler ve bu mahkemelerle ortaklaşa çalışan güvenlik şirketlerinden güvenlik hizmetleri satın alırlar. Ölüm cezasına taraf olan bireyler için de tam tersi geçerlidir. İki zıt düşünceden herhangi biri biraz olsun evrensel bir nitelik taşıdığında, sözkonusu düşüncelere sahip şirketler uyum halinde yaşayabileceklerdir. Buna karşılık, aynı görüşü paylaşan iki şirket arasında bir anlaşmazlık çıkarsa ortak karar doğrultusunda bir mahkeme tercih edilir. Mahkemenin devreye girmesi ile birlikte iki yasal görüş arasında bir seçim yapılması zorunlu olacaktır. Anlaşmazlık içinde olan taraflara mahkemenin koyduğu kurallar empoze edilir. Bütün tüketiciler tercih ettikleri yasaları, bedellerini ödemek koşuluyla elde edebilirler.

Ölüm cezası üzerine zıt düşüncelere sahip iki polis şirketine başvuran iki birey ele alalım. Bireylerden biri öldürme ile suçlanan diğeri de sözkonusu bireyi suçlayan olsun. İki şirket de varolan uyuşmazlığın bir karara bağlanabilmesi için, ölüm cezasına karşı ya da taraf olan bir mahkeme ile görüşecektir. Ölüm cezasına taraf olan şirket aynı şekilde ölüm cezasına taraf olan mahkemenin seçimini kazanarak müşterilerinin düşüncelerini kabul ettirmeyi başarabilirse, müşterilerinden 1.000.000 frank talep edeceğini hesaplar. Aynı şekilde ölüm cezasına karşı olan bir şirket ölüm cezasına taraf olmayan mahkemenin seçimini elde ettiği takdirde, müşterilerinin başarısı karşısında verecekleri miktarı 2.000.000 frank olarak hesaplar. Taraf olmayan şirket taraf olmayan mahkemeyi kabul ettirmek için diğerine 1.500.000 frank teklif eder. Karşı taraf teklifi kabul ettiği takdirde iki şirket de tatmin olur: düşüncelerini kabul ettirmek için daha fazla para ödemeye hazır, taraf olmayan müşterilerle ölüm cezasına verdikleri destekten daha düşük ve sınırlı güvenlik hizmetlerinden faydalanacak taraf müşteriler. Her iki taraf da, kendi tercihleri doğrultusunda hukuk biliminin gelişimine ve hangi yasaya göre yaşadıklarını belirlemeye katkıda bulunmuştur.

Farklı yasal düzenlemeler arasındaki zıtlığın bu derili belirgin olmadığı durumlarda bireylerin yasal tercihleri daha kolay bir şekilde tatmin edilecektir. Ticaret hukuku kapsamındaki düzenleme ve kurallar, şirketlerin hangi sistem doğrultusunda çalıştıklarını belirlemek amacıyla değişik bölgelerde (ABD'deki eyaletler gibi) bir bütün halinde uygulanabilir.

Rothbard ve diğer Ortodoks liberallerinin düşüncelerine göre, uyuşturucu tüketimi gibi özel durumlar tamamıyla kişisel kararlara bağlıdır ve bütün zorlayıcı girişimler bireysel haklara tecavüzü beraberinde getirir. Bir bölgenin hemen hemen tüm oturanları uyuşturucu tüketimine karşı oldukları takdirde mahkemelerin ve polis şirketlerinin o bölgede uyuşturucuyu yasaklamalarını sağlayabilirler. Başka bir bölgede, uyuşturucu tüketicilerinin daha fazla sayıda olması kuralların daha liberal olmasını sağlayabilir. Bu bölgede yaşayan uyuşturucu tüketicileri taleplerinin derecesini belirterek, kendileriyle aynı düşünceyi paylaşan güvenlik şirketlerini bu konuda daha serbest olmaya teşvik ederler: kurallar piyasadan gelecek talep doğrultusunda üretilir.

Friedman hukukun özel üretimi konusunda şöyle bir açıklama yapar: "Hukuk serbest piyasa üzerinde üretilmiş olsa dahi, adalete aykırı verilen kararlar en yüksek fiyatı sunanlara satılmayacaktır. Hakemler müşterilerinin onurlarını ve somut bilirkişi raporlarını göz önünde bulundurmak zorundadırlar." İnsan doğasının ayrılmaz bir parçası olup, bireylerarası iletişimin temeli ve aynı zamanda evrensel niteliğe sahip kurallar varolsaydı (hiçbir zaman hiç kimseyi öldürmeyeceksin) mimarların sonuç olarak fizik kurallarını benimsemesi gibi, mahkemeler arasında varolan rekabet de bu kuralları keşfedip yürürlüğe koyacaktır. Yasal sistemin basitliği ve kuralların tekliği bireylerin birçoğu tarafından benimsenen bir değer olduğu takdirde, adalet piyasası talep edilen standartlaşmayı üretecektir. Anlaşmazlıklar ya da gerçekleştirilen suçlar, polis şirketlerinin ya da asliye mahkemelerinin tercihleri doğrultusunda seçilmiş permisif

mahkemelere devredilemez.

Liberalizm savunucuları, hukukun serbest piyasa üzerinde üretiminin çoğunluğun hâkimiyeti problemini doğuracağı görüşünü ileri sürerler. Bu görüşe karşılık olarak Friedman şu yanıtı verir: "İnsanların paralarıyla oy verdikleri piyasanın yararcılığı, zorlama ve baskıyı imkânsız kılar." Cinayeti yasaklayan kurallar için ödeme yapan bireyler, cinayete olanak veren kurallar için ödeme yapan bireylerden daha çok olduğu ve buna bağlı olarak verilen miktar da daha yüksek olduğu için, cinayet suçu ekonomik niteliğini kaybedecek ve herhangi bir şekilde cinayet suçu işlenmeyecektir. Aynı şekilde uyuşturucu tüketicileri de herhangi birinin uyuşturucu satışını yasaklayan kurallar için ödeme yapmasını engellemek ve rahat bırakılmalarını sağlamak amacıyla normalden çok yüksek bir fiyat öderler. Bütün bu nedenlerden dolayı anarko-kapitalist toplumda üretilen kararlar bireylerin özgürlükleriyle paralel olarak değişime uğrayacaktır.

Piyasanın işleyişi ve getirdiği yenilikler derinlemesine incelendiğinde, özgürlüğün bir ürünü olarak sosyal düzenin nitelikleri üzerinde mantıklı düşünceler geliştirilebilir. Anarko-kapitalistlerin incelemeleri, yargı ve polis hizmetleri de dahil olmak üzere Devletin ürettiği bütün mal ve hizmetleri piyasanın da üretip topluma sunabileceğini belirler. Morris ve Linda Tannehill Devlet üzerine şu düşünceyi ileri sürerler: "Devlet kötü bir gereksinim değil, kötü bir gereksizliktir."

İKİNCİ KISIM
ANARKO-KAPİTALİZMİN FELSEFİ ÖĞRETİLERİ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
RASYONEL EGOİZM DÜŞÜNCESİ-AYN RAND

ABD'de, Rus göçmeni ve romancı, filozof Ayn Rand (1905-1982) "bırakınız yapsınlar" ekonomisini rasyonel egoizmin ahlâkı üzerine kuran nesnelcilik felsefesini incelemiştir. Anarko-kapitalizm düşüncesini benimsemediği halde, sözkonusu düşünce ve teorisyenleri üzerinde güçlü bir etki yaratmıştır.

Kendini Aristoteles ile bağdaştıran Ayn Rand'ın düşüncesine göre somut gerçek tamamıyla nesneldir. Her birey kendi için en iyi olanı belirler, bu da insan doğasının ayrılmaz bir parçasıdır. Rasyonalist ve ateist filozof, varolan ve varolması gereken arasındaki Kantçı ve Hume'cu çözümleme yöntemini tamamıyla yadsır. Somut gerçek kuralı belirler.

Her şey öznel değildir. Ayn Rand bu konuda şu gözlemi yapar: "İstek törebilimin ölçüsü ise, bireyin üretme isteği ve diğerinin üretilen malı çalma isteği aynı ahlâki değerdedir. "İnsanın yapısı, gerçek mutluluğuna katkıda bulunan seçimleri ve değerlerini sınırlamakla beraber bireye rasyonel törebilim kuramını empoze eder."

Törebilim egoizmin doğal işleyişi üzerine kurulmak zorundadır. İnsan ilişkileri kapsamında özgecilik olarak adlandırdığımız felsefe egoizmden başka bir şey değildir: aşk sevginin bencilce karşılığıdır. Yaşamak ve mutlu olmak için bireyin gösterdiği çabayı, içgüdüden öte mantığını kullanma gereksinimini ve kendine özgü doğasını yadsıyacağı için çıkarlar, çok az kişi tarafından özveri olarak değerlendirilir.

İnsanın, doğası gereği yaşamı boyunca rasyonel olmaya

hakkı vardır, yani ayakta durabilme, yaşamını sürdürebilme, gelişme ve hayatın sağladığı bütün olanaklardan faydalanabilmede tamamıyla özgürdür. İnsan hakları bütün baskılar ve zorlamalar dışında insanın kendine özgü hayatını devam ettirebilmesi için mantığını kullanması ile özetlenebilir. Mantık ve özgürlük yaşamı boyunca bireyin ayrılmaz parçaları olmalıdır. Mantığın olmadığı yerde özgürlük, özgürlüğün olmadığı yerde mantık kesinlikle aranmaz.

Yaşama hakkı diğer bütün hakların temelidir. Bu hakların içinde en önemlisi kuşkusuz mülkiyet hakkıdır. Yaşama hakkı, bireyin hayatta tutunabilmek amacıyla bütün emeği ve uğraşlarının ürünlerine ya da ürünlerine karşılık aldığı bedele sahip olabilme hakkı anlamına gelir. Muhakkak ki mülkiyet hakkı bir takım mülklere sahip olacağının garantisi değildir, sadece kazandığı takdirde sahip olabileceğini belirler ve garanti eder.

Ayn Rand'ın düşüncelerini benimseyen eski yandaşlarının birçoğu, bu düşüncelerin Devlet idaresinden öte anarko-kapitalizm felsefesinin gelişimine katkıda bulunacaklarını benimsemişlerdir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

MÜLKİYET HAKKI DÜŞÜNCESİ: JOHN LOCKE

Hakların mutlakiyeti ile birlikte, mülkiyet hakkı üzerine Locke'un ileri sürdüğü düşünceler, anarko-kapitalizm öğretisinin işini kolaylaştıran büyük bir düşünce akımını biçimlendirmiştir. İngiliz düşünür John Locke'un 1690 yılında yayımladığı "Sivil Yönetim Üzerine İki İnceleme" (Deux Trites Du Governement Civil) adlı eserde açıkladığı mülkiyet teorisi anarko-kapitalizmin çağdaş iki teorisyeni Robert Nozick ve Murray Rothbard tarafından ele alınmıştır. 17. yüzyılda yaşamış olmasına rağmen düşünceleriyle 19. yüzyıl filozofu olarak tanınan John Locke, sosyal ve politik düzenlemelerin önünde yer alan bireysel hakların varlığını ortaya koyarak liberalizmin deontolojik ve hukuki gelişimini tanımlamıştır.

Mülkiyet - Locke düşüncesinde özel mülkiyet, bireysel hak gibi doğal gereksinimin bir yansıması olarak ele alınmıştır. Mülkiyet hakkının doğal bir gereksinim olarak görülmesindeki iki temel neden malların özel sahipleniminin insan hayatının bir koşulunu oluşturması ve sözkonusu hakkın bireyin özel mülkiyetinden doğmasıdır. Her bireyin[17] kendi bireyselliği üzerinde başka hiç kimsenin hiçbir şekilde müdahale edemeyeceği özel bir hakkı vardır. Bireyin emeği ve bunun sonucunda ürettiği her şey kendine aittir. Dolayısıyla her birey, emeği sonucu ürettiği her şey ve bireyselliği üzerinde doğal mülkiyet hakkından faydalanabilir.

Bireylere verilen özel sahiplenim hakkı bazı sınırlamalara

17 Locke, döneminin yazarları gibi "birey" terimi yerine "insan", "insanlık" ya da "toplum" terimlerini kullanır. Sözkonusu satır orijinal textte şöyledir: "Yet every man has a Property in his own Person."

ve koşullara bağlanmıştır. İlk olarak özel sahiplenim, sahiplenilen mala yönelik diğer bireylerin girişimini engellememelidir. Locke konuyu şu şekilde açıklıyor: "Başkalarına da en azından aynı derecede güzel mallar kaldığı ölçüde her birey Doğal Yaşam'da (Etat De Nature) emeği ve zahmetinin ürünü olan her şeye sahip olabilir."[18] İkinci olarak, birey sadece ihtiyaç duyduğu mala sahip olabilir, savurganlık kesinlikle yasaktır. Bu konuda da şöyle bir açıklama yapıyor: "İhtiyaçlarının ötesinde besin maddesine sahip olan bireyler fazlalıkları verdikleri ya da dayanıklı tüketim malları ile değiştirdikleri takdirde yasal bir kullanım yapmış olurlar." Üstelik ihtiyaçlarının ötesinde sahip oldukları malları para ile değiştirenler tutumluluk (non-gaspillage) koşulunu başarıyla uygulayabilen insanlardır.

Toprak mülkiyeti, toprak üzerinde yetiştirilen sebze ve tahılların mülkiyeti ile aynı sorulara yanıt verir. Doğadaki komün yaşamdan emeğin karıştığı toprak parçası doğar. "Birey ne kadar dönüm toprak üzerinde çalışır ve yaşamı için gerekli sebze ve tahılları ne kadar çok ekerse, emeğinin ürünlerine o ölçüde sahip olabilir." Emeğine karşılık olarak toprak üzerinde bir mülkiyet hakkı elde eder.

Özel sahiplenim, bütün bireylerin onayını gerektirmeyen bireysel bir haktır.

Doğal Yaşamdan Sosyal Sözleşmeye - Locke'un "Sivil Toplum", "Politik Toplum" ya da "Commonwealth" olarak adlandırdığı Devlet düzeninin ortaya çıkışından önce, mülkiyet, yaşamın gereksinimi ve bireyin özel mülkiyeti ile emeğinin sonucu olarak doğal bir şekilde varolmuştur. İnsanların mantık kuralları içinde birlikte yaşadıkları, anlaşmazlıkları değerlendirerek bir sonuca bağlamada otorite sahibi ve aynı zamanda toprak üzerinde egemen hiç kimsenin bulunmadığı böylesi bir ortamı, Locke, Doğal Yaşam olarak tanımlamıştır. Anlaşmazlıkları çözümlemede yetki

18 Orijinal textte şöyle yazar: "At least where there is enough, and as good left in common for others."

sahibi yargıçların yokluğu Doğal Yaşamı politik toplumlardan ayıran en önemli öğe olmuştur. Locke'un doğal yaşamı, Hobbes'un (Thomas Hobbes) "insanların birbirlerine ve birbirlerinin yaşamlarına karşı birer kurt olduğu, yalnız geçim sıkıntısı çeken, geçimsiz, kaba ve hayvanca nitelikler taşıyan insanların bulunduğu anarşik toplum" tanımı ile hiçbir benzerlik göstermez. Locke'a göre bireyler, Tanrı tarafından gönderilen mantığa uygun olan doğa kanunlarına bağımlıdırlar. Doğa kanunu bütün bireylerin doğal eşitliğini ortaya koyar, her bireye kendini korumasını buyurur ve şu şekilde sonuçlar: "hiç kimse başkasının yaşamına, sağlığına, malına ve özgürlüğüne zarar veremez."

Doğa kanunlarının bir anlamının olması için herhangi birinin sözkonusu kanunları yürütmede yetkisi olması gerekir. Oysa, bütün bireyler eşit olduğu için sözkonusu yetki her bireye aittir. Doğal yaşamda her birey doğa kanunlarını uygulamada ve bu kanunlara uymayan suçluları cezalandırmada hak ve yetki sahibidir. Her birey caydırma amacıyla suçluları cezalandırarak kendine ya da başka birine yapılan haksızlıkları giderme hakkına sahiptir. Zarara uğrayan birey yalnız ya da başkasının yardımıyla, gördüğü zararın maddi onarımını elde etme hakkına sahiptir.

Doğal yaşam bir savaş ortamı olmadığı halde varolan terslikler insanları sivil toplum güvenliğini aramaya itecek düzeyde zorlayıcıdır. İnsanların çok azı adaletin ve hakseverliğin gerçek gözlemcileridir. Doğal yaşamda, yerleşik kuralların, anlaşmazlıkları çözümleyen yargıçların ve doğa kanunlarını başarıyla uygulatmada yetkili bir gücün eksikliği vardır. Bu nedenle bireyler başkasından gelebilecek saldırı ve rahatsızlıklardan uzak olmakla sınırlı özgürlüklerini korumada zorluk çekeceklerdir. Bunun sonucu olarak da bireyler yaşamlarının, mallarının ve özgürlüklerinin karşılıklı korunumunu sağlamak için Doğal Yaşamı terk ederek toplumları oluşturacaklardır. Devlet, anlaşma ya da sosyal sözleşmenin bir meyvesidir. "Doğal yaşamdaki bireyler, kendilerinin ve mülkiyetlerinin korunumu için diğerleri ile birle-

şerek toplumları oluşturdular."

Bir topluma girmek yargıya uymak demektir. Locke konuya anarko-kapitalistlerin bütün sonuçları çıkarabilecekleri bir cümle ile şunları ekliyor: "Hiçbir yerde duymadığım, görmediğim ve anarşinin birkaç büyük savunucuları dışında hiç kimsenin onaylamadığı sivil toplum ve doğal yaşamın aslında aynı ve tek bir kavram olduğu düşüncesini benimsemedikçe bu duruma uymamız gereklidir."

Locke düşüncesinde sosyal sözleşme bireylerin kendi aralarında oybirliğiyle kabul ettikleri bir kavram olup onları birbirine bağlar, diğerleri de doğal yaşamda kendi isteklerine göre hareket ederler. Bu noktada da anarko-kapitalistler Locke'un düşüncelerini kabul edeceklerdir.

Locke Düşüncesinde Haklar - Locke'un tanımladığı bireysel haklar mutlaktır. Bireyin özel mülkiyetinden doğar ve yine aynı yerde sonuçlanır. "Mülkiyet terimi, mal sahibinin onayı olmadan hiç kimsenin yasal olarak elde edemeyeceği bir şeylere sahip olmaktan ibarettir." "Dolayısıyla bireylerin özel mülkiyetleri kutsal ve dokunulmazdır."

ALTINCI BÖLÜM

MUTLAK BİREYSEL HAKLAR DÜŞÜNCESİ: ROBERT NOZİCK

Locke'un mutlak bireysel haklar üzerine ileri sürdüğü düşünceler daha derinlemesine ve detaylı olarak incelenebilir. Pr. Robert Nozick "Anarchy, State and Utopia" adlı eserinde Locke'un düşüncelerinin biraz dışına çıkarak, ancak birçok noktada bu düşüncelerle birleşerek konuyu yeniden ele almıştır. Harvard Üniversitesi filozofu, kimi açıklamaları minimal Devleti doğrulamaya yönelik olmasına rağmen anarko-kapitalizm ile bağlantılı bir bireysel haklar teorisi ileri sürmüştür. Eserinin ilk cümlesi belirleyici bir nitelik taşır: "İnsanlar birtakım haklara sahiptir ve hiç kimse ya da hiçbir topluluğun birbirlerinin haklarına saldırma özgürlüğü yoktur."

Bireysel Hakların Varlığı - Etik, bireyler arası ilişkileri düzenlemek amacıyla uygulanması zorunlu ya da serbest kurallar bütünüdür. Politik felsefe ise, bireysel hakları ya da başka bir deyişle bireyler arası ilişkilerde uygulanan zorunlu kuralları tanımlayan etiğin bir alt grubunu oluşturur. Liberaller ile anarko-kapitalistler de bir otorite aracılığıyla yasal yoldan empoze edilen ahlâki kurallar toplamı hukuk ile uygulanması zorunlu ya da serbest kuralları kapsayan etik arasındaki ayrım üzerinde durmuşlardır.

Bireyler neden birtakım haklara sahiptir? İlk olarak, haklar insan varlığının bireyselliğinden doğar; "birbirlerinden kopuk yaşamlarımızın birer yansımalarıdır." Her bireyin kendi bireyselliği ve yaşayacağı sadece kendi hayatı vardır. Dolayısıyla daha geniş ve sosyal bir mite ulaşmak amacıyla bireylerin kendilerine özgü yaşantılarını karşılaştırmak biraz mantık dışıdır. İnsanlar birer canlı oldukları için yaşamlarını sürdürebilir ve bireysel haklara sahip olabilirler.

Bireysel hakkın varlığına ilişkin gösterilebilecek diğer bir neden de her bireyin yaşamına bir anlam vermesi ve bunda sadece kendinin yetkili olmasıdır. Yaşamın anlamı gibi zor ve belirsiz bir kavramı anlayabilen bireyler yaşamlarını sürdürebilirler. Nozick'e göre bu kavramın olması gereken ile olan arasındaki dichotomie* üzerinde bağlantı kurabilen bir işleyişi vardır. Nozick bu konuda şöyle söyler: "Yaşamın anlamını kavramak olması gereken ile olanı ortak bir noktada birleştirebilmektir."

"Hayatta bazı şeyler bilgi ve deneyimden de öte bir öneme sahiptir" düşüncesini kanıtlamak amacıyla beyne elektrotlar bağlayarak her bireye sevişmek, bir roman yazmak, bir arkadaş edinmek gibi istediği deneyimi yaşayarak hissetmesini sağlayan bir deney makinesini ele alır. Birey daha önceden belirlenmiş bir süre boyunca makineye bağlanarak yaşamak istediği deneyimi programlayabilir. Oysa, bireylerin birçoğunun hayatlarını deney makinesine bağlı olarak geçirmeyi reddedecekleri bir gerçek değil midir? Neden? Nozick bu soruya şöyle yanıt veriyor: İlk olarak bizler sadece birtakım şeyleri hissetmek değil, bunları gerçek anlamda yaşamak istiyoruz. Hissederken duyduğumuz coşku ya da mutluluk daha önceden yaşanmış bir deneyime olan inancımızdan kaynaklanır. Herhangi bir kadınla sevişmenin nasıl olacağını hissetmiş ya da hissedecek olmayı bilmekle, aynı kadınla gerçek anlamda sevişmiş ya da sevişecek olmayı bilmek aynı değildir. Bununla birlikte bizler sadece birtakım şeyler yapmak değil, var olmak herhangi bir kişiliğe bürünmek istiyoruz. Sonuç olarak, deney makinesi bizleri düşlediğimiz deneyimlerle sınırlandırır, yeni deneyimleri keşfetmek amacıyla gerçeği araştırmamıza olanak vermez. Bireyi olmak istediği duruma dönüştürebilen ya da onun için, yaşamı boyunca gerçekleştirmek istediği her şeyi yapan daha kompleks yapıdaki bir makine, bizlerin gerçeklik içinde kendi başımıza yaşama isteğimizi yerine getirmede yetersiz kalır.

(*) Dichotomie: Kavramların kapsamlarını ikiye bölerek yapılan bir çözümleme yöntemi.

Bireysel hakların varlığına ilişkin ileri sürülebilecek üçüncü bir neden de Kant'ın bireyin dokunulmazlığı düşüncesinden doğar. Nozick'e göre insan gelişimi ve yaşamının ayrılmaz bir parçası olan bireysel haklar, bireye ya da mülkiyetine yönelik yapılan bütün davranışları sınırlandıran birer baskı olarak algılanır. Haklar, herhangi bir sonucu, bir nesneli ya da büyütülecek-küçültülecek bir işlevi ortaya koymaz, başkalarına karşı tutumlarımızda benimsememiz gereken sınırlamaları tanımlar. Nozick bu konuda şöyle yazıyor: "Davranışlar üzerinde uygulanan baskılar bireylerin sadece birer araç olmayıp amaç olduklarını vurgulayan Kant'çı prensibi yansıtır."

Davranışlar üzerinde uygulanan baskılar olarak da algılanabilen bireysel haklar bireyin dokunulmazlığını temsil ederler. Sözkonusu baskılar mutlak olmasaydı, bireyler, kendilerini basit birer araç gibi kullanmak isteyenlere karşı koruyacaklardı.

Baskı Niteliği Taşıyan Haklar - İstenilen her şeyi yapmada özgür olmayı yansıtan bireysel hakları sınırlandıran mutlak baskıların niteliği nedir? İlk olarak sözkonusu baskılar bütün bireylere eşit olarak uygulanır. Bireylerin yaşantıları birbirlerinden bağımsız olduğu için bireysel haklar eşittir. Nozick'in düşüncesine göre davranışlar üzerinde uygulanan baskılar bireyi korurken diğer taraftan saldırı, agresiflik, fiziksel zorlamalar ya da kullanılma tehditlerini ortadan kaldırır. Bununla birlikte sözkonusu baskılar sadece bu türden davranışları engelleyebilir. Başka bir deyişle bütün bireyler için eşit ve tartışma götürmeyen net hakları tanımlamak olanaksızdır. Örneğin reklam yoluyla bireyi herhangi bir tüketim malını satın almaya ikna etme, bireyin haklarına tecavüz niteliği taşısaydı sözkonusu hakların varlığı ya da varsa netliği tartışma götürecekti. Fiziksel zorlamanın olmaması gibi hakların negatif tanımlaması anlarına gelen eşitlik ve uyum nitelikleri, ahlâki değerlerin evrenselleştirilmesi gerekliliği yolundaki Kant'çı uygulamalar olarak düşünülebilir.

Bireysel haklar, tarafların kendi lehine göre hareket ettiği alışveriş ya da sözleşme gibi bireyler arası ilişkilerin sonuçlarını içerir. Sadece alıcı ile satıcıyı ilgilendiren alışveriş verimli olduğu sürece taraflara yönelik zorlayıcı etmenler içermez. Nozick, Devlet düzeni ile olan rekabetin, çeşitli biçimlerde uygulanan yasaklamalar sorununda önemli olabilecek bir ayrıma değinir. Alıcının satıcı ile daha önceki tarihlerde alıp veremediği hiçbir şey olmaması koşulu ile verimli alışverişler gerçekleşebilir. Buna karşılık verimsiz alışverişler satıcı tarafından gelen tehdidi arttırmaktan başka hiçbir şeye yaramaz. Herhangi bir işe girişirken satıcıdan zorla alınan izin belgesi verimsiz alışverişlerin bir bölümünü oluşturur. Komşunuzdan, evleriniz arasında onun da istediği altı metrelik bahçe çitini kurmak amacıyla aldığınız izin belgesi verimli bir alışveriştir. Fakat komşunuz size hayali bir izin belgesi satma eğiliminde olduğu takdirde alışveriş verimsizleşir. Öte yandan şantaj da verimsiz bir alışveriştir. Çünkü böyle bir durumda herhangi bir belgenin içerdiği bilgilerin parasal değeri alıcı için şantajcının varlığına, satıcı içinse sözkonusu bilgileri açığa vurma tehdidine bağlıdır. Yapılan alışverişin verimli ya da verimsiz olduğu şu şekilde anlaşılabilir: sözkonusu alışveriş yasaklandığı takdirde taraflardan herhangi biri zarara uğramazsa verimsizdir. Buna karşılık verimli alışveriş iki tarafın da lehine işler, zarar gören hiçbir taraf olmaz. Nozick anarşizmini en son çare olarak Devlet'e başvurmaya iten böylesi bir ayrım ileride de göreceğimiz üzere anarko-kapitalistler tarafından açıkça eleştirilecektir.

Mülkiyet Niteliğini Taşıyan Adalet - Hak, başkalarının zorlamalarına maruz kalmaksızın hareket edebilme özgürlüğüdür. Adalet ise bireysel haklara saygı ile özdeş anlamlar taşır. Haklar bireysel özgürlüğü yaşamın bütün alanlarında korurken, adalet özgürlükten köken alır. Bireysel haklar ile korunan etkinliklere yönelik girişimleri engellemek amacıyla, genel haklar birtakım yükümlülükler empoze eder. Genel hakların işleyişi, mal sahiplerinin malları üzerinde

kullandıkları özel hakların doğmasına neden olur. Dolayısıyla adalet düşüncesinin sonu sahip olma hakkı teorisine açılır.

Bireyler sadece kendi mülkiyetleri üzerinde birtakım haklar iddia ettikleri ve her sahiplenme yasal olduğunda, sahip olma hakkının bireyler arası dağılımı yasal bir nitelik taşır. Sahip olma hakkını betimleyen üç temel prensip vardır: 1- "Edinimlerde adalet" prensibine uyum gösteren birey, sözkonusu sahip olma hakkını kullanabilir. 2- "Bir hakkın bir kişiden başka bir kişiye geçmesini sağlayan işlem olarak ad adlandırılan transferlerde adalet" prensibine uyum gösteren bir sahipliği edinen birey, sözkonusu sahip olma hakkını kullanabilir. Hakların dağılımındaki adalet bu iki prensibin benimsenmesi halinde işlerlik kazanır. "Bir ve iki numaralı prensipler uygulamaya geçirilmediği sürece hiç kimse sahip olma üzerinde herhangi bir hak iddia edemez." Bununla birlikte 2 temel prensipten herhangi biri uygulanmadığı takdirde etkili olan ve bireye yapması gereken düzenlemeleri dikte eden bir üçüncü prensip de "geçmiş adaletsizliklerin onarımı" prensibidir.

Nozick'ın benimsediği adalet anlayışı sistematik olmayıp, gelişimi belli bir süreçte tamamlanır. Özgürlük, topluma benimsetilmek istenen sistem ve tasarımları (pattern) geçersiz kılar. Yasal sahipliklerden faydalanan bireyler, talep edilen dağılımın tasarımında uygulanması zorunlu gereklikleri yerine getiremeyen bireylere sözkonusu sahiplikleri devredebilirler. Her bireye düşen payın eşitlik, güvence gibi sistematik bir prensip göz önünde bulundurularak verildiği bir X bölüşümü olsun. Bireyler özgür olurlarsa X bölüşümü adı altında yasal sahipliklerini birbirlerine devredebilecekleri anlaşmalar imzalayacaklardır: örneğin bireyler beğendikleri aktörü sahne üzerinde görmek amacıyla dolaylı ya da dolaysız olarak belli bir ücret öderler. Y adı altında yeni bir bölüşüm de böylesi bir özgür ortamdan doğar. Adaletin sistematik görüşlerinden kaynaklanan problem, sözkonusu görüşlerin yasal X bölüşümünden yine yasal yollarla doğan

Y bölüşümünü yadsımalarıdır. Sistematik bölüşümlere mahkûm olan sosyalist toplumlarda bireyler talep eden müşteriler için mesai fazlası çalışmayı kabul edecekler, diğerleri de bir üretim malına sahip olmak ya da bir fabrika, atölye kurmak amacıyla tutumlu olacaklardır. Y bölüşümünü X bölüşümü haline getirmek amacıyla insan hayatında uygulanan girişimleri gerçekleştirmeksizin adaletin sistematik prensipleri uygulanamaz. Sözkonusu prensipleri uygulayabilmek için sosyalist toplumlarda yetişkin bireyler tarafından gerçekleştirilen bütün girişimler yasaklanmalıdır.

Bölüşümün genel prensipleri alıcı hakları üzerinde yoğunlaştığı halde Nozick düşüncesinde yer alan anarkokapitalist adalet vericinin haklarını belirler. "Gelirlerin ya da malların dağılımı düşünülürken, adaletin sistematik görüşleri üniversite diploması alan bir bilimadamının düşünce tarzına göre ele alınıyor. Bireyin bir başka bireye bir şeyler verebileceği hakkı tamamen gözardı ediliyor." Nozick, gelirler başta olmak üzere yaşamdan elde edilen avantajların bireyler arası dağılımı için şöyle bir öneride bulunur: "Herkesten seçtiği kadar, herkese seçtiği kadar."

Genel haklar, özgürce girişimde bulunabilme veya bireylerin birbirleriyle yaptıkları sözleşmeleri sonuçlandırabilme haklarıdır. Bu hakların işleyişinden özel mülkiyetler üzerinde kullanılan özel haklar doğar. Hiç kimse başkasının haklarının geçerli olduğu özel mülkiyetler üzerinde genel haklardan faydalanamaz. Mülkiyetler üzerinde kullanılan özel haklar, özel maddi durumlar sözkonusu olduğunda genel haklar için hiçbir yer bırakmaksızın hakların çok büyük bir bölümünü oluştururlar. Zoraki yardımseverliğin hiçbir ahlâki değeri olmadığı gibi bireyin başkalarına karşı taşıdığı yasal yükümlülükleriyle bireye benimsetilen yardım etme zorunluluğu bireysel haklara saldırının bir bölümünü oluşturur. Dolayısıyla net özgürlüklere karşıt olarak, sosyal haklar, gerçek birer hak niteliğini taşımayıp, bireysel haklara saldırının bir parçası olan yasal yükümlülüklerin bireylere

empoze edilmelerini gerektirdikleri için bir antitezdirler. Yükümlülük ile zoraki çalışma birbirlerine benzer nitelikler taşır. Başkasına yardım ahlâki yönden saygı değer bir davranış olarak karşılanıyorsa bunun yasal yönden zorunlu olup bir otorite aracılığıyla benimsetilmemesi gerekir. Hakların bireyler arası dağılımı anlamındaki sosyal adalet gerçek adaletin çok uzaklarında bir anlam taşır.

Nozick, "edinimlerde adalet" teorisinin Locke'cu "proviso"ya benzer anlamlar taşıyan hükümler içerdiğini belirtir: başkalarına, da en azından aynı derecede güzel mallar kaldığı ölçüde, doğal yaşamda herkes emeğinin ve zahmetinin ürünü olan her şeye sahip olabilir. Başkalarının da benzerlerini kullanmalarını engelleyen ve bu şekilde zarara uğrayan bireylerden gelebilecek yardımı en az düzeye indiren mal sahipliği yasal değildir. Çölün ortasındaki tek su kuyusunun sahibinin suyu karşılığında abartılı bir fiyat istemesi yasal değildir. Yöredeki tek adanın sahibi, deniz kazasına uğramış bir geminin karaya yanaşma isteğini geri çevirebilir. Böyle bir durumda, mülkiyet hakkı yararcı görüşlerle geçersiz kılınmamış olup, mülkiyet haklarının temeli niteliğindeki "mülkiyetin kazanımı" teorisi tarafından sınırlandırılabilirler. Bu teori, bir ilaç yapımcısının, ürettiği ilacı istediği fiyata satması hakkında hiçbir değişiklik yapamaz. Böylesi bir dokunulmazlığın, onun bu konudaki ustalığının çok az kimsede bulunması, onun yokluğunda ilacın üretilememesi ya da ilaç için kullandığı harçların yoğunluğunu azaltmaması gibi çok değişik nedenleri olabilir. Bununla birlikte aynı üretimi daha ileriki tarihlerde gerçekleştirecek olan bireylerin girişimini engellememek amacıyla bu üreticinin uzmanlık belgesi sınırlandırılabilir. Nozick, tekellerin ekonomik özgürlük süreçlerinden değil de yasal ayrıcalıklardan doğması nedeniyle piyasa sisteminin özgür işleyişinin Locke'cu "proviso"ya karşıt anlamlar taşımayacağına inanır. Polis ajansları ve özel mahkemeler, kullanılacağı nadir durumlarda Locke'cu "proviso"yu bireylere benimsetecekleridir. Sonuç olarak "proviso" Devlet müdahalesini doğrulayan

bir kanıt içermez. Birey sağlığı, zekâsı ve yetenekleri ile gerçekleştirdiği doğal etkinliklerinin mutlak sahibi olup sözkonusu etkinlikler onun kişiliğinin bir parçasını oluşturur. Bu nedenle doğal etkinliklerin çeşitliliğinden kaynaklanan farklı sahiplenimler manevi yönden savunulabilir niteliktedirler. Sözkonusu sahiplenimleri eşitlemek, bireyin özel mülkiyeti olan sağlığı, zekâsı ve yeteneklerine tecavüzü beraberinde getirir.

Özgür bir piyasada, emek ürünlerinin kamulaştırılması anlamına gelen bir sömürünün gerçekleştirilmesi imkânsızdır. Marx'ın düşüncelerine zıt olarak emeğin değeri sadece piyasa üzerinde belirlenebilir. Üretim gücünden düşük değerde ücret alan bir işçi düşünelim. Piyasa serbest ise, bütün işverenler ücret-üretim gücü farkından doğan kazançları çok az da olsa elde etmek amacıyla işçiyi, ücretini biraz arttırarak kendi işine almayı deneyecektir. İşverenler, girişime kazandığından daha fazla para getiren bu işçiyi kendi alanlarına çekmek amacıyla ücretini yeniden arttıracaklar ve bu şekilde ücret işçinin üretim gücüne paralel bir düzeye gelecektir. Böyle bir süreci başlatmak için bir girişimci gereklidir: Emeğinin karşılığı olarak aldığı ücretten daha fazla gelir sağlayan işçiyi çalıştırarak ürünlerinin fiyatını düşürür ve tüm müşteriyi kendine çeker. Dolayısıyla rakipleri de aynı şekilde hareket etmek zorunda kalır. Düşük ücretli işçinin ücretindeki artış ürünün fiyatını yükseltir. Fiyat artışından yararlanmak isteyen kapitalistler, otomatik olarak sömürüyü azaltırlar. Ücretli de, üretime katkısı, tüketicinin gözünde, ücretli olduğu zamankinden çok daha fazla ise herhangi bir şekilde kendi hesabına iş hayatına atılabilir. Bununla birlikte, işletmecilik, risk ve yatırım maliyetlerinin ücretlinin tüketici ile direkt temasa girme olanaklarını yok etmesi sayılan bütün bu işlemlerde, işveren de dahil olmak üzere aracıların gerekliliğini ve işçinin tam anlamıyla bir verim sağlayamadığını doğrular.

Demokrasi - Ortak mülkiyet düşüncesini kurumsallaştıran, ortak özgürlük ve çoğunluğun hâkimiyeti olarak nite-

lendirilen demokrasi, gerçek anlamda, köleliğin farklı bir boyutudur. Nozick, demokrasi hakkındaki düşüncelerini şöyle bir örnekle açıklar:

"999 kölesi olan bir köle sahibi düşünelim. Liberal düşünceyi giderek daha fazla benimseyen köle sahibi, 7 günlük kazançlarının 2 günlüğünü kendisine vermeleri ve üretim kapasitelerini korumak amacıyla koyduğu kurallara uymaları koşuluyla bütün kölelerini, kendi adına verdikleri direkt hizmetlerden muaf tutmaya, yaptıkları işte özgür bırakmaya karar verir. Daha sonra, 999 köleyi ilgilendiren bütün kararların, biri hariç (Democraticus) 998 kölenin vereceği oyların çoğunluğuna göre alınmasını kabul eder. Democraticus'un yeni 998 sahibi, oy verme eşitliği gündeme geldiği zaman, Democraticus'un da oylamaya katılmasına karar verirler. 998 sahip, Democraticus'un vereceği oyun, gerçekleşmesi olasılıktan uzak eşitlik sürecinde bir önem kazanacağını bildikleri için Democraticus'un bütün seçimlere katılmasını kabul ederek ona yaşamı boyunca oy verme hakkını verirler: bu bir demokrasidir. Böyle bir durumda Democraticus'un kölelikten ne zaman çıktığı kesinlikle bilinemez. Sahibi değişse de statüsü her zaman için aynı kalmaya mahkûmdur: Democraticus şu anda çoğunluğun kölesidir. Demokratik Devlet bireyleri kollektivitenin ya da Devletin kölesi olmaya zorladığı için bireysel hakları ihlâl eder.

Hiç kimsenin bireysel haklarını ihlâl etmemek için demokratik Devletin köleliği kabul etmesi gereklidir. Nozick bu düşüncesini de daha farklı bir örnekle açıklar: "Hisse senetli şirkete olan ortaklıklarını iptal etmeye ve hisse senedi sermayesinde kendilerine düşen payları satmaya karar veren özgür bireyleri ele alalım. Herhangi bir nedenle, başkasının davranışları üzerinde etkili olmak isteyen herkes şirket sermayesindeki payları belgeleyen senetleri satın almak isteyecektir. Hisse senedi, bağlandığı malı denetime ortak olma hakkını veren mülkiyet belgitini temsil ettiğine göre, başkasının kişiliğindeki senet size, onun davranışlarının deneti-

mine katılma hakkını verir. Kendilerini köle olarak satmak isteyen bireylerin ilk aşamada bireysel hakları değişecektir: bazı mal ve hizmetleri satın alacakları kişide karar verebilme hakkı, dışarıdan mal alabilme hakkı (dışalım ve kambiyo denetimi hakkı ile gümrük düzenlemeleri), tehlikeli olarak nitelendirilen malların tüketimi hakkı (ya da uyuşturucu maddelerin kullanımını kısıtlama), kazançlarını benimsedikleri amaçlar doğrultusunda kullanabilme hakkı, hangi şartlarda ve kim ile savaşacağına karar verebilme hakkı (askere yazılma), özgür alışveriş hakkı, tercih ettiği birey ile ortaklık kurabilme hakkı ve bunun gibi daha birçok hak dahilindeki senetlerini satacaklardır.

Kişisel mülkiyet haklarının korunumu için kurulu pazarlar bu şekilde gelişir. Devredilen hakkın işleyişini denetleyen hissedarların genel kuruluna katılabilmek için her hakkından bir payı kendisine ayırmak suretiyle bütün bireyler, sahip oldukları haklar dahilindeki senetleri satacaklardır. Herkes birbirinin hissedarı konumuna gelecektir. Her yıl milyonlarca hissedar genel kurulları kurulacaktır: bireylerin çalışma özgürlüğüne ilişkin hisse senetlerini satan alan hissedarlar, bireydeki değişik bütün senetlere sahip olan hissedarlar ve bunun gibi daha birçok hak ve bireye ilişkin senetleri satın alan hissedarların kurulları... Bütün bu işlemlerin bedellerini düşürmek amacıyla herkes, birbirlerinin her bir hakkından birer senet elde edecekleri büyük bir sağlamlaştırma kuruluna katılır. Adsız büyük politik toplum yani demokrasi bu şekilde doğar. Hisse senedi sahiplerinin verecekleri bir kararla çok kalabalık ve o oranda başarısız yıllık genel kurulların yerini bir parlamento yani oyla seçilmiş yönetim konseyi alır: bu dolaylı demokrasidir. Bütün bunlar zorlama olmaksızın gerçekleştirildiğinde ve birey rüşdünü kanıtladığı andan itibaren hisse senetli büyük demokratik topluma katılmama ya da daha önceden devrettiği kişisel hisse senetlerini ileriki bir tarihte pazar üzerinden geri alma haklarını kullanabilir, bu da her alanda özgürlüğü beraberinde getirir.

Gerçek anlamda, egemen demokratik Devlet, aksi takdirde sınır dışı etme cezasını uygulayacağını duyurarak rüşdünü kanıtlamış her bireyi kendini satmaya ve hisse senedi sahibi olmaya zorlar. Egemen demokratik Devlet, bireyin kendi mülkiyeti ile yaşama, başka bir deyişle büyük demokratik toplumun kararlarından bağımsız yaşama hakkını inkâr eder. Nozick düşüncelerini şöyle sonuçlandırır: "Halk tarafından halk için üretilen ve yine halka ait bir mülkiyet."

YEDİNCİ BÖLÜM
SOMUT BİREYSEL HAKLAR TEORİSİ: MURRAY ROTHBARD'IN LİBERAL ETİĞİ

İnsan doğası ve mülkiyeti üzerine kurulu mutlak bireysel haklar teorisi, Murray Rothbard'ın görüşlerinde anarko-kapitalizmin doruğuna erişir. Anarko-kapitalist öğretinin ekonomik teorilerine katkıda bulunan Murray Rothbard, tamamıyla öznel ekonomik tercihler ile nesnel törebilimden doğan ahlâki prensipler arasında belirgin bir ayrım ortaya koyar. Böylesi bir ayrım, bireylerin ekonomik tercihlerini belirlemesi ve sınırlandırması için kaçınılmazdır.

Liberalizm savunusunda etiğin önemi ve önceliği eskilere dayanır: Ayn Rand, John Locke ve Robert Nozick bu tanıyı daha önceden ortaya koymuşlardır. Rothbard "Özgürlüğün Etiği" (The Ethics of Liberty) adlı eserinde Locke'un düşüncelerini temel alan doğal hukuk teorisi üretme talebini dile getirir. Rothbard, Locke'un "Yönetim Üzerine İkinci İnceleme" adlı eserini, doğal hakların bireysel ve liberal teorisinin oluşumunda kullanılan temel sistematik denemelerden biri olarak nitelendirir. Bu konumda Rothbard'ın özgünlüğü net ve sağlam anarko-kapitalist öğretinin desteğiyle sistematik etik teorisini gündeme getirmek olacaktır.

Doğal Etik - Doğal hukukun büyük teorisyenlerinden Platon, Aristo, Leo Strauss gibi düşünürler bireysellikten çok Devletçiliğe başvurma gibi bir hataya düşmelerine rağmen, Rothbard tamamıyla klasik doğacı felsefenin öğreticiliğini yapmıştır. Şeylerin, değişik nesne ve canlıların kendilerine özgü bir doğası vardır. Doğa kavramını kullanmamayı öngören modern bilimadamları çoğu zaman sözkonusu kavrama daha değişik şekillerde başvurmuşlardır. Doğa kavramı, iki molekül hidrojen ile birleştirildiğinde suyu meydana getiren bir molekül oksijenin doğası içinde gizlidir.

İnsan ayrıcalıklı bir varlık olmamakla birlikte, onu diğer canlılardan ayıran ve doğal kanunun oluşumuna neden olan kendine özgü bir doğaya sahiptir. Korunma içgüdüsü, mantık ve mülkiyet Rothbard'ın ele aldığı insan doğası teorisinin anahtar sözcükleridir.

İnsan nedir? Mantıklı bir hayvan. İnsan da bir hayvan olduğuna göre dışarıdan gelecek tehlikelere karşı kendini korumak ister. Bununla birlikte, hayvansal içgüdüler insanın yaşamını sürdürebilmesi için yeterli olamaz. Bu durumda insan mantığını kullanmak zorundadır. İnsan, amaçlarını belirlemek ve yaşamını sürdürebilmek için gerekli olanakları elde etmek amacıyla mantığından faydalanır. Mantık bireyseldir, sadece bireysel mantık vardır, her birey kendi tercihlerini belirler ve ortaya koyar. Dolayısıyla birey mantığıyla vardır.

İnsanın kendine özgü doğasından, davranışlarını denetim altında tutan doğal kanun doğar. Nasıl ki bir kaya parçası kendi doğasının kurallarına uyuyor ise insan da öyle olmak zorundadır. İnsan mantığının belirsiz ya da bulanık olduğu gerçektir, fakat sözkonusu belirsizlik de insan doğasının bir parçasını oluşturur: birey seçim yapabilir ve yapmak zorundadır. İnsanın doğasından kaynaklanan ve yine onun davranışlarını denetleyen doğal kanun, bireysel çıkarların sürekliliğinde kendini denetleme, başka bir deyişle kendine sahip olma içgüdüsünde ve son olarak da toplumsal yaşam ile işbölümünün başarılarında gizlenir.

Doğal kanun, insanların büyük çoğunluğunun benimsediği ahlâk kuralları ile insan doğasına uygun ve gelişimine yardımcı yaşam kurallarının toplamı olan ahlâk anlamına gelir. Hırsızlık ya da cinayetin yasaklanması doğal kanuna bir örnektir. Doğal ahlâkın ilk kuralı, bireyin kendi hayatını korumak zorunda olmasıdır. Bir insan gibi yaşamını sürdürebilmesi ve gelişimini tamamlayabilmesi için, bireyin mantığını kullanması zorunludur: bu da doğal ahlâkın ikinci kuralıdır. Etiğin temel kuralı ise her bireye uygulanan ve her bireyin benimsemesi gereken kuraldır.

Rothbard'ın doğacılığı, olan ile olması gereken arasındaki Hume'cu ikiye bölmenin tersini savunur. Normatif bir ifade faktuel bir ifadeden doğmuyorsa, uslamlama, kural olabilecek ilke ya da önermeleri faktuel öncüllerden çıkarabilir. Ayrı olarak ele alınan öncüllerin hiçbirinde bulunmayan tasım sonucunun mantıksal olarak öncüller arasındaki bağlardan doğması gibi. Olguların ahlâkı temsil etmediği görüşü benimsense bile, sonuç olarak gözlemlenebilir doğanın tamamlanmış bir şey olmadığı anlaşılır çünkü canlı, yaratılışı gereği bir amaca yönelir. Böylelikle birey, varlığının amaçları olan mutluluk ile akli doğasının gelişimine yönelir. Bir eylemin nesnel değeri, insan doğasının tamamlanması ile insanın insan olarak gelişimine katkıda bulunan her şeyin içerisinde yer alır.

Rothbard'ın insan ve ahlâkı üzerine ileri sürdüğü görüşler Rand'ın düşünce tarzına benzer. Bununla birlikte Rothbard Rand'ın düşüncelerine Locke'un geliştirdiği özel mülkiyet düşüncesi başta olmak üzere birçok öğe ekler.

Mülkiyet Hakkı - Rothbard, ahlâkın genel alanını, uyulması zorunlu kuralları belirleyen hukukun özel alanından ayırır. Ahlâki değer yargılarının tümü yasal olarak baskı yoluyla benimsetilemezler. Politik felsefe de, hukuk ile ahlâkbilim arasındaki net ilişkilerden dolayı, ahlâkbilim ile aynı anlamı taşıyan doğal kanun kavramının ürünü doğal hukuk üzerine kuruludur. Hukuk, baskıdan uzak bireyin kendi yaşantısı ve kişiliğinin özel sınırlarını çizer.

Doğal kanunun her bireye korunumu ve yaşamını sürdürebilmesi için verdiği hareket etme özgürlüğüne hak denir. Bununla birlikte bireyin hareket etme özgürlüğünü kullanarak fiziksel zorlama ya da şiddet tehdidi yoluyla herhangi bir girişimde bulunması yasaktır. Hak sahibi, sahip olduğu hakkını yasal savunma yoluyla koruyabilir. Hak, herhangi bir saldırıya karşı bireyin kendini koruyabilmesi için yasal savunmaya başvurunun kurallarını belirler.

Çoğu zaman, hakların işleyişi ahlâki değer yargıları ile bağdaşmaz. Hakkın ahlâki yönden yasallığı ve hakkını kul-

lanması konusunda hak sahibine engel olmama zorunluluğu sözkonusu olsa bile, ahlâk bireye kendi hakkını kullanmaktan vazgeçmeyi salık verebilir. Ahlâki değer yargıları (arkadaşlık ya da acıma gibi) hakkın acımasız işleyişini ertelemesi için mal sahibini ikna edebilir fakat sonuç olarak kira sözleşmesinin vadesi dolan kiracıyı hukuken evden atma hakkı vardır. Kendi mülkiyetim sözkonusu olduğunda herhangi birine doğru ya da yanlış istediğimi söyleme hakkım vardır: herhangi birinden elde edilen izlenim yargılanana ait değildir, yargılayanın kendi düşüncesinde gelişir. Bu nedenle hakların ahlâki işleyişi diye bir kavram yoktur. Ahlâk iftiraya karşı gelebilseydi hakkın yapabileceği hiçbir şey kalmazdı. Aynı şekilde şantaj ahlâkdışı bir davranış olabilir, fakat satın almaya hazır herhangi birine kendi suskunluğunu satmak doğal hukuk çerçevesinde yasadışı değildir. Öte yandan ahlâki değer yargılarının ürünü kimi davranışlar hakların işleyişine zarar verebilir. Doğal hukukun ahlâkı aştığı bu düşünce Murray Rothbard ile Ayn Rand'ın düşünceleri arasındaki önemli ayrımı ortaya koyar.

Doğal hukuk insanın doğasından kaynaklanır. İnsanın mantıklı ve sosyal bir canlı olması, yaşamını sürdürmek amacıyla, karşıdan gelebilecek saldırılardan kendini koruyabilmesini gerektirir. Saldırganlık mantığa aykırı bir davranış olup toplumsal yaşayışın beraberinde getirdiği avantajların yadsınması anlamına gelir. Haklar, doğal ahlâkın evrenselliği kuralı gereği eşittir. Fakat böylesi bir genel gereklilik bireysel hakların niteliklerini belirlemede yeterli olamaz. Rothbard, kusursuz bir belirleme yapmak amacıyla, bütün bireysel hakları türetebileceği 'Locke'un mülkiyet hakkı teorisine başvurur.

Rothbard konuyu en basit ekonomik modeller çerçevesinde anlatabilmek için Robinson Crusoé örneğini ele alır. Crusoé adaya ulaştığında, kumsalda gözlerini açtığı an kendinde keşfettiği ilk şey yaşama içgüdüsünün de ötesinde kendine, mantığına ve özgür iradesine olan güvenciydi. Karşı karşıya olduğu fiziksel güçlüklerle mücadele edebilmek için

davranışlarında özel bir denetim uyguluyor ve vücudunun mutlak sahibi oluyordu. Bireyin özel mülkiyeti (burada mülkiyet özel denetim ile eş bir anlam taşır) hakları meydana getiren insan doğasının bir parçasını oluşturur. Diğer seçimler savunulabilir nitelikler taşımadıkları için bireyin özel mülkiyeti kendini doğrular. Gerçek bir ortak mülkiyet rejimi özel sahiplenim ile bireyin yaşamını ve davranışlarını belirleyen amaçların imkânsızlığı anlamına gelir. Öte yandan bireylerin birbirleri üzerinde mülkiyet haklarını kullanmalarından ibaret olan diğer seçimi, ahlâki yönden hiçbir düşünce doğrulayamaz. Bireyin gelişiminde ve yaşamında önemli bir yeri olan özel mülkiyet kavramının işleyişinden hak teorisi doğar.

Robinson bir süre sonra yemek yemek isteyecektir ve hâlâ sahiplenilmemiş bir meyveyi eliyle koparıp yiyerek meyvenin doğal sahiplenimini gerçekleştirecektir. Robinson hareketleri aracılığıyla kendine özgü kişiliğinin doğal mülkiyetini dış dünya üzerine yayar. Koparılan meyveden işlenen toprağa kadar, sahiplenilmemiş, fakat, çalışarak kendi özel denetimine aldığı her şey kendi kişiliğinin dünya üzerindeki yayılımı olur ve doğal olarak kendine aittir. Rothbard bu konuda şöyle yazar: Tamamıyla materyalist dünya üzerinde Robinson'un kişiliğinin mutlak sahibi olması kaçınılmaz bir şekilde doğaldır. "Bireyin özel mülkiyetinden diğer mülkiyet hakları doğar."

Toplulukların oluşumu ve alışverişlerin gündeme gelmesi hiçbir şeyi değiştirmez. Robinson'un yaşadığı adaya yeni gelen biri de aynı şekilde çalışmasının sonucu olarak sahiplenilmemiş şeyleri kendi denetimi altına alabilir. Toprak, gösterdiği gayret ölçüsünde denetim yetkisi kazanmış insanlar tarafından sahiplenilebilir. Kumsaldaki herhangi bir bölgeye kendi bayrağını dikmek amacıyla tüm adanın mülkiyetini hak olarak talep eden bireyin iddiası anlamsız ve temelsizdir: doğal hukuk çerçevesinde birey ancak emeğini kattığı bir şeye sahip olabilir. Birey çalışarak kumsal üzerinde herhangi bir bölgenin denetimini alır ya da o bölgeyi işgal

etmiş olur. Geri kalan işgal edilmemiş bölgede de diğer bütün bireyler üzerinde yerleştikleri herhangi bir toprak parçasına sahip olabilirler. Böylesi bir işleyiş herhangi bir bölgede, kendi yerleşimi için gerekli koşulları yerine getirerek henüz sahiplenilmemiş toprak parçasını elde etme anlamına gelen bir Amerikan terimi "homesteading" ile açıklanır.

Robinson ve yeni komşuları bir süre sonra alışveriş ile işbölümünün sağladığı avantajları keşfedeceklerdir. Yasal olarak sahiplenilmiş her mal mantıklı bireyler arasında değiş-tokuş edilebilir. Malların devredilebilirliği sözleşmenin doğal hukukunu ortaya koyan bir işleyiştir. Temel edinim kuralının ardından ikinci mülkiyet kuralı, serbest alışveriş ya da bağış aracılığıyla gerçekleştirilen el değiştirmelerin yasallığını ortaya koyar. Rothbard'ın kafasında kurduğu doğal yaşamda bireyler hakkı keşfedecek ve benimseyeceklerdir.

İstemli Köleliğin İmkânsızlığı - Birey kendi kişiliğinin mutlak sahibi ise, Nozick'in de ileri sürdüğü gibi kendini köle olarak satamaz mı? Rothbard bu soruya şöyle cevap verir: "İlk olarak doğal kanun pratikte bireyin kendisini satmasını engeller, ikinci olarak da istemli kölelik kavramı terimler arasında bir uyuşmazlık içerir."

Çalışmanın ürünleri, ücretlilik ya da çalışma karşılığı elde edilen hizmetler, alışverişin bir parçasını oluştursalardı bireyin seçme özgürlüğü, özgür iradesi, eğilimleri ya da bütünüyle kendi kişiliği devredilebilir bir nitelik taşıyamazdı. "Birey kendi düşünceleri ve vücudu üzerindeki özgür irade ve denetimini bir başkasına devredemez." Ne söylenirse söylensin birey vücudunun denetimini bir başkasına devredemez. Buna karşılık tersi bir durum gündeme geldiğinde, yaşam boyu geçerli bir sözleşmeyi imzaladıktan sonra birey kaçınılmaz bir şekilde düşüncesini değiştirmek zorunda kalır çünkü sözkonusu sözleşmenin nitelikleri hakkın, özgürlüğe karşı üstünlüğünü ortaya koyar. "Kendi kişiliği üzerindeki denetimi ve özgür iradesi devredilemeyeceği için kişiliğini ve özgür iradesini denetleme hakları da devredilemez." Sonuç olarak özgür irade kesinlikle bir başkasına devredilemez.

Üstelik kendini köle olarak satma düşüncesi şeyin doğal olanaksızlığı ile simetrik mantıksal çelişme içerir. Bir köle alıcısı, alım için yatırdığı miktarı geri alabileceği için bireyin kendini köle olarak satması olanaksızdır. Ya birey kendini satamaz (alıcının yatırdığı miktarı geri aldığı durumlarda) ya da kendini satma işlemi kölelik çerçevesinde gelişmez (alıcının satın aldığı varsayılan kölenin mallarına el koyamadığı durumlarda). Buradan da anlaşılacağı gibi bireyin doğal mülkiyet hakkı bir başkasına devredilemez. Doğal mülkiyet sadece bireyin gelişimine bağlı soyut bir değer olmayıp insan doğasıyla bağlantılı olaysal bir zorlamadır. Birey sahip olduğu mallarını, çalışması karşılığında aldığı hizmetleri satabilir ya da gelecekte kendisine gelir sağlayacak yatırımlarını ipotek edebilir fakat istese de kendini köle olarak satamaz.

Bireysel Haklar - Mülkiyet, bireyin sahiplenilmemiş mallara sahip olarak dünya üzerinde kendi kişiliğini yaymak için gerçekleştirdiği eylemler ile özel mülkiyetin doğal hukukundan doğar. Bazı şeylere sahip olmanın iki koşulu vardır: 1- Sahiplenilmemiş şeyi çalışmak suretiyle kendi kişiliğine katmak. 2- Bağış ya da alışveriş aracılığıyla şeyin yasal sahibi tarafından el değiştirmesi. Sonuç olarak yasal mülkiyet emek ve emek ürünlerinin serbest değiş-tokuşundan doğar.

Bireysel hakların tümü mülkiyet haklarından köken alır. Locke ve Rothbard başta olmak üzere birçok liberalin politik felsefesi "mülkiyetçi" düşünce üzerine kuruludur.

Düşünce özgürlüğünü ele alalım. Kendi evinizde, bir toplantı salonunu size kiraya vermeyi kabul eden ev sahibinin mülkiyetinde, size ait ya da mülk sahibinin kullanım için size devrettiği bir gazete ya da mikrofon aracılığıyla düşüncelerinizi dile getirme hakkına düşünce özgürlüğü denir. Düşünce özgürlüğü, herhangi bir mülkiyeti bir süreliğine size devretmesi için mülk sahibini zorlama hakkınızı içermez. Sözkonusu hak, komşunuzun evinde düşüncelerinizi bağıra çağıra dile getirime özgürlüğünüzü içermez: böylesi

bir sınırlama "düşündüklerinizi dile getirmede özgür değilsiniz" anlamında değildir, sadece kendi mülkiyetiniz ile mülk sahibinin onayladığı bölgelerde bu hakkınızı kullanabileceğiniz anlamına gelir. Düşünce özgürlüğü herhangi bir gazetede yazı yazma, düşüncelerimi ifade edebilmek için bir gazete kurma, varolan bir gazetede sütun satın alma, ya da gazete sahiplerini bana bir sütun vermeleri için ikna etme hakkını verir.

Tıklım tıklım dolu bir sinemada "Yangın var" diye bağırma hakkımın olmamasının nedeni, sinema sahibinin bana böyle bir hakkı vermemesi ve oluşacak paniğin diğer seyirciler gibi benim de salonu kullanma sözleşmeme zarar vermesidir. Düşünce özgürlüğü, varolan mülkiyet haklarına bağlı olduğu takdirde bir anlam kazanır. Başka bir deyişle düşünce özgürlüğü mülkiyet hakkının dışa vurumudur.

Bunun gibi daha birçok örnek verilebilir. Özgürce dolaşabilme hakkı, bireyin kendi mülkiyeti ile mülk sahibinin bireye bir süreliğine devrettiği bölgelerle sınırlıdır. Birey dolaşma hakkını ancak bu bölgelerde kullanabilir. (Özel mülk sahipleri tarafından kullanımları onaylanan kamu alanları da bu bölgelere dahildir.) Devlet yetkilileri Devlete ait bölgelerde özgürce dolaşabilme hakkını bireylere çok sınırlı ölçülerde tanır ve sürekli bir denetim altında tutar. Mülkiyet haklarının net olarak belirlenmediği durumlarda aynı nesnenin kullanımı üzerinde birçok taraf hak iddia eder bu da tamamıyla kural dışı gelişen taleplerin doğmasına neden olur. Örneğin bir kamu caddesinde sürücülerin arabalarını kullanabilme hakları, aynı caddede bir yürüyüş düzenlemek isteyen göstericilerin hakları ile çatışır. Caddeler özel olsaydı, kararları cadde sahipleri verecekti ve farklı mülk sahipleri farklı müşterilerin taleplerine yerine göre yanıt vermek zorunda kalacaklardı.

Bireysel haklar, şeylerin saf (karıştırılmamış) doğasında yer alır. Bu nedenle bireysel haklar mutlak olup zamandan ve yerden bağımsızdırlar. Böylesi bir gözlem, zengin ve endüstriyel bir toplumun yeri ve zamanında bir anlam kaza-

nabilen sözde çalışma hakkı gibi gerçek hakları taklitlerinden ayırmak için yapılabilecek bir testin oluşumunu sağlar. Rothbard bireysel hakları kesin bir cümleyle şöyle özetler: "Haklar hiçe sayılamaz, bir nokta ve bu kadar." Birinin mülkiyetine el koyma hakkına sahip olabilmek için onun önceden onayını almak gereklidir.

Nozick'in görüşlerine paralel olarak Rothbard'ın geliştirdiği haklar teorisi de yararcı etiğe karşıt görüşler içerir. Rothbard'a göre yararcıların her fırsatta dile getirdikleri "en büyük miktara karşılık en büyük mal" sloganındaki en büyük miktarın ahlâki hiçbir değeri yoktur. Yararcılık öğretisinin ileri sürdüğü görüşlere zıt olarak ahlâki ilkeler öznel değildir. Bireylerin kişisel yararları birbiriyle karşılaştırılamaz ve bütün kişisel yararlar genel yararı gerçekleştiremez. "Davranışlarımız bize verdikleri mutluluk oranında kötüdürler" düşüncesinden hareket ederek toplum huzurunu bozmaya yönelik suçlara verilen cezaların kişisel yarar doğrultusunda belirlenmesi tamamıyla gerçek dışıdır. Rothbard başta Ludwig von Mises olmak üzere kural olabilecek ilke ya da önermeleri göz önünde bulundurmamalarından dolayı bilimsel doğrultuda çalıştıklarını ileri süren yararcı ekonomistleri eleştirir.

"Hak, bireylerin öznel tercihlerinin bir ürünüdür" düşüncesini savunan David Friedman'ın yararcı anarkokapitalizminin tersini savunur. Rothbard'ın geliştirdiği haklar teorisi kapsamında ekonomik tercihler öznel olduğu kadar törebilim nesneldir. Ahlâk güç yoluyla bireylere empoze edilmiş olsaydı ahlâk ile bağlantılı doğal hukuk, bireylerin öznel tavırlarının zorunlu ve nesnel temelini oluşturacaktı.

Suçlar ve Cezalar - Suç, bireysel haklara yönelik bir saldırı olarak tanımlanır. Yasal yollarla sahiplenilebilen bir malı ya da kişiyi sahibinin onayı olmaksızın kendi denetimi altına alma anlamına gelen hırsızlık ile benzer nitelikler taşır. Doğal olarak bireysel haklar, bireyin kendini ve yasal mülkiyetini saldırgana karşı savunma hakkını yani yasal savunmayı

da içerir. Aynı şekilde, suça kurban giden bireyin uğradığı zararı karşılamak amacıyla kendisine saldıran suçluya tazminat davası açma hakkı vardır. (Çalınan eşyanın geri verilmesi gibi.) Üstelik kurban tazminat davası açmanın da ötesinde suçluyu cezalandırma hakkından faydalanabilir. Bununla birlikte, kurban istediği takdirde tazminat davasından vazgeçebilir ve Locke'un görüşlerine zıt olarak kendine ve haklarına yönelik saldırıyı affedebilir. Suç sadece kurbanı ve saldırganı ilgilendirir, toplum bu olayın dışında kalır. Özel adli sistemlerde anlaşmazlık iki taraf arasında çözümlenir ve günümüz ceza sistemine zıt olarak kurbanın lehine işler.

Suçlu, kurbanını haklarından yoksun bırakmaktan dolayı suçludur. Haksız yere el koyduğu malı geri vermenin ya da kurbanına verdiği zararın tazminatını ödemenin de ötesinde kurban, uğradığı saldırıda kaybettiği hakları ölçüsünde suçluya ceza uygulayabilir. Dolayısıyla, Rothbard'ın ceza teorisi caydırıcı ya da sağaltıcı (iyileştirici) nitelikler yerine geri ödemeli bir nitelik taşır. Yani: 1- Kurbana tazminat ödeme ya da uğradığı zararı karşılama. 2- Doğal hukukun işleyişine zarar veren ve cezalandırılmayı hak etmiş suçlu için adli bir ceza. Sizden 1000 frank çalan bir hırsızın sözkonusu parayı size geri vermesi ve bununla birlikte haklarınıza saldırdığı oranda cezalandırılması gerekir: suçlunun 1000 franklık hesabına el koyabilirsiniz (sizde yarattığı korku göz önünde bulundurulduğu takdirde bu meblağ 1000 frankın üstüne çıkabilir), toplam olarak hırsız size en azından 2000 franklık bir geri ödeme yapmak zorunda kalacaktır. Hırsızın kurbanına verdiği zararı karşılayacak miktarda parası yoksa ya kürek cezasına mahkûm edilir ya da tazminatı ödemeye gücü yetinceye kadar kurbanı için herhangi bir işkolunda çalışmaya yükümlü tutulur. Bireysel haklara yönelik saldırıların cezası para ile karşılanamayacak ölçüde ise -dövülme ya da öldürülme gibi- kurban uğradığı zarar oranında bir ceza talep edecektir (göze karşılık göz, dişe karşılık diş, öldürülmeye karşılık öldürme cezası gibi). Buna karşılık

kurban ölmediği ve kabul ettiği takdirde suçlu para ödemek ya da önceden belirlenmiş bir süre boyunca köle gibi kurbanının hizmetinde çalışmak suretiyle cezasını çekebilir.

Rothbard bu konuda şöyle yazıyor: "Liberal toplumun temel düzenini aydınlığa kavuşturabilmek için şu şekilde biçimlendirmek zorundayız: liberal toplumlarda hiç kimsenin bir başkasının mülkiyetine kasten el koymaya hakkı yoktur." Kimin hırsız kimin kurban olduğunu belirlemek ya da yargılanan saldırganı yasal savunmayı uygulayan kurbandan ayırabilmek için mülkiyetin yasallığını sağlamak gerekir. Robinson Crusoé diğer insanlarla karşılaştığı zaman emeğine başarıyla kattığı her şeyin üzerinde bir denetime sahipti. Sahip olduğu her şey onun yasal mülkiyeti idi. Aynı seçim yetkisine sahip herhangi biri ile hiçbir şekilde bağlantı kurmak zorunda değildir. Fakat ikisinden biri bir diğerini değiş-tokuş yapmaya zorlamak için güç ya da tehdit öğesini kullanacak olursa mülkiyete yönelik bir saldırı gündeme gelir. Bununla birlikte iki birey de işbölümünün sağladığı avantajlardan faydalanabilmek için ürettikleri ve sahip oldukları malları gerçek anlamda değiş-tokuş etmeyi tercih edeceklerdir. İki taraf da zorlama ya da tehdit olasılıklarından kaygılanmaksızın değiş-tokuşu terk etmeye karar verebildiği süre sosyal ilişkiler suçlardan arınmış olur ve mülkiyetlerin yasallık kazanması gittikçe hızlanır. Bir emek sonucu üretilen ya da barışçıl değiş-tokuşlar aracılığıyla el değiştiren bütün mülkiyetler yasaldır.

Doğal hukuk, çalınmış bir mülkiyetin çalındığı andaki sahiplerinden geri alınıp yapılabildiği ölçüde yasal sahiplerine geri verilmesini gerektirir. Geçmişte yapılan kamulaştırmaların yol açtığı zararları giderebilmek amacıyla Rothbard gerekli geri ödemeleri düzenleyen kuralları detaylı olarak inceler: bu incelemeler iki büyük prensip halinde toplanabilir. 1- Çalınan malın sahibinin ilk hırsız olduğu anlaşıldığı andan itibaren malı haciz etmek ya da sahibinden geri almak zorunludur. Feodal senyörler ya da Devlet tarafından işletilen topraklar acilen haciz edilmeli ve özel sa-

hiplenim için serbest bırakılmalıdır. Devletten ya da feodal senyörlerden geri alınan toprakların serbestliği sözkonusu mülkiyetin yasal sahiplerine yani üzerinde çalışan köylülere verilmesi ile başlar. Haksız yoldan sahiplenilen mal hırsızlardan başka hiç kimse tarafından işletilmiyorsa mal üzerindeki denetim hakkı birinci bireye yani ilk hırsıza ait olur. 2- Mülkiyeti çalındığı anda ya da daha sonraları kullanan bireyler hırsız olmayabilir ve mülkiyeti iyi niyetle kullanabilir, fakat ne şekilde olursa olsun mülkiyetin yasal sahiplerine geri verilmesi kesinlikle zorunludur.

Geçmişte işlenen adaletsizliklerin düzeltilmesi olarak da nitelenen böylesi bir rejim ilk bakışta görüldüğü kadar kompleks bir niteliğe sahip değildir. Geçmişte bir hırsızlığa konu olan bir malın güncel sahiplerinin malı ellerinde tutabilmeleri için iki koşulun gerçekleşmiş olması gerekir: 1- Güncel sahiplerin malı çalan hırsız olmamaları. 2- Mülkiyetin yasal sahibi olan kurbanın bulunamaması. Bu iki koşul yerine getirildiği takdirde, güncel sahipler malı ellerinde tutmaya hak kazanırlar. Aksine bir kanıt ileri sürülmezse mülkiyet senedinin güvenilirliği kabul edilebilir. Geri verme problemlerinin çok sık yaşandığı toprak mülkiyeti alımlarında noterlerin yapmaya zorunlu oldukları gibi alıcı da satın aldığı mülkiyetin senedini doğrulama yükümlülüğü altındadır.

Rothbard, geçmişte yapılan adaletsizliklerin düzeltilmesinin liberal olmayan ülkelerde tarım alanında büyük reformları doğuracağını bildirir. Köylüler, üzerinde emek harcadıkları topraklara yasal yoldan sahip olabilecekken şimdiki sahipleri, toprakları hırsızlık ya da politik oyunlarla ele geçirirler. Geçmişteki adaletsizliklerin düzeltilmesi, mülkiyetin yeniden dağıtımına olanak verecek tek ilkeyi oluşturur.

Sözleşme - Sözleşmeye dayalı özgürlük bireysel hakların bir bölümünü oluşturur. Rothbard bu konuda şöyle yazar: "Mülkiyet hakkı, sözkonusu mülkiyete ilişkin sözleşmeleri bir sonuca bağlama hakkı anlamına gelir." Sözleşme, mül-

kiyet senetlerini değiştirme (değiş-tokuş etme) işleminden başka bir şey değildir. Sözleşmeye dayalı özgürlük mülkiyet hakkından doğar. Bu nedenle, doğal hukukun zorunlu yerine getirme (borçlulara borcun ödenmesini gerektiğini bildiren bir icra emri gönderme, borç ödenmediği takdirde borçlunun mallarına haciz koyup bu malları satışa çıkararak borcun ödenmesini sağlama) uygulamasına izin verdiği, uyulması mutlak sözleşmeler vardır ki bunlar taraflardan birinin işlediği kusurun (sözleşmeye uymama gibi) diğer tarafın mülkiyetini çalma anlamına geldiği sözleşmelerdir. Hukuken zorunlu sözleşmeler olabilmesi için mülkiyet senetlerinin el değiştirmesi gereklidir. Senetlerin el değiştirmesi (devredilmesi) anlamına gelen sözleşme olgusundan iki büyük sonuç çıkar: 1- Kaçakçılık suç niteliğini taşıyan bir eylemdir. Kaçakçı kendi mülkiyet senetlerinden birinin transferi sırasında (gelecekteki gelirlerine denk bir toplamın iyeliğini alacaklısına transfer eder) başkasının mülkiyet senedine sahip olur (alacaklıdan ödünç para alır). Başkasının mülkiyeti üzerinde hak elde etmek amacıyla senedinin daha önceden transfer ettiği mülkiyeti, teslim etmediği takdirde mülkiyeti çalmış konumuna düşer ve kurbanının (sözleşmeye katılan diğer taraf) mülkiyet üzerinde sahip olduğu bireysel hakkını kamulaştırmış olur. 2- Basit vaatlerin yerine getirilmesi kesinlikle zorunlu değildir. İrade (burada eylemi düşünceye uygun olarak gerçekleştirebilme yetisi anlamına gelir) bireyden bireye devredilemeyeceği için söz verme, mülkiyet senedinin transferi anlamına gelmez. Bu nedenle sosyal sözleşme taraflara hukuki açıdan zorlamada bulunmaz. Hiç kimse vermiş olduğu bir sözü yerine getirmediği için sahip olduğu maldan yoksun kalamaz. Mülkiyet senedinin peşinen transferi ile basit bir vaat arasındaki ayrım Thomas Hobbes tarafından kısa ve net bir şekilde ortaya konmuştur: "Sözkonusu fark "verdim" ya da "yarınki teslim için veriyorum" gibi net bir ifade ile "yarın vereceğim" gibi koşula bağlı bir ifade arasındaki farktır." Rothbard bu konuda şöyle bir açıklama yapar: "Verilen sözleri yerine getir-

memek ahlâksızlık olabilir fakat doğal hukuk çerçevesinde kesinlikle yasadışı değildir." Dolayısıyla basit vaatlerin yerine getirilmesini zorunlu kılmak sözkonusu olamaz.

Böylesi bir sistem, ticari işlemlerde problem yarattığında, verilen sözlere saygılı olmayı sağlamak için piyasa teminatlara başvuracaktır. Örneğin bir oyunda rol alan bir aktörün vaat ettiği gibi seyirci üzerinde iyi bir izlenim bırakmadığı durumlarda, organizatör aktörden oyun öncesi belirlenmiş teminat parasını ödemesini talep edecektir. Sözkonusu işlem basit bir vaatten de öte, mülkiyet senetlerinin değiştirilmesi ve devredilebilir malların devredilmesi gibi bir durum gündeme geldiği için (hizmet karşılığında para) sözleşme niteliğinde olup zorunludur. Aktörün, karşılığında sergilemeyi üzerine aldığı oyun için X frank alacağını bildiren bir belgeye hakkı vardır. Buna karşılık, sözleşmede belirlenmiş yükümlülüğü yerine getiremediği takdirde oyun organizatörüne Y franklık bir teminat parası ödemeye zorunludur.

Başkasına Yardım - Doğal hukuk, herkes için eşit ve dokunulmaz bireysel hakları tanımlar. Haklar, bireyin vücudu ile emeği sonucu kişiliğine kattığı her şeyi koruyan bölgeyi sınırlandırır. Bireylerin çeşitli konularda birbirlerine hak iddia etmeleri, bireysel haklar kapsamında olamaz. Örnek olarak, kimi bireylerin çalışma hakkı diğer bireylere kendileri için iş imkânları üretme zorunluluğunu empoze eder. Doğal hukuk tek bir negatif zorunluluk içerir: bireyi, özgürlüğünden faydalanarak birtakım girişimlere zorlanmamak. Bu cümleden de anlaşıldığı gibi, başkasına yardım yasal bir yükümlülük değildir. Bireyi, başkasının hizmetinde çalışmak için sahip olduklarını ve emeğini kullanmaya zorlayan böylesi bir yükümlülük bireysel hakları çiğner. Bu askerlik ya da kölelik olabilir. Hiç kimse birinin açlıktan ölmesini engellemeye ya da onu saldırılara karşı korumaya yasal olarak zorunlu değildir. Hukuk ile ahlâk arasındaki ayrımın da gerektirdiği gibi cezai durumlar dışındaki kimi durumlarda, bireyin geleceği için kendini sigortalamaması töre kuralla-

rına aykırıdır.

Rothbard, çocukların dünyasına girerek bu konudaki düşüncelerini biraz daha açar. Bir çocuğa saldırmak, kaçınılmaz bir şekilde suç niteliğini taşır. Bununla birlikte çocuk doğurmayı ya da beslemeyi reddetmek çocuk haklarına saldırı anlamına gelmez. Aileler çocuklarına karşı toplumsal hayatta bireylerin yerine getirmek zorunda oldukları yükümlülüğü taşır: bireyi, özgürlüğünden faydalanarak birtakım girişimlere zorlamamak. Rothbard'ın düşüncesine göre kürtaj ancak şu şekilde doğrulanabilir. Bir kadın geçmişte gebe kalmak istediğini ve şu anda isteğini gerçekleştirip içinde beslediği fetüsü canlı bir varlık olduğu için, nasıl bir misafiri evinden kovabiliyorsa o anda istenmeyen canlıyı da vücudundan kovabilir. Böyle bir tutum erdemli olmayabilir, fakat doğal hukuk çerçevesinde, ailelerin yeni doğan bir çocuğa bakıp onu beslemeyi reddetmeleri tamamıyla yasaldır. Rothbard bu konuda şöyle söyler: "Bu ilkenin ilk bakışta anlaşılan acımasızlığı, bebeklerinden kurtulmak isteyen kadınların, çocuklarını yetiştirme haklarını çocuk sahibi olmak isteyen kadınlara satmalarını sağlayan bir serbest pazar tarafından giderilecektir." Sadece çocuklara yönelik agressif ve saldırgan davranışlar yasa dışıdır. Çocuk, haklarını kullanmaya karar verdiği andan itibaren, onların mutlak sahibi olur. Örneğin, bir çocuk evi terk etmeye karar verdiği andan itibaren evden ayrılma hakkına sahip olur."

Rothbard'ın düşüncesine göre hukuk, bireyin yasal mülkiyetine dayanır buna karşılık ahlâk yaşamın korunmunu temel alan doğal kanundan köken alır. Hukuk ile ahlâk arasındaki ayrıma ilişkin olarak bu düşünce, bir davranışın aynı anda ahlâki ve cezai nitelikler taşıyabildiği anlamına gelmez. Böylesi bir tutarsızlık, günlük hayatta zorunlu olarak benimsenen ahlâki prensiplerin sert bir biçimde uygulandığı olağanüstü durumlarda gündeme gelir. Deniz kazasına uğrayan birey, mal sahibinin girişi yasakladığı sandala binip hayatını kurtararak ahlâki bir durum sergiler, fakat aynı anda karşı tarafın mülkiyet hakkına saldırmış olur.

Devletin Töredişilığı - Herhangi bir bireyi başka birinin lehine davranmaya zorlamak yasal değildir. Sözkonusu yasadışı zorlamadan Devletin yeniden dağıtım konusunda yaptığı haksızlık doğar. Rothbard bu konuda şöyle yazar: "Vergi, basit ve net bir hırsızlıktır." Devletin sosyal işlevi bireysel haklarla bağdaşmaz. Buna ek olarak Devlet, kamuyu koruma adı altında bireylerden zorla vergi alarak kendini finanse eder. Rothbard şöyle devam eder: "Vergi almak yoluyla geçimini sağlayan Devlet cezai bir kuruluştur."

Devlet, zorla vergi alarak kazancını arttırmanın da ötesinde kendi doğasından kaynaklanan bir kusurunu açığa vurur: "Belli bir bölge üzerinde son kararı verme yetkinliğinin tekelini ele geçirir." Devletin bu tutumu, bireylerin haklarını çiğnemeye yönelik cezai eylemlerinin ikinci bir örneğidir. Toprak üzerindeki egemenliğini bir hak olarak gören Devlet, burada yaşayan bireylerin yasal mülkiyetleri dahilinde istediklerini yapabilme hakkını inkâr eder. Doğal hukuk çerçevesinde barıştan yana birey gerçek söz sahibidir. Bireylerin yasal mülkiyetleri üzerinde uyguladığı denetimi hak olarak iddia eden Devlet, bu davranışıyla barıştan yana bireyin özgür iradesine zarar verir.

Her birey, kendi onayı olmaksızın yürürlükten kaldırılamayan mutlak haklara sahiptir. Devletin tekelci ve malcı bütün tutumlarının zorlayıcı ve cezai niteliklerini kamuya yarısıtabilmek için tek bir bireyin sosyal sözleşmeyi onaylamayı reddetmesi ya da tek bir anarşistin Devlet egemenliğini reddetmesi gereklidir. Rothbard'ın da her fırsatta tekrar ettiği gibi "böyle bir mücadele verebilecek en azından bir tek anarşist yaşıyordur."

Devlet kadar baskıcı bir kuruluşu anayasaya uygun bir hale getirmeyi talep etmek aldatıcıdır. Bireysel hakları çiğneyen Devlet kesinlikle yürürlükten kaldırılmalıdır. Rothbard şöyle devam eder: "Ahlâki açıdan hiç kimse Devlet düzenine boyun eğmeye zorunlu değildir." Devlet düzenini ortadan kaldırmaya yönelik yapılan her hareket yasaldır. Bununla birlikte, hiç kimse ahlâki yönden Devlet'e karşı mücadele

etmeye zorlanamaz. Devlet tekelinin kaldırılması, cezai nitelikler taşıyan davranışların azalmasını beraberinde getirir.

Murray Rothbard'ın anarko-kapitalist teori kapsamında Devlet, doğasından kaynaklanan zorlayıcı uygulamalar gereği bireyin mutlak haklarına saldırdığı için tamamıyla töredışı ve cezai nitelikler taşır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
SOYGUNCU DEVLET TEORİSİ - LYSANDER SPOONER

Rothbard'ın Devlet üzerine yaptığı değerlendirme, anarko-kapitalizm ile bireyci anarşizmin sağlam düşüncesini biçimlendirir. Sözkonusu düşünce, çağdaş anlamda, eski bireyci anarşistlerden daha fazla anarko-kapitalizmi savunan Amerikalı hukuk adamı Lysander Spooner tarafından doruk noktasına getirilmiştir.

Hukuk Bilimi - Hukuk "doğal prensip"ten, kaçınılmaz doğal kanundan köken alır. Haksızlık ve suçun olmadığını, hakkın hiçbir anlam içermeyen bir kelime olduğunu, hakkı meydana getiren kavramın güç olduğunu, suça kurban gidenlerin şikâyet edecek hiçbir şeyleri olmadığını, yaşam boyu süren savaşların insan ırkının kaçınılmaz yazgısı olduğunu bildiren hiçbir hukuki ilke yoktur. Böyle bir hukuki ilke varolsaydı, matematik kuralları ya da ağırlık merkezi ilkesi gibi doğal ve sabit kalacaktı. Hukuk, keyfi yönetimlerin uyguladığı bütün kararların tersine, insan ilişkilerini yönetmek yükümlülüğü altında olan doğal kanun ile özdeş anlamlar taşır. Spooner bu konuda şunları söyler: "Bir hukuki prensip varolduğu takdirde, diğer bütün bilimsel prensipler gibi doğal, benimsenebilir ve uygulanabilir nitelikler taşımalıdır." Doğal kanun ya da hukuk, mantığa uygun kavramlardır. Diğer bütün bilim dallarında olduğu gibi hukuk üzerinde de çalışmalı ve onu en ince ayrıntılarına kadar öğrenmeliyiz. Spooner'e göre hukuk üzerinde çalışmak, "ortak düşünceler tarafından kolaylıkla kavranabilen basit ve net bir kavramdır." Sıradan bir beynin sezgi yoluyla kavrayabildiği birkaç temel ilke üzerine kurulu bir kavramdır. Dünya-

nın her yerinde hemen hemen herkes, adaleti oluşturanlarla aynı kavrama yeteneğine sahiptir. Hâkimler de hukuka aykırı ilkeleri kabul etmedikleri ölçüde hukuku tanıyacak ve benimseyeceklerdir.

Adalet ya da doğal-kanun, bireyler arasında barış ortamı oluşturabilmek için gerekli, mülkiyet kavramını içeren doğal haklar anlamına gelir. Her birey, doğduğu andan itibaren sahip olduğu haklar aracılığıyla hukuki prensipleri tanır. Hukuk bilimi, bütün hakların bilimidir. "Bireyler birbirlerinin haklarına saygı duymadan toplum içinde yaşayamayacaklarını saptarlar." Spooner hukuk bilimi hakkında şunları yazar: "Bireyin kişiliği ve mülkiyeti içinde yer alan yaşama, özgürlük ve mutluluğu arama haklarının bütününün bilimine hukuk denir." Barış içinde yaşamanın yolu, adli prensipleri benimseyerek hareket etmekten geçer. Sözkonusu hareketler, borçlarını zamanında ödemeyi, herhangi bir bireye verdiği zararı karşılamayı, hırsızlık ya da cinayet işlememeyi, bireye ya da mülkiyetine zarar vermeye yönelik saldırılarda bulunmamayı içerir.

Hukuki çerçevede yer alan yasal yükümlülüklerin bireye baskı yoluyla benimsetilmesi ahlâki yönden kabul edilebilir bir uygulamadır. Bununla birlikte, kabul etme ya da etmeme konusunda karar verme yetkisinin sadece bireye ait olduğu ve hiç kimseye zorla empoze edilemeyen ahlâki yükümlülükler vardır: yoksullara yardım etmek ve eğitimsiz insanları eğitmek gibi. Hukuk ahlâktan köken almasına rağmen ahlâkın bir alt grubunu oluşturur, çünkü birçok alanda ahlâk hukuku aşar. Ahlâki yönden geçerliliğini koruyan birçok prensip hukuken zorunlu değildir. Bireye ve mülkiyetine saygı hukuki çerçevede yasal olarak zorunlu tek prensiptir.

Bütün insanlar kendi haklarını savunabilir, adaletsizliğe karşı mücadele edebilir, kendilerine ya da çevresindekilere verilen zararları düzeltebilir. İnsanların, içinde yaşadıkları toplumda adaleti sağlayabilmek ve suçlulara karşı korunabilmek için kendi aralarında birleşmeleri istenilen bir şeydir. Spooner bu konuda şöyle devam eder: " Bu tür birleşmeler

bireylerin kendi özgür iradeleriyle kurulduğu ölçüde talep edilir ve bir anlam kazanırlar." Adalet sözkonusu olsa bile, hiç kimse belli bir yerde hizmet vermeye zorunlu değildir. Haklarını korumak için, birey özel dostlarına ve kendisine bağlı olmayı tercih edebilir. Böyle bir durumda korunmak amacıyla kurulmuş hiçbir birleşmeye katılınama hakkı vardır. "Birey, istediği takdirde, korunmayı piyasadan talep etme konusunda yetki sahibi olabilir ve bireyin isteğinin tersine, onu korumak amacıyla sözkonusu yetkiyi zorla ele geçirmeye hiç kimsenin hakkı yoktur."

Spooner, kendi kişiliğini karakterize eden değişmez mantığı aracılığıyla Devletçi hukukun yasadışılığını ortaya koyar. Spooner düşüncelerini şöyle sonuçlandırır: "Doğal adalet olmadığı takdirde hiçbir eylem haksız ya da onursuz olamaz ve Devlet tarafından yasaklanamaz. Dolayısıyla, tutuklamalar ya da suçluların cezalandırılması gibi uygulamalar aracılığıyla Devlet, kendini doğrulayamaz. Buna karşılık, doğal adalet varolduğu takdirde, doğal adaletin yerini alan Devletçi hukuk müdahaleci, baskıcı, saçma ve cezai nitelikler taşıyan bir düzen olarak gündeme gelirdi."

Sosyal Sözleşmenin Varolamayışı - Spooner "Devlet, sosyal sözleşmenin ürünüdür" teorisine karşı çıkar. Bu konuda şöyle yazar: "Mantık ile hukukun genel ilkeleri gereği Amerika Birleşik Devletleri'nin hiçbir otoritesi olamaz ve hiç kimseyi yükümlülük altına sokamaz." Sadece kendi kuruluşunun resmen ilân edildiği dönemlerde yaşayan yetişkin Amerikalı'ları yükümlülük altına sokabilirdi. ABD kuruluşu, herhangi bir sözleşmenin onaylandığını bildiren imza atmak gibi bir eylemi bile gerçekleştirmeyen çok az sayıdaki milletvekili tarafından oylamayla kabul edilmiştir. Dönemin Amerikalı'larının büyük çoğunluğu Devletin kuruluşu için sözleşmeye dayalı onaylarını vermiş olsalardı dahi bir açıklık elde edilemezdi. Spooner şöyle devam ediyor: "ABD, kuruluşu için imza atmayan günümüz aydınlarını yükümlülük altına sokamaz, çünkü bir sözleşme gelecek kuşaklara birtakım zorunluluklar yükleyemez."

ABD kuruluşunun doğurduğu yükümlülükleri kent insanının özgür iradesi ile üzerine aldığı düşünülürse, baskının nereden geldiğini gösterebilecek hiçbir açıklık varolamaz. Devlet tarafından düzenlenen oylamalara katılan bireylerin oyları gizli tutulur. Bunun nedeni oy verenlerin, oy vermeyenleri mülkiyetlerinden ve özgürlüklerinden yoksun bırakmalarını engelleyebilmektir. Oylar gizli tutulduğu takdirde kimin hangi oyu verdiği bilinmediği için hiç kimse mülkiyetinden ve özgürlüğünden yoksun bırakılamaz. Vergilerin ödenmesinin, kuruluşu dolaylı yoldan kabul etme anlamına geldiği düşüncesine gelince, vergilerin bireylere baskı yoluyla empoze edildiğini unutmamak gerekir.

Yönetim görevlileri, adli yönden, herhangi bir konuda yetki sahibi kimseler değildir. Hiç kimse, kendi kişiliği üzerinde sahip olduğu yetkiyi, oyla seçilenler de dahil olmak üzere hiç kimseye devredemez, çünkü böyle bir tutum hiçbir bireyin kesinlikle kabul etmediği köle olarak satılma ile aynı anlama gelir. Milletvekilleri gizli oylamada, oy verenleri tanıtacaklarını ileri süren bireylerin hareketlerinden sorumlu olmayı reddeden ve adları bilinmeyen seçmenler tarafından seçilmiştir. Gizli seçmenler grubuna girmeyi sağlayan oyu, herhangi birinin kullanarak girmesi, hukuku, özgürlüğü ve eşitliği benimseyeceklerini ileri süren soyguncu grubu doğrulamayan ve haklı olmadığını kanıtlayan bir harekettir. Gizli oylamanın gizemi gereği adları bilinmeyen seçmenlerin oluşturduğu gruba dahil hiç kimse kendini bireysel olarak tanıtamaz. Spooner açıklamalarını şöyle sonuçlandırır: "... bizlerin de sahip olduğu görünür ve ortada olan tek yönetim, hırsızlık ve cinayetlerini kamufle etmek için ABD halkı adı altında ortaya çıkan ve ABD halkını oluşturmak bahanesiyle burada bulunan her birey ile mülkiyetini egemenlikleri altına alma ve denetleme hakkını ilân eden, kendilerini bu soyguncu ve kıyıcı grubun temsilcileri ya da görevlileri olarak tanıtan insanlardan oluşmuştur."

Kıyım ve Soyguncular Grubu - Spooner'in Devlet anlayışı sınıf Devleti teorisinden köken alır. Bu teoriye göre, Devlet'in

yasama yetkisinin temel amacı "bir sınıf insanı bir başka sınıf insanın hizmetinde çalıştırmak ve o sınıfın egemenliği altına sokmaktır." Devlet güçlülerin güçsüzler üzerinde kurduğu egemenliğin bir aracıdır. Ülkede bulunan çok az zenginliğin bir avuç hırsız ve köleci sınıfın elinde olmasının nedeni sınıf Devletinin egemenliğidir. Spooner Devlet konusundaki görüşlerini şöyle özetler: "Bugünün ve dünün toplumlarındaki bütün büyük yöneticiler insan kardeşlerini soymak, kendi egemenliği altına almak ve bir köle gibi boyun eğdirmek amacı ile birleşen kıyıcı ve soyguncular grubunu oluşturmuşlardır. Kanunları ise, ortaklıklarını ellerinde tutmak, ortaklıkları dışındaki bireyleri soymak, bir köle gibi kendilerine bağlamak amacıyla birlikte hareket etmek için kullandıkları, gerçekleştirdikleri her soygundan kendilerine düşen payı sağlamak için bir sonuca bağlamayı gerekli gördükleri anlaşmaları temsil eder. Bütün bu kanunlar, soyguncu, vurguncu ve kaçakçıların kendi aralarında bir sonuca bağlamayı yararlı gördükleri anlaşmalardan daha fazla yükümlülük empoze etmezler."

Kamu yoklamalarında da değişen hiçbir şey yoktur. Spooner bu konuyu şöyle açıklar: "Bu tip yoklamalarda bireyin köleden hiçbir farkı kalmaz. Sözkonusu yoklama ile bireye, yıllar boyu kendini yönetecek bir insanı seçme olanağı verilir." Gizli oylama, gizli bir yönetimi doğurur, gizli bir yönetim de soyguncu ve kıyıcıların yasadışı grubudur.

Referans olarak anayasayı gösteren bir yönetim kıyıcı ve soyguncuların yasadışı grubundan başka bir şey değildir. Bir soyguncu bir efendi ile aynı düzeydedir, çünkü Devlet gibi "Paran ya da hayatın" diye bağırdığında insancıllığın ve yasallığın temsilcisi olduğunu ileri sürecek kadar yalanını büyütmez. Sıradan bir hırsız karşısındakinin mülkiyetine ve haklarına saldırdıktan sonra onu rahat bırakır, davranışlarıyla tedirgin etmeye devam etmez ve yaşam boyu bir tutsaklık altına sokmaz. Bireylerin ceplerindeki parayı koruyabilmek için soygunculara olduğu gibi Devlet görevlilerine karşı da savaşmaya hakları vardır.

Spooner Devletçilik görüşünü destekleyen gerçek dışı düşüncelere karşı çıkar:

"Sözde büyükelçilerimizin, cumhurbaşkanı, başbakan ve senatörlerimizin birlikte anlaşmalar yaptıklarını ileri sürdükleri ulusların herbiri bizim ulusumuz kadar mittir (hayal ürünü). Mantık ile hukukun genel ilkeleri gereği uluslar varolamaz."

Spooner'in düşüncesine göre bireyler sadece sözleşmeler aracılığıyla sınırlandırdıkları haklara sahiptir ve Devlet bir sözleşme üzerine kurulu olmadığına göre bireysel hakları kısıtlayamaz. Devlet bir sözleşme ürünü olmadığı için mafyadan daha yasal bir kuruluş olamaz.

ÜÇÜNCÜ KISIM
ELEŞTİRİ VE TARTIŞMALAR

DOKUZUNCU BÖLÜM
LİBERAL ELEŞTİRİLER VE ANARKO-KAPİTALİST YANITLAR

Anarko -kapitalizm öğretisi üzerine yapılan liberal eleştirilerin temelini anarko-kapitalizmin özgürlük üzerine kurulu bir öğreti olmasına rağmen birey ile mülkiyetinin korunumunu sağlayamayacağı düşüncesi oluşturur.

Kendiliğinden Düzen - İlk eleştiri, teorilerinin anarşizme kadar yaygınlaştırılabileceğini reddeden "kendiliğinden düzen" düşüncesinin savunucularından gelir. Sosyal otoregülasyon (kendi kendini düzenleme) bireyler tarafından anlaşılsaydı, otoregülasyonun otoregülasyonu gündeme gelmezdi. Tamamıyla kendiliğinden bir düzenin kendi yıkımı ile sonuçlanacağı düşüncesi olası değil midir? Organize politik yetkinliğin olmadığı toplumlarda düzeni sağlayan tek güç halkın sosyal baskılarından köken alır. Hayek'in büyük toplumunun sınırlarına erişebilmek için anarko-kapitalizm halkla ilgili karşısavı içine düşecektir.

Tamamıyla otoregülatör bir sosyal sistemin uygulanmasında karşılaşılan zorluklar, güvenlikten yoksun bir rejimin dayanıksızlığı ile ilgilidir. Çoğunlukla aşırıya kaçan anlaşmazlıklar kişisel çıkar mekanizmalarına yanıt veremezler. Mücadele etme ve hassasiyet içgüdülerinin de etkisiyle uyuşmazlık içinde olan taraflar tek tehlikeli sonuç olan sivil savaşı çözüm olarak kabul ederler.

Kamu malları ne kadar yadsınsa da, yabancı Devletlere karşı korunma büyük bir problemi gündeme getirir. Yaşamının son dönemlerinde Molinari'yi özel güvenlik teorisini tekrar gözden geçirmeye iten neden kamu mallarının kanıtıdır. David Friedman ulusal savunmanın potansiyel tüke-

ticilerinin çok sayıda olması nedeniyle şartlı sözleşme gibi özelleştirmenin sözleşmeye dayalı mekanizmalarının kullanımda zorluk çıkardıklarını kabul eder. Girişimci, ulusal savunmaya herhangi bir yararı dokunmayan bireylere (barıştan yana olanlar gibi) şartlı sözleşme önerisi yapmamaya özen göstermeli ve sözleşmeye katılan diğer her bireyden, talep edilen fiyatı bireyin vermeyi tercih ettiği miktara paralel kılmak amacıyla büyük bir katılım gerçekleştirmelidir. Buna ek olarak ulusal savunma sektörünün çok sayıdaki müşterilerinden birinin reddi girişimciyi, daha önceki tarihte imzalamayı kabul eden n-1 sayıdaki bireye yeni bir şartlı sözleşme önerisi yapmaya iter, geri kalan n-1 birey arasında 2. sözleşmeye karşı aynı tepkiyi gösterecek biri mutlaka bulunacaktır, 3. öneriden sonra da aynı tepkiyi dile getiren en azından bir kişi çıkar ve bu böyle sürüp gider. Bunun sonucu olarak şartlı sözleşme başarısızlığa uğramaya mahkûmdur. Başka bir deyişle böylesi bir kısır döngünün sonucunda yasadışı geçiş eğilimi ortadan kaldırılamayacak ve sözleşme işlem bedelleri çok yükselecektir. David Friedman konuyu şöyle açıklar: "Gerektiğinde Devletin bu son kalıntısını ortadan kaldırmayı denemeyeceğim. Vergi ödemeyi tercih etmiyorum, buna rağmen böyle bir gereklilik sözkonusu olduğunda vergilerimi Moskova yerine Washington'da ödemeyi tercih ederim, çünkü Washington'da vergi oranı çok daha düşük. Devleti cezai bir kuruluş olarak görmeye devam edeceğim ama kendi ülkesinin köylerini periyodik olarak yağmalamasına karşın daha açgözlü diğer soyguncuları uzaklaştırmayı başaran soyguncu çetesi benzeri bir kuruluşu hayat şartlarının geçici bir süreliğine yararlı kıldığını unutmayacağım. Hiçbir Devletten yana değilim fakat alternatif Devletlerden biri çok daha kötü bir yapılanmaya sahip ise diğerini hoş görebilirim. Bu arada savunma işlerini kendi yükümlülüğü altına alabilecek kuruluşları geliştirmek amacıyla kendi tarafımdan gerekli olan her şeyi yapmaya hazırım."

Rothbard ise bu konuda yöneltilen eleştirilere şöyle yanıt

verir: "Sonuç olarak gerçekleşebilecek en kötü olasılığın yaşadığımız güncel durum olan Devlete dönüş olacağı için anarşik sistemi denemekle kaybedecek hiçbir şeyimizin olmayacağını savunuyorum." Rothbard bu cümlesinde bazı Devletlerin diğerlerine göre çok daha kötü bir yapılanmaya sahip olduklarını unutuyor.

Kendiliğinden düzenin Ortodoks savunucularına göre kendiliğinden düzenin ürünü olan liberal Devlet, sözkonusu düzenin işleyişinin temel koşullarını gerçekleştirebilmek için kaçınılmazdır.

Etik Eleştiriler - Anarko-kapitalist toplumlarda bireysel haklar -özellikle çocuk hakları- çiğnenir ve buna hiç kimse müdahale edemez. Oysa Rothbard'ın da inandığı "bireysel haklar öznel olmayan (non subjectif) değerlerin, öznel tercihler alanını aşan nesnel gerçekliklerin ve özgür iradenin bir parçasını oluşturur" düşüncesi doğru olduğu takdirde, bireysel hakların bireylere baskı yoluyla yasal olarak empoze edilen minimal değerleri temsil ettikleri görüşü benimsenebilir.

Liberal düşüncenin savunucularından Peter Schwartz anarko-kapitalizmin liberalizme yakın olmaktan çok anti-Devletçi bir öğreti olduğunu düşünür. Schwartz'ın düşüncesine göre liberaller (Schwartz burada radikal liberaller yani anarko-kapitalistlerden bahsediyor) sadece DEVLET düzeninden nefret ederler, bunun dışında özgürlüğe hiçbir şekilde değer vermezler. Özgürlüğü korumak ile Devlet düzenini yıkmak arasında bir seçim yapmaları gerektiği takdirde her zaman ikinci alternatifi tercih ederler. Bununla birlikte Schwartz anarko-kapitalistleri "Ulusal Kurtuluş"u herhangi bir savaş ile desteklemelerinden, Kuzey Vietnam gerillası için Güney Vietnam ve Amerika Devleti'ne karşı cephe almalarından, CIA'nin ortadan kaldırılmasını önermelerinden dolayı şiddetle eleştirir.

Anarko-kapitailstler Spooner'in ünlü ikilemini benimserler: ya hukuk yoktur ve baskı üzerine kurulu Devlet yasadışı bir nitelik kazanır ya da hukuk vardır ve baskı üzerine

kurulu Devlet zorba konumuna düşer. Buna karşın Ortodoks liberalleri için üçüncü bir alternatif daha vardır: Devletin koyduğu kanunların işleyişi, bireysel özgürlük ile hukukun temel etik değerini açıklamak, doğrulamak ve benimsetmekten ibarettir.

Sözleşmeci Eleştiri - Liberal sosyal sözleşme yandaşları da anarko-kapitalizme belli noktalarda karşı gelirler. Sözleşme taraftarlarının düşüncesine göre birey haklarını korumak amacıyla Devleti oluşturan bir toplu sözleşmeyi onayladığını imzalar ve böylelikle kendi çıkarını sağlama almış olur. Liberal Devlet, dolaylı bir sözleşmenin ürünüdür. Anarko-kapitalistler, sözleşme yanlısı liberallerin bu düşüncesine karşı çıkan herhangi bir bireyin sözkonusu sözleşmeyi benimsediğine dair hiçbir kanıtın olmadığını ileri sürer. Anarko-kapitalistlerin itirazlarına karşılık sözleşme yanlısı liberal teorisyenler göç etme özgürlüğünün devamlı bir kamuoyu yoklaması gerektirdiğini ileri sürerler: Fransa'da kalmanız, sözleşmenin sağladığı olanakların verdiği zararları telâfi etmenin yanında, size birçok alanda yararlı olduğu izlenimini uyandırır. Buna karşılık anarko-kapitalist, sözkonusu sözleşmenin hiçbir normatif değeri olmayan ve Doğal Düzene egemen olacak eğitimsiz yöneticilerin zayıflara zorla ödeteceği bedelin oluşumuna neden olan sürgün tehdidi altında bireye imzalatıldığını ileri sürer. Buna karşılık sözleşme yanlısı liberaller savunmalarını daha farklı bir yoldan yapmayı denerler: liberal sosyal sözleşme, seçim yapma özgürlüğü olan ve yasal haklarıyla donatılmış bireylerin katılımıyla bir sonuca bağlanır.

Devletin sözleşmeci savunusu, sözleşme öncesi haklar sorunu ile kendi mülkiyetini Devletin yargılama yetkisinden bağımsız tutmak isteyen, içinde yaşadığı ortamı terk edip doğal düzene dönmek isteyen anarşistin yaratacağı sorunları çözümleyemediği için birtakım eksiklikleri olan bir savunudur. Bununla birlikte, sözkonusu savunu, kısmen Devleti temsil eden koruma birliğinin tarafların onayıyla kabul edilen içeriğini ve bireysel haklar ile bunların korunumunu

sağlayan konvansiyonel kuruluşların önemini ortaya koyar.

Nozick'in Minimal Devleti - Liberal düşünceye göre, anarko-kapitalizm öğretisine yöneltilen kendiliğindenci ve sözleşmeci eleştirilerin eksikliği minimal Devlet olgusuna yeterli önemi vermemelerinden kaynaklanır. Öte yandan, oybirliğini sağlama düşleri gerçekleşmediğinden minimal Devlet daha kendisine oy vermeyen çok az sayıdaki anarko-kapitalistin haklarını çiğner. Nozick, anarko-kapitalizm öğretisine yönelik yaptığı eleştiri ile bu ikilemi çözmeyi amaçlar. Anarşist-liberal düşünceye göre, Robert Nozick, minimal Devletin yasal bir nitelik taşadığını, mutlak bireysel hakların korunumu için gerekli olduğunu ve koruma işlemini gerçekleştirirken haklara hiçbir şekilde zarar vermediğini savunur.

Nozick'in düşüncesine göre Devletin varlığı iki koşulun gerçekleşmesine bağlıdır: 1- Belli bir bölge dahilinde yetki sahibi olduğunu bildiren belge üzerinde "facto" tekelini elde etmek. 2- Sözkonusu bölge içinde oturan bütün bireylerin korunumunu sağlayacak bir sistem geliştirmek. Birinci koşul ya da "facto tekeli" ultraminimal Devleti temsil eder. Birinci koşulun gerçekleşmesine bağlı olan ikinci koşul ya da "bireylerin korunumu" ise minimal Devleti tanımlar.

Locke'un tanımladığı doğal düzen çerçevesinde herkes yasal olarak çevresindekilere benimsetebildiği ve savunabildiği bireysel haklara sahiptir. Bireysel hakları çiğneyen suçlulara yaptırım uygulamak (zararın tazminatı ve ceza gibi) ve saldırıları engellemek için bireyin özgür iradesi ile gücünü kullanabilme hakkı vardır. Buna ek olarak, bireyler koruma dernekleri çatısı altında birleşmeyi tercih ederler. İşbölümü ile uzmanlaşmanın beraberinde getirdiği olanakları gördükten sonra birçok dernek profesyonel koruyuculara iş verecek. Girişimciler, profesyonel güvenlik acentaları kuracaklar. Sözkonusu acentalar kendi aralarındaki anlaşmazlıkları en alt düzeye indirmeyi deneyecekler ve böylelikle hâkime başvurma süreci başlayacak. Murray Rothbard, David Friedman, Morris-Linda Tannehill, çeşitli güvenlik

sistemlerinden kurulu bir pazarın gelişim aşamalarını daha önceden açıklamışlardır.

Nozick'in güvenlik konusunda ileri sürdüğü düşünceler iki yönden farklılık gösterir: 1- Güvenlik doğal tekeli temsil eder. 2- Devlet aşamalı ekonomi geçirir. Aldıkları önlemlere rağmen koruma acentaları anlaşmazlık içinde olacaklardır. Bu anlaşmazlıklar üç şekilde sonuçlanır: 1- Sürekli olarak belli bir acenta anlaşmazlıklardan galip çıkar ve bu konumda müşterilerini daha başarılı olduğunu kanıtlayan galip üreticiye devretmeleri diğer acentaların lehine olur. 2- Her biri kendi bölgesinde başarılı olmak suretiyle birçok acenta anlaşmazlıklardan galip çıkar ve başarıyla korunan her bölgede ikâmet eden bireylerin müşteriliği sözkonusu galibiyetin zaferi olur. 3- Aynı bölge üzerinde eşdeğer güce sahip birçok acenta anlaşmazlıklardan sırayla galip çıkar. Böyle bir konumda maliyetlerini düşürmek amacıyla kendilerini bir çeşit federalizme götürecek olan hâkimlik prosedürü üzerinde bir anlaşmaya varmak kendi lehlerine olur. Her ne şekilde olursa olsun güvenliğin uzman ve uzlaşmasız doğası nedeniyle sözkonusu üç olasılık da ya bir egemen acenta ya da bir bölge üzerinde yetki sahibi federasyon niteliğindeki "doğal facto tekeli" ile sonuçlanacaktır.

Egemen koruma acentasının onayı olmaksızın hiç kimse özgür iradesi ya da gücünü kullanamaz. Egemen acenta, hiçbir bireyin haklarını çiğnemeksizin görünmeyen el süreci sonucunda oluşan ultraminimal Devlet ile aynı nitelikleri taşır. Dolayısıyla Locke'un düşüncelerinin tersine Devleti oluşturmak için herhangi bir sözleşmeye gereksinim yoktur.

Bireyin onayı olmaksızın korunan bölgesinin ihlâli ya yasaklanır ya da ihlâlcinin, mülkiyeti ihlâl edilen bireye zarar bedeli ödemesi kaydıyla izin verilir. Bireysel hakları ihlâl etmenin yasak olduğu durumlarda suçlu (herhangi birinin mülkiyetini çalan ya da bizzat kişiliğine saldıran) kurbanına verdiği zararın bedelini ödemenin de ötesinde ceza çekecektir. Bireysel haklar bölgesine giriş hakkını bir başkasına

devretmek ya da satmak konusunda karar verme yetkisinin sadece hak sahibi bireye ait olduğu düşünülürse, ihlâl etme bedelinin eylemden önce yapılacak bir görüşme aracılığıyla belirlenmesi gerektiği sonucuna varılır.

Bireysel haklar kavramına bağlı birtakım nedenlerden dolayı, zararın bedeli eylemden sonra ödense bile böylesi ihlâllere kesinlikle izin verilmemelidir. İnsanlara, birbirlerinin haklarını kendi istekleri dışında kullanma olanağını vermek -hakları ihlâl edilen bireyin uğradığı zararın bedeli verilse bile- Kant'ın "Kesin Buyruk"una* açıkça bir saldırıdır. Bununla birlikte, bazı özel durumlar bireyler arasında, uğradıkları zararın bedelini alamayacakları kaygısını yaratır. Ölüm ya da küçük düşürülme gibi özel durumları kapsayan bireysel hakların ihlâli, kurbanı, zarara uğramadan önceki durumuna kavuşturabilecek hiçbir bedel ile telâfi edilemez. Verdiği zararı tam olarak karşılayabilen bir bedel sözkonusu olduğu takdirde ihlâlcinin bu bedeli ödeyeceği nasıl bilinebilir? Gerçek anlamda, değiştirmenin beraberinde getirdiği bütün avantajları ihlâlcinin önüne koyan, bireysel haklar kavramıyla hiçbir noktada bağdaşmayan eksik-zarar bedeli uygulaması yeterli olmayacaktır. Bireysel hakların ihlâlini karşılayabilecek tek uygulama "piyasa zarar bedeli", yani bütün haklarının işleyişini devretmesi için ikna edildiğinde kurbanın kabul edeceği miktardır. Piyasa değerinde zarar bedeli, iki taraf arasında yapılacak bir ön görüşme aracılığıyla belirlenebilir, aksi takdirde eylemden sonra belirlenmesi imkânsızdır. Sonuç olarak, ihlâllerin yasaklanması bireysel hakların dokunulmazlığı kavramıyla bir bütündür. Kurbanın uğradığı zararın bedeli ödemeden bireysel hakları ihlâl etmek kesinlikle yasaklanmalıdır.

Nozick'in düşüncesine göre, zarar bedelini eylemden sonra ödemek koşuluyla, bireysel hakların ihlâli kavramının doğrulanabildiği bazı özel durumlar vardır. Bu gibi durum-

(*) Kesin Buyruk: En geniş yüklemi kapsayan ve ödev olan buyruk. Kant'ın törebiliminde ileri sürdüğü bir deyimdir.

lar, bir yandan kaygı ve risk faktörleri, öte yandan verimsiz değiştirmeler aracılığıyla özellik kazanır. Şüpheli saldırı gibi kimi riskli eylemler, ihlâl kurbanı olmadıkları halde kendilerine saldırılacağı korkusunu duyan bireyler arasında, bir şekilde zarara uğradıklarında zarar bedelinin ödenmeyeceği kaygısını doğurur. Kimi durumlarda, ihlâl kurbanı bireyin saldırıya uğramadan önceki nötr konumuna geri gelmesi, yeni hiçbir avantaj kazanmaması ve sadece yasaklamanın yol açtığı zararların bedelini elde etmesi yasak olacaktır. Verimsiz değiştirmeler, riskli ve kaygı verici hareketler Nozick'in sözünü ettiği özel durumun konusunu oluştururlar.

Sözkonusu hareketler ile verimsiz değiştirmelerin yasaklanması suretiyle bireysel hakların ihlâli yasal hale getirilebilir. Dolayısıyla yasaklamak yasallaşır. Doğal hukuk çerçevesinde yasaklamanın yasaklanması tek çözüm değildir. Bununla birlikte, yasaklamanın beraberinde getirdiği olanaklardan faydalanan bireyler, aynı nedenden dolayı zarar gören bireylerin gördükleri zararı karşılamak zorundadırlar. Yasaklama kurbanı bireylerin gördükleri zararlar karşılanabildiği ölçüde verimsiz değiştirmelerle riskli hareketler engellenebilir. Saralı bir araba sürücüsünün araba kullanmasını yasaklamaktan dolayı kendisine verilen zararların karşılanması gerekir. Kendisine verilen zararlar o kadar önemli boyutta olmasa da, gelip geçen ile Rus ruleti oynayarak eğlenen biri için de prensipte durum aynıdır.

Dolayısıyla, ileriki bir tarihte telâfi etmek koşuluyla kimi eylemleri (yasaklama kurbanı bireylerin haklarını ihlâl etmek gibi) yasaklamak yasaldır. Nozick'in telâfi prensibi şu düşünceye dayanır: "Riskli eylemleri yasaklayanların, yasaklamadan dolayı zarar gören bireylerin uğradıkları zararı karşılamaları gerekir."

Suçluların birey ya da koruma aceıtası tarafından cezalandırılması gibi şüphelilerin yakalanma ve yargılanma evreleri, toplumda genel bir kaygıyı doğuran riskli eylemler arasında yer alır. Böyle bir kaygıya kapılmamak için bütün bireylerin kendilerini korumaya hakları vardır. Birey ya da

koruma acentası, kimi ölçütlerde nesnelliğe saygı göstermeyen adli prosedürlere uymamayı talep edebilir. Prosedürlü haklar bütün bireylere özgü olduğu halde, sadece egemen acenta sahip olduğu "facto" tekeli sayesinde, onaylamadığı adli prosedürlerin kullanımının yasaklanlanmasını kabul ettirebilir. Nozick, egemen acentanın hiçbir tekelsel hak ve ayrıcılık talep etmeyeceği gerçeği üzerinde durur. Buna karşılık, acenta şüphelilerin yargılanması ve suçluların cezalandırılması tekelini yasal olarak talep edemez, çünkü hiçbir bireyin böylesi bir tekeli talep etmeye hakkı yoktur. Acenta, müşterilerinden hiçbirini ilgilendirmeyen anlaşmazlıklara müdahale edemez, sadece müşterilerinden birine karşı, kendinin haksız ya da tehlikeli olarak nitelendirdiği prosedürü kullanan herhangi bir bireyi cezalandıracağını duyurur. Sıradan bir birey de riskli eylemlere maruz kalmamak için yasal olarak böyle bir duyuruda bulunabilir. Sıradan bir birey ya da herhangi bir acenta ile egemen acentanın yaptığı duyuru arasındaki tek fark, egemen acentanın sahip olduğu "facto" tekeli ile prosedüre ilişkin taleplerini kabul ettirebilme yetkisinden kaynaklanır.

Bağımsızlar ise (sıradan acentalar ile egemen acentanın müşterisi olmayan bireyler) egemen acentanın onayladığı prosedürlere uymak zorunda olmalarına rağmen kendi haklarını kabul ettirebilirler. Egemen acenta tarafından belirlenen yüksek prosedür maliyetleri nedeniyle tercih ettikleri adli prosedürlerin kullanımının yasaklanması bağımsızlara büyük bir zarar verir. Tazminat ilkesi ise egemen acentayı, uyguladığı prosedüral gereklilikler nedeniyle yükselen koruma maliyetleri ile evvelki maliyetler arasındaki farka eşdeğer bir tazminat ödemek koşuluyla yasaklama kurbanı bağımsızların zararını karşılamakla ahlâk açısından yükümlü kılar. Egemen acenta, bireysel haklara saygı duyduğu takdirde sözkonusu tazminatın en düşük giderle sağlanabilmesi yolunun müşterileri ile arasında çıkabilecek anlaşmazlıklar ihtimalini göz önünde bulundurarak ba-

ğımsızlara eksiksiz bir koruma sağlamaktan geçtiğini savunur.

Belli bir bölge içinde ikâmet eden bütün bireylerin o bölge üzerinde yetki sahibi egemen acentanın müşterileri olmaya yönelmeleri onların lehine olacaktır. Böyle bir durumda bağımsızlar egemen acentanın müşterileri tarafından finanse edilen güvenlik sisteminin bir bölümünden yararlanabileceklerdir. Yeniden dağıtımcı tümel korumanın bu öğesi (bilerek ya da isteyerek olmayan, dolaylı bir yeniden dağıtım) egemen acentanın ultraminimal Devletten minimal Devlete geçişini sağlar.

Dolayısıyla Devletin ortaya çıkma süreci şu şekilde gelişir: İlk aşama - Piyasa içinde yer alan bütün koruma acentalarının kendi aralarındaki rekabetinden egemen acenta ya da ultraminimal Devlet, kendiliğinden gelişen bir süreçle, hiç kimsenin hakkını çiğnemeden, ve herhangi bir sosyal sözleşmeye gereksinim duymadan doğar. 2. aşama - Tazminat ilkesi, adli prosedürler üzerinde sahip olduğu "facto" tekeli nedeniyle zarar gören bireylere eksiksiz bir koruma sağlamasını zorunlu kılarak ultraminimal Devletin (egemen acentanın) minimal Devlete dönüşümünü sağlar.

Süreç, bireysel hakları çiğnemeksizin gelişimine devam edemeyeceği için, minimal Devletin bir üst aşaması olabilecek hiçbir Devlet düzeni doğrulanamamıştır. Minimal Devletin görevi anarşiyi korumaktır. Temel bireysel hakların korunduğu, anarko-kapitalist çerçevenin minimal Devletin gücüyle ayakta kaldığı bir toplumda, bireyler başlangıçta kabul edilen her kurala uydukları özel ortaklıklar ya da dernekler kurabilirler. Anarşi, otorite isteyen bireylerin kendi istekleri ile otoriteye boyun eğmelerine izin verir: özgürlük özgür olmamaya izin verir. Bu Nozick'in liberal ütopyasıdır.

Anarko-Kapitalist Yanıtlar - Anarko-kapitalistler Nozick'in minimal Devlet teorisini şiddetle eleştirirler. Murray Rothbard Nozick'in teorisini "Devletin Meryem Anasının teorisi" olarak adlandırır ve Nozick'in düşünceleriyle alay

eder. İlk olarak Devletin, herhangi birinin haklarını çiğnemeksizin hiçbir yerde doğmadığını gözlemler. Buna karşılık teorik olarak bu şekilde doğmuş olsaydı böylesi uydurma bir düşünce ileride minimal Devlete dönüşmek zorunda olacak hiçbir güncel Devleti yasallaştıramazdı.

Teorik açıdan bakıldığında bile, Nozick'in minimal Devleti birtakım eksiklikler gösterir: Rothbard'a göre Devletin tamamıyla yasal bir ortamda doğması kesinlikle imkânsızdır. İlk etapta egemen acenta dönemi inanılacak nitelikte bir dönem değildir. Koruma acentalarının kendilerini savaşa teslim etmelerine ya da Devletsel federasyon noktasında birleşmelerine inanmaya hiçbir düşünce izin vermez. Doğal olarak, kendi çıkarları gereği müşterilerinin anlaşmazlıklarını bağımsız hâkimlere devretmek konusunda anlaşmayı tercih edeceklerdir. Korumanın güvenlik endüstrisinden çok doğal tekel olduğunu hiçbir düşünce kanıtlayamaz. Güvenlik endüstrisi doğal olarak rekabetçidir ve hiçbir acenta bu endüstriyi egemenliği altına alamaz.

Egemen acenta Nozick'in ultraminimal Devletine verdiği ayrıcalıklara sahip olamaz çünkü zorlayıcı olmayan, riskli ya da risksiz hiçbir harekete yasal olarak müdahale edilemez. Müdahale edilememesinin ilk nedeni, riskin kaçınılmaz bir olgu olduğu düşüncesi ile Devletin riskli karakterinde yatar. Nozick, riskli hareketlerin yasaklanmasını doğrulayarak bireylerin göze almak zorunda olduğu birçok riskin toplumsal yaşamda kaçınılmaz olduğu gerçeğinin tersini savunmuş olur. Riskin yayılımını engellemek amacıyla gerçekleştirilen Devletçi müdahale teorisi, önleyici tutuklamalardan saldırılara değin bütün zorbalık çeşitlerini doğrular. Üstelik Devletçi zorbalığın (tiraninin) beraberinde getirdiği riskler, bireylerin liberal anarşi çerçevesinde kabul edeceği prosedüral risklerden çok daha ciddi boyuttadır.

Müdahale edilmemesinin ikinci nedeni de, bireyin mülkiyet hakkını çiğnemeyen her değiştirmenin yasal olduğu düşüncesinde yatar. Rothbard Nozick'in "verimsiz değiştirme" teorisinin bir düzmece olduğunu ileri sürer ve bu teoriyi

"ani çöküşün prensibi" olarak nitelendirir. Hatırlanacağı gibi Nozick, taraflardan birinin diğer tarafın ani çöküşünden yararlandığı her değiştirmeyi verimsiz olarak nitelendirmişti. Oysa yasallıkları üzerine herhangi bir yorum yapılamayan birçok değiştirme, taraflardan birine sadece uğradığı zararları minimuma indirebilme şansını vererek özellik kazanmıştır. Şantajın potansiyel kurbanı birey kendi girişimleriyle bilgi sahibine yaklaşıp suskunluğunu satın almak yoluyla huzurunu güven altına aldığı bir durumda, şantajcının (bilgi sahibinin) yaptığı tehdit neden yasadışı bir nitelik kazanır? Girişimlerden birinin çöküşü diğerinin işine yarayacağı için rekabetçi girişimlerin hepsi verimsiz değiştirmeleri doğurur. Açık arttırmaya katılan bir birey ileri sürdüğü fiyatın üzerinde bir teklifte bulunan diğer tarafın çöküşünden büyük kazançlar sağlayacaktır. Nozick'in ele aldığı "verimsiz değiştirme" teorisi serbest pazar içinde hiçbir anlam kazanmaz.

Önceden yapılabilen serbest bir görüşme dışında, değeri tamamıyla öznel olan zarar bedelini belirleyen hiçbir yöntem olmadığı için, tazminat ilkesi uygulanabilir nitelikte bir ilke değildir.

Doğal hukuk kapsamında, bireyin ön onayını almaksızın korunan bölgesine kesinlikli girilemediği için Nozick'in tazminat ilkesi hiçbir şekilde savunulamaz. Anarko-kapitalist avukat Randy Barnett konuyu daha net olarak şöyle açıklar: "Nozick'in tazminat ilkesine zıt olarak, bireysel hakların her şekildeki ihlâli yasaklanmalıdır. Hukukun anlamı budur." Bundan şöyle bir sonuç çıkar: Bütün yasadışı eylemler ile karşı karşıya olan kurbanlarına güvence vermeleri koşuluyla, acentalar ile bağımsız bireylerin haklarını topluma kabul ettirmeleri ve tercih ettikleri adli prosedürleri kullanmaları yasaklanamaz.

Doğal hukuk, egemen acentanın Devlet haline dönüşümüne aracılık eden sözde korunma hakkı başta olmak üzere prosedüral haklardan hiçbirini kabul etmez. Sadece, Devletin bütün gücüyle ihlâl ettiği tözel haklar vardır.

Tazminat ilkesinin geçersizliği üzerine yapılan incelemeler, ultraminimal Devletten minimal Devlete geçişin, egemen acentadan ultraminimal Devlete geçiş kadar yasadışı olduğu sonucunu ortaya çıkarır. Egemen acentanın, bireyin tercih ettiği adli prosedürleri kullanmasını yasaklamaya hakkı yoktur. Bunun dışında, bağımsızların korunumu için müşterilerinden fazla para alması, genel koruma sistemini uygulaması doğrulanamaz. Bir hakkın ihlâli -buradaki ihlâl daha önceki sayfalarda da yazıldığı gibi bağımsızlara karşı yapılan yasaklamalardan ibarettir- zarar bedeli ödemekle geçersiz kılınamaz. Geçersiz kıldığı düşünülse bile sözkonusu zarar bedeli neden para olarak ödenmiyor da mal olarak ödeniyor? (Minimal Devletin bağımsızlara verdiği koruma hizmetleri mal olarak nitelendiriliyor.) Son olarak da, önceden yapılacak serbest ikili görüşme dışında, zarar bedellerinin belirlenebileceği bir yöntem yoktur.

Roy Childs adında bir anarko-kapitalist, görünmeyen el sürecinden çok görünmeyen yumruk darbelerinden doğan Nozick'in minimal Devletinin, sağlam ve kendiliğinden gelişecek görünmeyen el sürecinin bitiminde nasıl yıkılacağını gösterir. Nozick'in minimal Devletini ele alalım. Başka bir koruma acentasının, Devletin belirlediği prosedürleri kabul ettiğini ve üzerinde çalıştığı davalara, araştırmalara, adli uygulamalara Devletin katılımını onayladığını varsayalım. Bağımsızlara tazminat ödemek zorunda olan herhangi bir acenta müşterilerinden minimal Devlete oranla çok daha düşük bir ücret talep edebilir. Devlet, ücretler arasındaki rekabete karşı koymak amacıyla müşterisi olmayan bireylerin tazminatlarını ödemeyi bırakacak, tazminatı ödenmeyenler ise yeni acentanın müşterileri olacaktır. Bu şekilde, gün geçtikçe büyüyen acenta, tazminatları ödemeyi bıraktığı günden beri ultraminimal hale gelen eski minimal Devlet ile acımasızca bir rekabete girecektir. Diğer girişimciler, sıradan bir acenta haline gelen eski Devlet, kendi dışındakileri denetlemeyi bıraktığı ve rekabetin normal oyununu oynamaya başladığı ana kadar Devletin denetim alanına girmeye de-

vam ederler. Piyasanın görünmeyen eli, minimal Devletten ultraminimal Devlete, oradan egemen acentaya, en son olarak da diğerleri arasında sıradan bir rekabetçi haline dönüştürerek Nozick'in Devletinin üstesinden gelmiştir. Childs konuşmasını şöyle sonuçlandırır: "Bu görünmeyen elin rövanşıdır."

SONUÇ

Anarko-kapitalizm, kapitalizm ile çıkar ortaklığı olan anarşizmin uygulanabilir ve talep edilebilir bir sistem olduğunu doğrular. Günümüze kadar gelmiş ekonomik ve politik teorilere başvuran zengin bir düşünce akımıdır. Anarko-kapitalizm, kapitalizmin önemi ile anarşizmin uygulanabilir bir sistem olduğu düşüncesini yeniden güçlendirerek liberal ideali yenileştirir.

Bireysel çıkarlara dayalı bir rejimde "Dünyanın kendiliğinden gittiğini" gözlemleyen Mercier de la Rivière, "Vergi açık ve basit bir soygundur" görüşünü savunan Murray Rothbard, "Sözde büyükelçilerimizin, cumhurbaşkanı, başbakan ve senatörlerin koyduğu kanunlar soyguncu, vurguncu ve kaçakçıların kendi aralarında bir sonuca bağlamayı yararlı gördükleri anlaşmalardan daha fazla yükümlülük empoze etmez" düşüncesinin sahibi Lysander Spooner gibi güçlü ekonomistlerin teorileri arasında güzel bir süreklilik vardır.

Bu kadar değişik öğreti arasındaki tutarsızlıktan zarar görmesine ve hâlâ tamamlanmamış olmasına rağmen anarko-kapitalizm, 20. yüzyıla damgasını vuran eşitlikçi, Devletçi ve kolektivist düşüncelerin yeniden tartışma konusu yapılmasını esinleyen ilginç bir öğretidir. Anarko-kapitalizm, kendini doğuran anarşizm ve libaralizmin sınırlamaları ile boyutlarını ortaya çıkarır. Liberal Ütopya'yı geliştirir. Politika, hukuk, etik ve ekonomi bilimlerine büyük katkıda bulunur. İnsanlığın gelişimi ile toplumsallaşmanın yayılımı, anarşizm ve liberalizm gibi iki büyük çağdaş idealin uzlaşmasını başarıyla gerçekleştirebilecekler mi? Bunu umabilir miyiz?